

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΜΣ : “ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ”

Εκπαιδευτικά Προγράμματα και Υλικό (Συμβατικές και e-Μορφές): Πολιτικές και Πρακτικές

«Διερεύνηση των απόψεων εκπαιδευτικών για τα νέα Προγράμματα Σπουδών στο μάθημα της Ιστορίας στο Δημοτικό Σχολείο»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Κόκκαλη Αγγελίνα (Α.Μ. 3032202102010)

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

Επιβλέπουσα:

Μέλος:

Μέλος:

κ. Νικολοπούλου Παυλίνα

κ. Καρακατσάνη Δέσποινα

κ. Τσακίρη Δέσποινα

(ΕΔΙΠ)

(Καθηγήτρια)

(Αναπληρώτρια Καθηγήτρια)

Κόρινθος, 2023

Περιεχόμενα

Συντομογραφίες

Ευχαριστίες

Περίληψη

Εισαγωγή

Κεφάλαιο 1

- 1.1 Προγράμματα Σπουδών – αποσαφήνιση του όρου
- 1.2 Ιστορική αναδρομή εξέλιξης Προγραμμάτων Σπουδών στην Ιστορία
- 1.3 Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Ιστορίας στο Δημοτικό Σχολείο

Κεφάλαιο 2

- 2.1 Απόψεις εκπαιδευτικών για τα Προγράμματα Σπουδών
- 2.2 Απόψεις Ελλήνων εκπαιδευτικών για τις βασικές αρχές κατασκευής των νέων Προγραμμάτων Σπουδών

Κεφάλαιο 3

- 3.1 Σχεδιασμός και οργάνωση της έρευνας
- 3.2 Ερευνητικό εργαλείο
- 3.3 Δείγμα συμμετεχόντων (εκπαιδευτικών)

Κεφάλαιο 4

- 4.1 Ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας ως προς τον πρώτο άξονα
- 4.2 Ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας ως προς τον δεύτερο άξονα
- 4.3 Ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας ως προς τον τρίτο άξονα
- 4.4 Ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας ως προς τον τέταρτο άξονα

Κεφάλαιο 5

- 5.1 Διαπιστώσεις- Συμπεράσματα
- 5.2. Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Βιβλιογραφία

Παράρτημα

Συντομογραφίες

Α.Π.Σ.	Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών
ΔΕ	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση
Δ.Ε.Π.Π.Σ.	Διεθνές Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών
Ι.Ε.Π.	Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
Π.Ι.	Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
ΠΕ	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση
Π.Σ.	Πρόγραμμα Σπουδών
ΤΠΕ	Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών
ΥΠΑΙΘ	Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων
ΥΠΕΠΘ	Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές και καθηγήτριες του Μεταπτυχιακού Προγράμματος, για την διεύρυνση των γνώσεων μου στα αντικείμενα τα οποία διδάσκουν με κατάρτιση και συνέπεια.

Θα ήθελα, επίσης, να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου Παυλίνα Νικολοπούλου (ΕΔΙΠ), για την καθοδήγηση που μου προσέφερε και το χρόνο που διέθεσε δίνοντάς μου χρήσιμες συμβουλές και οδηγίες για την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας.

Επιπλέον, οφείλω ένα ευχαριστώ σε όσους συμμετείχαν στην έρευνα, αφιερώνοντας προσωπικό χρόνο για να απαντήσουν στις ερωτήσεις της συνέντευξης.

Τέλος, δεν θα μπορούσα να μην ευχαριστήσω την οικογένειά μου και τους φίλους μου για την ηθική υποστήριξη που μου παρείχαν όλο αυτό το διάστημα.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εστιάζει το ενδιαφέρον της στα Προγράμματα Σπουδών της Ιστορίας. Επιτυγχάνοντας μια σύντομη ιστορική αναδρομή στα Προγράμματα Σπουδών της Ιστορίας στην Ελλάδα, της στοχοθεσίας και του περιεχομένου αυτών, παρουσιάζει τη μετάβαση από την αμιγώς εθνοκεντρική προσέγγιση του μαθήματος της Ιστορίας, σταδιακά σε μια πιο κριτική θεώρηση των ιστορικών γεγονότων και της ιστορικής αλήθειας. Παράλληλα, γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στον νέο Πρόγραμμα Σπουδών της Ιστορίας στο δημοτικό σχολείο και στις βασικές αρχές κατασκευής του. Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο αυτό, στόχευε στη διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών της Ιστορίας, στο δημοτικό σχολείο. Στην εν λόγω έρευνα έλαβαν μέρος 8 εκπαιδευτικοί ΠΕ70 Πρότυπων και Πειραματικών Σχολείων, εκ των οποίων οι 4 εφάρμοσαν πιλοτικά το νέο Πρόγραμμα Σπουδών κατά το σχολικό έτος 2021-2022, ενώ οι άλλοι 4 επιμορφώθηκαν σχετικά από το ΙΕΠ. Τα δεδομένα της έρευνας συλλέχθηκαν μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων, οι ερωτήσεις των οποίων αποσκοπούσαν στη γενική και ειδικότερη αποτίμηση του νέου Προγράμματος Σπουδών της Ιστορίας, στην αποτίμηση των βασικών αρχών του, καθώς και στην εφαρμοσιμότητά του. Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι η πλειονότητα των εκπαιδευτικών διατηρεί μια θετική στάση απέναντι στο νέο Π.Σ., αναγνωρίζει τη μαθητοκεντρική του προσέγγιση, την αξιοποίηση των ΤΠΕ που προτάσσει, καθώς και τα οφέλη που θα προκύψουν από την εφαρμογή του. Ωστόσο, θεωρεί ότι η ύλη της Ιστορίας παραμένει σχετικά αμετάβλητη και ογκώδης και τονίζει την έλλειψη επαρκούς διδακτικού χρόνου για τη διδασκαλία της Ιστορίας. Ακόμη, οι εκπαιδευτικοί ανέδειξαν το ζήτημα της έλλειψης υλικοτεχνικού εξοπλισμού και επαρκούς σύνδεσης στο Διαδίκτυο σε πολλά σχολεία της ελληνικής επικράτειας, καθώς και την ανάγκη ουσιαστικής επιμόρφωσης όλων των εκπαιδευτικών. Αξίζει να σημειωθεί τέλος, ότι οι περισσότεροι συνεντευξιζόμενοι ανέδειξαν το σημαντικό ρόλο του ίδιου του εκπαιδευτικού στην εφαρμογή ή μη των όσων προτείνει το νέο Πρόγραμμα Σπουδών.

Abstract

This paper is focused on the national curricula of history in elementary education of Greece. Following a brief historical review of the curricula, along with their objectives and content, this work presents the gradual transition from a purely ethnocentric approach to a more critical consideration of the historical events and historical truth. Also, a special reference is made to the latest national curriculum of history and the basic principles that were applied. The research carried out in this context aimed at investigating the opinions of teachers regarding the new curriculum of history, in primary school. 8 teachers of Experimental/Pilot Schools took part in this research, after either having implemented the new Curriculum during the 2021-2022 school year (4 of them), or were trained in this regard by the I.E.P. - Institute of Educational Policies (the other 4). The research data were collected through semi-structured interviews, the questions of which aimed both at the general evaluation of curriculum and specifically of its latest version, as well as at the evaluation of its basic principles and its applicability. The analysis of the data showed that the majority of teachers maintain a positive attitude towards the new curricula, recognize its student-centered approach and believe that the use of ICT that it recommends is beneficial in its implementation. However, they point out that the content of the history course remains relatively unchanged, it's large so they noted the lack of sufficient teaching time in the curricula. Furthermore, the teachers highlighted the lack of the technical equipment and adequate Internet connection in many schools of the Greek territory, as well as the need for substantial training for all teachers. Finally, it is worth noting that most of the interviewees highlighted the important role of the teacher himself/herself in the implementation or non-implementation of what the new Curriculum proposes.

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια έχει τεθεί στο επίκεντρο του ερευνητικού ενδιαφέροντος η ουσιαστική αναθεώρηση των Προγραμμάτων Σπουδών σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και η αναπροσαρμογή τους σε πιο σύγχρονα δεδομένα που να ανταποκρίνονται στις προκλήσεις του μέλλοντος. Η ανάγκη αυτή πηγάζει από τη ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη, αλλά και την πληθώρα των ερευνών στον τομέα της διδακτικής, της παιδαγωγικής, της ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας που καταδεικνύουν με τη σειρά τους νέες ανάγκες. Παράλληλα, η αξιολόγηση στην εκπαίδευση, ως αδήριτη ανάγκη, ανοίγει εκ νέου στην εκπαιδευτική κοινότητα τη συζήτηση για τα μέχρι πρότινος καθιερωμένα. Σήμερα, σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, γίνεται λόγος για την αξιολόγηση, η οποία ξεφεύγει από την αξιολόγηση της επίδοσης του μαθητή και στοχεύει στην αξιολόγηση του εκπαιδευτικού συστήματος και των συνιστωσών του γενικότερα, με στόχο την αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού έργου.

Κάθε διοικητική μονάδα και σύστημα διαθέτει δομή με την οποία οριοθετούνται οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των μελών του, οι ρόλοι τους, αλλά και η μορφή άσκησης της εξουσίας. Κατά αυτόν τον τρόπο λειτουργεί και το σχολείο. Άλλωστε, όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει και ο Σαΐτης (2014) «κάθε σχολική μονάδα είναι ένας κοινωνικός οργανισμός ή ένα σύστημα που δημιουργείται για να εξυπηρετήσει συγκεκριμένους σκοπούς που στοχεύουν στην πραγματοποίηση ενός ορισμένου και επιθυμητού αποτελέσματος» (σελ.21). Η λειτουργία του αποτελεσματικού σχολείου καθορίζεται από ορισμένους αντικειμενικούς (συγκεκριμένες δηλώσεις στις οποίες αναφέρεται η εκπαιδευτική πρόθεση και αναφέρονται τα επιθυμητά αποτελέσματα της διδακτικής πράξης) και βασικούς σκοπούς που έχουν θεσπιστεί από την Πολιτεία, και αποτελούν το πλαίσιο δράσης του. Το πλαίσιο αυτό καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από τα Αναλυτικά Προγράμματα.

Η αξιολόγηση αποτελεί επίσης, αναγκαία διάσταση της εκπαιδευτικής πολιτικής και αποσκοπεί στη διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για την εφαρμογή και την παραγωγή επιστημονικής γνώσης και για τα αποτελέσματά της (Βεργίδης & Κάραλης, 1999: 118). Αποτελεί έναν μηχανισμό που έχει ως στοιχείο του τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη της εκπαιδευτικής πολιτικής. Παράλληλα, η επιστημονική κοινότητα παράγει και αξιολογεί από πλευράς της την επιστημονική

γνώση, αλλά και τον τρόπο που αυτή εφαρμόζεται. Για τον λόγο αυτό, η αξιολόγηση πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη σε μια αέναη διαδικασία προσπαθειών αναθεώρησης και βελτίωσης του παρεχόμενου εκπαιδευτικού πλαισίου.

Για την απρόσκοπτη λειτουργία ενός συστήματος ή δομής και για την αποτελεσματικότητα του έργου που επιτελεί, απαιτούνται αρχικά οι απαραίτητοι παράγοντες. Η βιβλιογραφία διακρίνει τα μέσα αυτά, τους παράγοντες αυτούς, σε δύο βασικές κατηγορίες: σε αυτούς που αφορούν στο έμψυχο δυναμικό του εκπαιδευτικού θεσμού και σε όσους αφορούν στο άψυχο (Σαΐτης & Σαΐτη, 2012). Το έμψυχο δυναμικό, ή αλλιώς το ανθρώπινο κεφάλαιο, απαρτίζεται από τα μέλη (άτομα) του οργανισμού (μιας οργανωμένης ομάδας ατόμων), ενώ οι υλικοί παράγοντες αφορούν το χρηματικό κεφάλαιο, τις πρώτες ύλες, τις πληροφορίες, τις μεθόδους διεξαγωγής της εργασίας και τους άλλους πόρους που απαιτούνται. Με άλλα λόγια, οι συντελεστές του εκπαιδευτικού έργου είναι το προσωπικό (εκπαιδευτικοί, διοίκηση), ενώ τα μέσα του εκπαιδευτικού έργου είναι ο κατάλληλος χώρος και χρόνος που λαμβάνει χώρα η εκπαιδευτική διαδικασία (Σαΐτης, 2014).

Η παρούσα διπλωματική εργασία λαμβάνει υπόψη τη διάκριση αυτή και επιχειρεί να αναδείξει απόψεις και αξιολογικές κρίσεις του ανθρώπινου δυναμικού, μιας ομάδας εκπαιδευτικών, σχετικά με τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα (ανθρωποκεντρική προσέγγιση). Η εργασία αυτή εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εκπαιδευτική Πολιτική: Σχεδιασμός, Ανάπτυξη και Διοίκηση» του τμήματος Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Σκοπός της είναι η διερεύνηση των απόψεων εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΠΕ70) σχετικά με τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών της Ιστορίας (Γ' και Δ' τάξη). Το ερευνητικό εργαλείο που αξιοποιήθηκε στην εργασία μας ήταν η ημιδομημένη συνέντευξη, πρόκειται επομένως για μια ποιοτική έρευνα. Οι συνεντεύξεις που συγκεντρώθηκαν προέρχονται από 8 εκπαιδευτικούς Πρότυπων και Πειραματικών Σχολείων, όπου εφαρμόστηκαν πιλοτικά τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα.

Ως ερευνητικό εργαλείο επιλέχθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη λόγω της ελευθερίας και «ευελιξίας» που παρέχεται στον ερευνητή και στον συνεντευξιζόμενο. Στις ημιδομημένες συνεντεύξεις, ενώ υπάρχουν προκαθορισμένες ερωτήσεις, δίνεται η δυνατότητα να αλλάξει η διατύπωση κάποιων ερωτήσεων, να δοθούν περαιτέρω

διευκρινίσεις ή εξηγήσεις αν καταστεί αυτό αναγκαίο, αλλά και να συμπεριληφθούν επιπλέον ερωτήσεις ή να παραλειφθούν κάποιες (Robson, 2010). Παράλληλα, ο ερωτώμενος αισθάνεται την ελευθερία να τοποθετηθεί και να αναλύσει περαιτέρω την άποψη του (Datko, 2015). Με τον τρόπο αυτό, δημιουργείται ένα θετικό κλίμα μεταξύ του συμμετέχοντα και του ερευνητή, αλλά και καθίσταται η δυνατότητα συλλογής δεδομένων σε βάθος, ή και παραγωγής νέων (Ιωσηφίδης, 2017).

Στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, στο πρώτο κεφάλαιο, αποσαφηνίζονται οι όροι «προγράμματα σπουδών», «curricula» καθώς και γίνεται διάκριση μεταξύ των όρων «επίσημο», «ανεπίσημο/άτυπο», «μηδενικό» Π.Σ., «κρυφό» Π.Σ., «επιδιωκόμενο Π.Σ.» (intended curriculum), «προσλαμβανόμενο ή αντιληπτό Π.Σ.» (perceived curriculum) και «υλοποιούμενο Π.Σ.» (enacted curriculum). Στη συνέχεια, γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή στην εξέλιξη των Προγραμμάτων Σπουδών της Ιστορίας στη χώρα μας, ενώ στο τέλος του κεφαλαίου δίνονται οι βασικές αρχές κατασκευής, η «φιλοσοφία» των νέων Π.Σ. με ιδιαίτερη αναφορά σε αυτό της Ιστορίας. Στο δεύτερο κεφάλαιο, πραγματοποιείται μια σύντομη βιβλιογραφική επισκόπηση σχετικά με τις απόψεις των εκπαιδευτικών για τα Προγράμματα Σπουδών της Ιστορίας και για τις βασικές αρχές κατασκευής τους διαχρονικά, σε διεθνές επίπεδο.

Στη συνέχεια, στο εμπειρικό/ ερευνητικό μέρος της εργασίας, περιγράφεται ενδελεχώς ο σχεδιασμός της συγκεκριμένης έρευνας και η προβληματική της (ερευνητικά ερωτήματα). Δίνονται αναλυτικά τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος, ο οδηγός, το πρωτόκολλο συνέντευξης, καθώς και η σκοπιμότητα των ερωτημάτων που τέθηκαν στους εκπαιδευτικούς.

Στο τέταρτο κεφάλαιο επομένως, αναλύονται και σχολιάζονται τα δεδομένα που προέκυψαν από την έρευνα, καθώς και επιτυγχάνονται οι σχετικές βιβλιογραφικές συνδέσεις. Στο μέρος αυτό, επιχειρείται η σύγκριση μεταξύ της επιδιωκόμενης από τους κατασκευαστές τους και της προσλαμβανόμενης από τους εκπαιδευτικούς μορφής τους. Διερευνώνται επίσης, τα βασικά στοιχεία τα οποία χαρακτηρίζουν τα νέα Προγράμματα Σπουδών σύμφωνα με τους κατασκευαστές τους και με ποιο τρόπο αυτά τα στοιχεία αναγνωρίζονται από τους εκπαιδευτικούς. Παράλληλα, σχολιάζονται οι λειτουργικές αδυναμίες που εντοπίζουν οι εκπαιδευτικοί λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες των σχολικών μονάδων της χώρας, τα εκπαιδευτικά μέσα, τα ή και τα πιθανά καινοτόμα νέα στοιχεία που εισάγονται, τα λειτουργικά πλεονεκτήματα, τις δυσκολίες

που αναμένεται να αντιμετωπίσουν οι εκπαιδευτικοί κατά την εφαρμογή τους και τέλος, δίνονται πιθανές προτάσεις για τη βελτίωσή τους με στόχο την επιτυχή εφαρμογή τους στην πράξη.

Ως λογικό επακόλουθο, στο πέμπτο κεφάλαιο της εργασίας αυτής, παρουσιάζονται τα βασικά πορίσματα και συμπεράσματα στα οποία καταλήγουμε από την ανάλυση των δεδομένων (συνεντεύξεων) και καταγράφονται οι περιορισμοί της συγκεκριμένης έρευνας, αλλά και προτάσεις για μελλοντική έρευνα στο πεδίο αυτό.

Κεφάλαιο 1

Στο κεφάλαιο αυτό, οριοθετείται η έννοια του Προγράμματος Σπουδών, αποσαφηνίζονται οι εξής όροι: «curriculum», «επίσημο»-«ανεπίσημο» Πρόγραμμα Σπουδών, «μηδενικό» Π.Σ., «κρυφό/άδηλο» Π.Σ. «ανοιχτό»-«κλειστό» Π.Σ., «επιδιωκόμενο», «προσλαμβανόμενο», «υλοποιούμενο», «κατακτηθέν», «ιδανικό», «λειτουργικό», «βιωματικό» Π. Σ. και επιτυγχάνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή της εμφάνισης και οριοθέτησης του όρου, αλλά και των Π.Σ. στην Ελλάδα.

Στη συνέχεια, επιχειρείται μια σύντομη ιστορική αναδρομή στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών της Ιστορίας όσον αφορά το περιεχόμενο και τη σκοποθεσία τους, και τέλος, περιγράφονται εν συντομία οι βασικοί άξονες των νέων Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών, που τίθενται πειραματικά σε εφαρμογή από το σχολικό έτος 2021-2022.

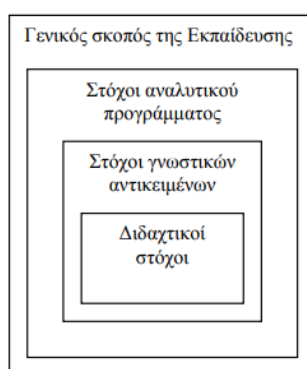
1.1 Προγράμματα Σπουδών - Αποσαφήνιση του όρου

Η κοινωνία θέτοντας σκοπούς και στόχους για την αγωγή των νέων, εκπονεί και το ανάλογο πρόγραμμα για την επίτευξή τους (Φλουρής, 1983). Το πρόγραμμα αυτό, συναντάται στη βιβλιογραφία με μια ποικιλία ορισμών- στην ελληνική βιβλιογραφία κυρίως με τον όρο «Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών» ή «Πρόγραμμα Σπουδών» και συνιστά ένα ευρύ, αλλά θεμελιώδες πλαίσιο, στο οποίο στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό η εκπαιδευτική πράξη. Συνάμα, τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών επικεντρώνουν το ερευνητικό ενδιαφέρον όσων ασχολούνται με την εκπαιδευτική πολιτική, αλλά και των υπεύθυνων χάραξης πολιτικής (Καψάλης & Νημά, 2015· Πυργιωτάκης, 2000).

Ως Αναλυτικό Πρόγραμμα, ο Φλουρής (1983) ορίζει ένα διάγραμμα μαθημάτων που περιλαμβάνει τους γενικούς σκοπούς, τη διδακτέα ύλη, τη χρονική διάρκειά της καθώς και άλλες δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στην εκπαιδευτική διαδικασία, σε κάθε γνωστικό αντικείμενο. Οι Βρεττός & Καψάλης (1997) ορίζουν το Αναλυτικό Πρόγραμμα ως το αποτέλεσμα, ως ένα προϊόν διαδικασιών σχεδιασμού και σύνταξης ενός γενικού πλαισίου μακροπρόθεσμης οργάνωσης της διδασκαλίας, το οποίο γίνεται σε διάφορα επίπεδα και με διαφορετικό βαθμό εγκυρότητας και νομιμότητας σε κάθε περίπτωση. Με έναν πιο γενικό ορισμό, σύμφωνα με τους Καψάλη & Νημά (2015: 78),

με τον όρο «αναλυτικό πρόγραμμα» εννοούμε κυρίως τη διάταξη των μορφωτικών αγαθών με βάση τα οποία επιδιώκουμε την επίτευξη των σκοπών της Αγωγής. Ο Kelly (1982:7) το ορίζει ως «το γενικό σκεπτικό του εκπαιδευτικού συστήματος ενός ιδρύματος, το οποίο συνδέει την έκφρασή του μέσα από τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών κάθε γνωστικού αντικειμένου».

Γενικότερα, τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών αποτελούν ένα υποχρεωτικό πλαίσιο αναφοράς του εκπαιδευτικού έργου που επιχειρείται από την επίσημη πολιτική, από επιτελείς του Υπουργείου Παιδείας, και λειτουργούν ως πυξίδα πλεύσης στη διδακτική πράξη (Πυργιωτάκης, 2000). Πρόκειται ουσιαστικά για καταλόγους περιεχομένων διδασκαλίας, τα οποία πρέπει να διδαχθούν σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους και σε συγκεκριμένους τύπους σχολείων και τάξεις (Καυάλης & Νημά, 2015). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο Bernstein (2003) τα προγράμματα σπουδών αποτελούν κωδικοποιημένα συστήματα σημαινόντων («κείμενα») τα οποία σηματοδοτούν στο επίπεδο των σημαινομένων το τι συνιστά επιθυμητή γνώση σύμφωνα με τους δημιουργούς τους (περιεχόμενο, προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα), επιθυμητές μορφές μετάδοσης της γνώσης αυτής (παιδαγωγικοί και διδακτικοί προσανατολισμοί) και επιθυμητές μορφές εφαρμογής της εν λόγω γνώσης (αξιολόγηση). Η Κουτσελίνη (2003) αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο συνδέονται οι σκοποί και οι στόχοι στην εκπαίδευση. Σχηματικά:

Εικόνα 1. Οι σκοποί και οι στόχοι συνδέονται με συνέπεια, συνοχή και αλληλουχία στην εκπαίδευση σε ένα σχήμα υπαλληλίας (Κουτσελίνη, 2013)

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθούμε στο γεγονός, ότι η κατηγοριοποίηση αυτή έχει δεχθεί κατά καιρούς έντονη κριτική. Παρ' όλα αυτά, κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει το γεγονός ότι το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών αποτελεί ταυτόχρονα

και μια δικλείδα ασφαλείας για τον εκπαιδευτικό κόσμο. Για τον λόγο αυτό, ο Stenhouse (2003) υποστηρίζει ότι τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών θα έπρεπε να αποτελούν μια προσπάθεια μετάδοσης των απαραίτητων αρχών και στοιχείων μιας εκπαιδευτικής πρότασης σε τέτοια μορφή, που να είναι ανοικτή σε κριτική ανάλυση και ικανή να μετατρέπει τη θεωρία σε πράξη.

Όπως εύλογα συνάγεται, το περιεχόμενο των Αναλυτικών Προγραμμάτων επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες, γενικούς και ειδικούς (Φλουρής, 1983). Στους γενικούς συγκαταλέγονται η παράδοση, η κουλτούρα και η ιστορία κάθε λαού, η θρησκεία, το ισχύον πολιτικό καθεστώς, οι ιδιαίτερες ανάγκες της κάθε χώρας, καθώς και οι οικονομικές και τεχνολογικές συνθήκες που επικρατούν στη χώρα αυτή. Στους ειδικούς παράγοντες ανήκουν οι ιθύνοντες της εκπαιδευτικής πολιτικής, οι εν ενεργεία εκπαιδευτικοί, το προφίλ των εκάστοτε μαθητών και οι γονείς.

Στις μορφές που μπορεί να λάβει ένα Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών, διακρίνονται το «κλειστό» και το «ανοιχτό» (Hall, 1980· Χατζηγεωργίου, 1998· Βρεττός & Καψάλης, 2014). Στο «κλειστό» πρόγραμμα σπουδών διατυπώνονται με σαφήνεια οι ειδικοί στόχοι της διδασκαλίας, ώστε να είναι δυνατός ο έλεγχος της επίτευξής τους. Το Π.Σ. αυτό είναι επικεντρωμένο στο αποτέλεσμα της μάθησης, γι' αυτό και οι μέθοδοι διδασκαλίας που προτείνονται στο πλαίσιο αυτό είναι κυρίως δασκαλοκεντρικές. Ο εκπαιδευτικός μετατρέπεται ουσιαστικά σε έναν «διεκπεραιωτή» του Π.Σ. που ακολουθεί πιστά τις προτάσεις των ειδικών. Στο «ανοιχτό» Πρόγραμμα Σπουδών, διαπιστώνεται μια αποκεντρωτική διάσταση με τη διατύπωση γενικών κατευθυντήριων αρχών. Με άλλα λόγια, στα «ανοιχτά» Π.Σ. οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αναθεωρούν και να θέτουν νέους στόχους, να επιλέγουν το περιεχόμενο καθώς και τις μεθόδους διδασκαλίας και αξιολόγησης. Βέβαια, ελλοχεύει έτσι ο κίνδυνος να παρεκκλίνουν αρκετά από τις κεντρικά σχεδιαζόμενες κατευθύνσεις.

Ο σχεδιασμός και η διαμόρφωση των αναλυτικών προγραμμάτων έχει δεχθεί έντονες επιδράσεις από το «curriculum». Το πρόγραμμα σπουδών τύπου curriculum χαρακτηρίζεται από ένα πιο ευρύ πλαίσιο, εντός του οποίου παρέχεται πρόσθετο βοηθητικό υλικό, οδηγίες και κάποια σχέδια μαθήματος. Κατά αυτόν τον τρόπο, προέκυψαν τα αναλυτικά προγράμματα «νέου τύπου», για τα οποία και γίνεται λόγος τα τελευταία χρόνια. Αυτά συνιστούν έναν διαφορετικό τύπου αναλυτικού προγράμματος με τα εξής δομικά στοιχεία: α. τους στόχους, β. τα περιεχόμενα, γ. τις

μεθοδολογικές υποδείξεις και δ. τον έλεγχο επίτευξης των στόχων (Πυργιωτάκης, 2000). Με άλλα λόγια, ένα «curriculum» περιλαμβάνει σαφώς διατυπωμένους στόχους οι οποίοι προσανατολίζονται τόσο στην πραγματικότητα του παρόντος όσο και στις απαιτήσεις του μέλλοντος (Καψάλης & Νημά, 2015: 79). Συστατικό στοιχείο επίσης αυτών των Π.Σ., αποτελεί η διαρκής αναμόρφωσή τους, καθώς οι ιθύνοντες ανανεώνουν συνεχώς τα περιεχόμενα διδασκαλίας και τα προσαρμόζουν κατάλληλα, εφόσον η δομή τους επιτρέπει κάτι τέτοιο. Περίοπτη θέση στα Α.Π.Σ. τέτοιου τύπου κατέχει ο σχεδιασμός και η οργάνωση της διδασκαλίας. Δίνονται στους εκπαιδευτικούς μεθοδολογικές υποδείξεις και εναλλακτικές δυνατότητες χρήσης μέσων, καθώς και εργαλεία αξιολόγησης και ελέγχου του βαθμού επίτευξης των στόχων.

Ο Westphalen (1982) ορίζει το curriculum ως «ένα παιδαγωγικό μέσο σχεδιασμού, με τη βοήθεια του οποίου περιγράφεται εκ των προτέρων μια μελλοντική διδασκαλία». Ο Φλουρής (1983) το ορίζει ως έναν πλήρη οδηγό διδασκαλίας ο οποίος περιλαμβάνει πέραν από τους γενικούς σκοπούς της εκπαίδευσης και τη διδακτέα ύλη, τους γενικούς σκοπούς και τους ειδικούς στόχους κάθε μαθήματος, τη μεθοδολογία και τα διδακτικά μέσα, τον τρόπο αξιολόγησης καθώς και παρέχει κατευθυντήριες οδηγίες για τον εκπαιδευτικό. Επίσης, το curriculum δεν έχει δεσμευτικό χαρακτήρα για τον εκπαιδευτικό ως προς τη διδασκαλία του μαθήματος (Βρεττός & Καψάλης, 2014).

Σύμφωνα με την οικολογική θεωρία του Bronfenbrenner (1979)¹ το άτομο επηρεάζεται από διάφορα κοινωνικά πλαίσια στα οποία μετέχει, καθώς και από τις δυναμικές εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στην ευρύτερη κοινωνία. Προκύπτει επομένως, η ύπαρξη δύο «προγραμμάτων σπουδών» που λειτουργούν παράλληλα: το επίσημο Π.Σ. και το ανεπίσημο ή κρυφό/άδηλο ή αλλιώς «παραπρόγραμμα» (Masiallas, 1996). Το επίσημο Π.Σ. διατυπώνεται επίσημα, με ευθύνη της Πολιτείας, σε κάποιο νομικό κείμενο και οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να το ακολουθούν και να το εφαρμόζουν στην πράξη (Πυργιωτάκης, 2000).

Το ανεπίσημο Π.Σ. διαπερνά την περιρρέουσα ατμόσφαιρα του σχολείου και της κοινωνίας (Παπασταμάτη, 1996). Ως «ανεπίσημο/κρυφό» Π.Σ. (Jackson, 1968· Apple, 1990· Μαυρογιώργος, 1984) ορίζεται «το σύνολο των εμπειριών τις οποίες αποκτά ο

---

¹ Ο πυρήνας της θεωρίας αυτή βασίζεται σε ένα διάγραμμα του Bronfenbrenner που παρουσιάζει τα πλαίσια ανάπτυξης, τα περιβάλλοντα, ως μια σειρά ομόκεντρων δομών, όπου η καθεμία εμπεριέχεται στην επόμενη. Στους εσωτερικούς κύκλους ανήκουν πλαίσια όπως η οικογένεια, η γειτονιά, το σχολείο, ενώ στους εξωτερικούς βρίσκονται περιβάλλοντα και κοινωνικοί θεσμοί, όπως κρατικές υπηρεσίες, χώρος εργασίας γονέων, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (Bronfenbrenner, 1979: 22)

μαθητής ως αποτέλεσμα επενέργειας παραγόντων, όρων, σχέσεων και καταστάσεων που δεν εμπεριέχονται φανερά και άμεσα στο σχεδιασμό της επίσημης σχολικής διαδικασίας». Το κρυφό Αναλυτικό Πρόγραμμα διαπερνά και διαποτίζει την καθημερινότητα του ατόμου, προωθείται από τα ΜΜΕ, τις οργανώσεις, τους θεσμούς κλπ., και συμβάλλει με τη σειρά του στην επίτευξη στόχων και σκοπών, οι οποίοι άλλοτε συμπληρώνουν ή ενισχύουν και άλλοτε αντιστρατεύονται και υπονομεύουν τους επίσημους σκοπούς του Π.Σ.

Ο McKernan (2008) διακρίνει πέντε τύπους Αναλυτικών Προγραμμάτων: το επίσημο (formal), το άτυπο (informal), το μηδενικό (null), το πραγματικό (actual) και το κρυφό (hidden). Όπως αναφέραμε και προηγουμένως, στο «επίσημο» Π.Σ. περιλαμβάνονται το περιεχόμενο, οι σκοποί και οι στόχοι της εκπαίδευσης, όπως αυτά ορίζονται από την Πολιτεία. Στο «άτυπο» περιλαμβάνονται οι εξωσχολικές δραστηριότητες γύρω από το «επίσημο» Π.Σ. (π.χ. πολιτιστικές εκδηλώσεις), ενώ στο «μηδενικό» Π.Σ. περιλαμβάνονται οι πτυχές του επίσημου Π.Σ. που δε διδάσκονται εντέλει στο σχολείο. Το «πραγματικό» Π.Σ. είναι αυτό που ουσιαστικά εφαρμόζεται στην πράξη και μπορεί να παρεκκλίνει από το επίσημο, ενώ το κρυφό Π.Σ., όπως αναφέραμε και προηγουμένως, ενσωματώνει γενικότερες αξίες και στάσεις, αποτελώντας μέρος της σχολικής κουλτούρας.

Κατά τον J. Goodlad (1979) το Αναλυτικό Πρόγραμμα μπορεί να είναι α) ιδανικό (ideological), β) επίσημο (formal), γ) αντιληπτό (perceived), δ) λειτουργικό (operational/ enacted) και ε) βιωματικό (experiential). Ως «ιδανικό» Π.Σ. θεωρείται αυτό που προτείνει η πολιτεία, το κωδικοποιημένο Π.Σ., αλλά σπάνια τίθεται σε εφαρμογή ακριβώς όπως υπέδειξαν οι συντάκτες του, καθώς τα Π.Σ. αποκωδικοποιούνται από τους εκπαιδευτικούς με διαφορετικό πολλές φορές τρόπο. Αυτό συμβαίνει καθώς οι εκπαιδευτικοί συνιστούν διαφορετικά υποκείμενα με διαμορφωμένες προσωπικές θεωρίες για τη διδασκαλία και τη μάθηση (βλ. Κεφάλαιο 2.1 «Απόψεις εκπαιδευτικών για τα Προγράμματα Σπουδών της Ιστορίας» σελ. 32). Παράλληλα, υπεισέρχονται παράγοντες όπως ο βαθμός διακειμενικότητας των νέων Π.Σ. σε σχέση με τα υφιστάμενα ή παλαιότερα Π.Σ., οι υλικές και κοινωνικές συνθήκες των σχολείων, ή οι βασικές επαγγελματικές αξίες των εκπαιδευτικών (Bantwini, 2010). Το «αντιληπτό» Π.Σ. λοιπόν προσδιορίζει το Π.Σ. όπως το αντιλαμβάνονται οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί, ενώ το «λειτουργικό» Π.Σ είναι αυτό που εφαρμόζεται τελικά στην

πράξη (Remillard & Heck, 2014). Τέλος, το «βιωματικό» Π.Σ. αναφέρεται στο Π.Σ. που βιώνουν οι μαθητές.

Γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι το Πρόγραμμα Σπουδών που θα εφαρμοστεί στην πράξη εξαρτάται από το βαθμό και τον τρόπο πρόσληψής του από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς. Δεν είναι λίγες οι φορές που παρατηρούνται αναντιστοιχίες ανάμεσα στο επίσημο Α.Π.Σ. με αυτό που εφαρμόζεται στην πραγματικότητα στο σχολείο. Ο McKnight (2007) κάνει λόγο για το «επιδιωκόμενο» Π.Σ., το «εφαρμοσμένο» Π.Σ. και το «κατακτηθέν» Π.Σ. Το επιδιωκόμενο πρόγραμμα σπουδών αναφέρεται στις επιδιώξεις που έχει θέσει η Πολιτεία σχετικά με το περιεχόμενο της αγωγής των παιδιών. Το εφαρμοσμένο/υλοποιούμενο Π.Σ. αναφέρεται στις ενέργειες των εκπαιδευτικών της πράξης, ώστε να υλοποιηθεί το επιδιωκόμενο Π.Σ. εντός του σχολικού πλαισίου. Το κατακτηθέν Π.Σ. αναφέρεται σε όσα κατέκτησαν οι μαθητές και μπορούν να αποτιμηθούν.

Ο Bernstein (2003) τέλος, διακρίνει τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών, ανάλογα με τις σχέσεις που προσδιορίζονται μεταξύ των διαφορετικών περιεχομένων. Κατά αυτόν τον τρόπο, όταν τα γνωστικά περιεχόμενα είναι καλά οριοθετημένα μεταξύ τους, σε κλειστή σχέση, αναφερόμαστε σε αναλυτικό πρόγραμμα «τύπου συλλογής», ενώ στην αντίθεση περίπτωση, όπου τα περιεχόμενα βρίσκονται σε μια ανοιχτή σχέση, γίνεται λόγος για αναλυτικό πρόγραμμα «συγχωνευμένου τύπου».

Θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθούμε και σε μια άλλη κατηγοριοποίηση των Α.Π.Σ., η οποία λαμβάνει υπόψη τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται το περιεχόμενο τους και διαμορφώνεται η δομή τους. Σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση αυτή, διακρίνονται τα «γραμμικά», τα «σπειροειδή με μορφή πυραμίδας» και τα «σπειροειδή με μορφή project» (Ξωχέλλης, 1987).

Στην Ελλάδα, τα αναλυτικά προγράμματα καθιερώνονται για πρώτη φορά με το διάταγμα της 12^{ης} Μαρτίου 1894, το οποίο δημοσιεύεται ως Βασιλικό Διάταγμα «Περί Προγραμμάτων των μαθημάτων των τετρατάξιων δημοτικών σχολείων των αρρένων» (Β.Δ. «Περί Προγραμμάτων των τετρατάξιων δημοτικών σχολείων των αρρένων», ΕτΚ, φ.28 (21.03.1984), τχ. Β'), ενώ ακολουθούν και άλλα διατάγματα για άλλους τύπους σχολείων (Κουλούρη, 1988). Έπειτα, το 1913, καταρτίζεται νέο αναλυτικό πρόγραμμα για τα εξατάξια πλέον δημοτικά σχολεία (δημοσιεύεται ως Β.Δ. «Περί ορισμού των μαθημάτων, του δι' έκαστον τούτων προς διδασκαλίαν αναγκαίου

χρόνου, και περί της κατά τάξεις κατανομής της διδακτέας ύλης εις τα πλήρη δημοτικά σχολεία αρρένων και θηλέων», ΕτΚ, φ. 174 (10.09.1913), τχ. Α΄, σελ. 588-591). Το 1957 συντάσσεται αναλυτικό πρόγραμμα για τα «πατριδογνωστικά» μαθήματα του δημοτικού σχολείου και δημοσιεύεται ως Βασιλικό Διάταγμα. Τέλος, το 1969, σχεδιάζεται αναλυτικό πρόγραμμα για όλα τα μαθήματα του δημοτικού (δημοσιεύεται με Βασιλικό Διάταγμα 702 «Περί του ωρολογίου και αναλυτικού προγράμματος των μαθημάτων του Δημοτικού Σχολείου, ΕτΚ, φ.218 (31.10.1969) τχ. Α΄, σελ. 1527-1569).

Μετά την επταετία της δικτατορίας (1967-1974), η βασική στοχοθεσία της ελληνικής κοινωνίας αναφέρεται στο Σύνταγμα με τη γενική θέση: *Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του κράτους, έχει δε ως σκοπόν την ηθικήν, πνευματικήν, επαγγελματικήν και φυσικήν αγωγήν των Ελλήνων, την ανάπτυξιν της εθνικής και θρησκευτικής συνειδήσεως και την διάπλασιν αυτών ως ελευθέρων και υπεύθυνων πολιτών* (1975, άρθρο 16, παρ. 2). Το 1977 καταρτίζεται αναλυτικό πρόγραμμα για όλα τα μαθήματα του δημοτικού σχολείου και δημοσιεύεται με προεδρικό διάταγμα (ΠΔ 1034 «Περί των διδασκομένων μαθημάτων και του Αναλυτικού και Ωρολογίου Προγράμματος του Δημοτικού Σχολείου, ΕτΚ, φ. 347, (12.11.1977), τχ. Α΄, σελ.3197-3199).

Αργότερα, με τον Ν. 1566/85 «Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις» αναφέρονται ρητά οι σκοποί και το πλαίσιο διδασκαλίας όλων των μαθημάτων στην εκπαίδευση. Ο νόμος αυτός επέφερε σημαντικές εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις. Προς αυτή την κατεύθυνση διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο η ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (1981). Έκτοτε, στη χώρα μας σπάνια γινόταν εκ νέου κάποιος ριζικός σχεδιασμός και ανάπτυξη Π.Σ., παρά μικρές αλλαγές στα ήδη ισχύοντα αναλυτικά προγράμματα (1987,1989,1995,1997).

Αξίζει όμως να αναφέρουμε ότι με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 2003, η οποία είχε προταθεί από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Π.Ι.) και το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ), τέθηκαν στο προσκήνιο τα Δ.Ε.Π.Π.Σ. και τα Α.Π.Σ. για κάθε γνωστικό αντικείμενο (ΕτΚ, φ. 303, 304/13.3.2003, τχ. Β΄, σελ. 3915-3943). Ως Δ.Ε.Π.Π.Σ. ορίζεται το Διαθεματικό (διεπιστημονικότητα/διαθεματικότητα–οριζόντια διασύνδεση) Ενιαίο (κάθετη διασύνδεση) Πλαίσιο (περιθώρια αυτονομίας στον εκπαιδευτικό) Προγραμμάτων Σπουδών. Ενώ διατηρούνται τα διακριτά

μαθήματα, προωθείται η διαθεματικότητα και προτείνονται διεπιστημονικές συγκλίσεις.² Παράλληλα, εισάγεται η χρήση των Νέων Τεχνολογιών ευρύτερα στη μαθησιακή διαδικασία. Τα νέα αυτά προγράμματα επιχείρησαν να μοιάσουν με το curriculum, αν και στην πράξη κάτι τέτοιο δεν επετεύχθη, λόγω κάποιων «αδυναμιών» τους, όπως για παράδειγμα η αοριστία των σκοπών τους. Παρ' όλα αυτά, συντέλεσαν σε μια νέα, πιο σύγχρονη θεώρηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και της μάθησης.

Αργότερα, το 2009 εισάγεται νομοθετικά το «Νέο Σχολείο» υπό την επίδραση της ευρωπαϊκής πολιτικής. Η μεταρρύθμιση αυτή θέτει τον μαθητή στο επίκεντρο, ως πρωταγωνιστή της μαθησιακής διαδικασίας και στοχεύει στη μείωση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων, στη βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης και στην προετοιμασία του μαθητή για τις προκλήσεις του 21^{ου} αιώνα. Παράλληλα, προωθούνται οι Νέες Τεχνολογίες. Το 2011 κατατέθηκαν νέα Αναλυτικά Προγράμματα που τέθηκαν σε πιλοτική εφαρμογή κατά τα έτη 2011-2012 και σε ισχύ παράλληλα με τα Α.Π.Σ. του 2003.

Κλείνοντας το υποκεφάλαιο αυτό, στα πλαίσια αυτά, σημειώνουμε ότι από τη δεκαετία του 1980 το ρεύμα της «Κριτικής Παιδαγωγικής» στοχεύει στη συνειδητοποίηση από την πλευρά των εκπαιδευτικών του ρόλου του σχολείου και των Αναλυτικών Προγραμμάτων. Η σχολή της Κριτικής Παιδαγωγικής στηρίζεται στην Κριτική Θεωρία της Σχολής της Φρανκφούρτης, στον Νεομαρξισμό, στον φεμινισμό και στον μεταμοντερνισμό και ασκεί έντονη κριτική απέναντι στον τεχνοκρατισμό και στη νεοφιλελεύθερη ιδεολογία. Οι εκπρόσωποί της υποστηρίζουν ότι το σχολείο διαμορφώνει σε μεγάλο βαθμό συνειδήσεις, αξίες και στάσεις, αναπαράγοντας τη δεδομένη πραγματικότητα με τις ανισότητες που τη χαρακτηρίζουν, μέσω του επίσημου αλλά και του κρυφού Προγράμματος Σπουδών (Apple, 1990· Γρόλλιος, 2010).

---

² Τα Α.Π.Σ. που διατηρούν τα διακριτά μαθήματα και επιχειρούν συσχετίσεις στο περιεχόμενο των μαθημάτων αυτών ανήκουν στην κατηγορία της διεπιστημονικότητας (inter-disciplinarity) ενώ τα Α.Π.Σ. που καταργούν τα διακριτά μαθήματα και τα ενώνουν αποτελώντας μια γνωστική ενιαία ολότητα η οποία προσεγγίζεται μέσα από τη «...συλλογική διερεύνηση θεμάτων, ζητημάτων και προβληματικών καταστάσεων που παρουσιάζουν με τα κριτήρια των μαθητών ενδιαφέρον» ανήκουν στην κατηγορία της διαθεματικότητας (cross-thematic integration) (Ματσαγγούρας, 2012).

1.2 Ιστορική αναδρομή εξέλιξης Προγραμμάτων Σπουδών στην Ιστορία

Κατά την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης, με τη διαμόρφωση των εθνικών κρατών δόθηκε έμφαση στην Πατριδογνωσία (Γεωγραφία) και στην Ιστορία. Η Ιστορία ως μάθημα εισάγεται στα αναλυτικά προγράμματα των δυτικών χωρών κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα (Σύρου, 2009). Προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα, εισήχθησαν και άλλα μαθήματα. Με τον τρόπο αυτό διαμορφώθηκε τον αναλυτικό πρόγραμμα της γενικής εκπαίδευσης (Δενδρινού & Ξωχέλλης, 2000· Καψάλης & Νημά, 2015: 83).

Στη χώρας μας, η Ιστορία εισάγεται ως αυτόνομο μάθημα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα του 1881 και ο σκοπός της εκφράζεται ως εξής: «η έμπνευσις φρονήματος εθνικού και φιλοτιμίας, όπως καταστή μέλος άξιον μεγαλουργήσαντος έθνους»³. Το ίδιο διάστημα, ενσωματώνεται το τριμερές σχήμα (αρχαία, μέση και νεότερη ιστορία) και το Βυζάντιο αναδεικνύεται σε οργανικό κομμάτι της ελληνικής ιστορίας (Κουλούρη, 1988). Κατά το τέλος του 19^{ου} αιώνα, η διδασκαλία της Ιστορίας στο ελληνικό σχολείο αντανακλά την κυρίαρχη (εθνική) ιδεολογία και αποκλείει οτιδήποτε δε θεωρείται «εθνικό». Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Γιώτης (2013: 20) «στις δύο τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα φαίνεται να έχει ολοκληρωθεί μία πορεία προς τον εξελληνισμό της ιστορίας, η οποία απέκλειε καθετί ξένο, καθετί που δεν ήταν καθαρά εθνικό». Επιπλέον, εξιδανικεύει και παράλληλα συσκοτίζει σημεία του παρελθόντος, τα οποία δε συμβάλλουν στη δημιουργία της κοινής εθνικής ταυτότητας για όλους τους πολίτες του έθνους-κράτους, σύμφωνα με τα προτάγματα της κυρίαρχης ιδεολογίας (Κόκκινος, 1998: 245).

Όσον αφορά το περιεχόμενο του μαθήματος της Ιστορίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, όπως αυτό εκφράζεται στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών κατά τα έτη 1881-2003, παρατηρούνται τα εξής ανά τάξη:

Έτη	Τάξεις	Περιεχόμενο
1881	Γ'-Δ'	Μυθολογία - σύγχρονη ιστορία
1913	Γ'	Αρχαιότητα
1913	Δ'	Ρωμαϊκή περίοδος
1913	Ε'	Βυζαντινή περίοδος
1913	Στ'	Σύγχρονη Ελλάδα

³ Πετρίδης, Δ.Γ. (1881). *Στοιχειώδεις πρακτικά οδηγία περί διδασκαλίας μαθημάτων εν τοις δημοτικοίς σχολείοις*, Αθήνα, σελ. 101-106.

1969	Γ'-Στ'	Άθλοι του Ηρακλή – σύγχρονη Ελλάδα
1977	Γ'-Στ'	Μυθολογία-1950
1987	Γ'	Προϊστορία Α. Ο άνθρωπος κατασκευαστής Β. Ο σύγχρονος άνθρωπος Γ. Ο άνθρωπος παραγωγός Δ. Ο άνθρωπος χρησιμοποιεί τα μέταλλα- Πρωτοϊστορία Ε. Η ζωή στη Μινωική Κρήτη ΣΤ. Η ζωή στις Μυκήνες
1987	Δ'	I. Επανάληψη της Ιστορίας της Γ' Δημοτικού II. Γεωμετρικά χρόνια III. Αρχαϊκά χρόνια IV. Κλασσικά χρόνια Α) Οι Περσικοί πόλεμοι Β) Ο χρυσός αιώνας Γ) Ο Πελοποννησιακός πόλεμος Δ) Τα ταραγμένα χρόνια Ε) Το μακεδονικό κράτος V. Ελληνιστικά χρόνια Α) Ο ελληνικός κόσμος κατά τον Αλέξανδρο Β) Η Ρώμη κατακτά την Ελλάδα VI. Συμπληρωματικά πολιτισμικά στοιχεία
1987	Ε'	Α. Επανάληψη της Ιστορίας της Δ' τάξης Β. Οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι Γ. Η Αυτοκρατορία αλλάζει Δ. Ανάπτυξη και δημιουργία του Βυζαντινού κράτους Ε. Η Βυζαντινή εποποιία ΣΤ. Το Βυζάντιο ακτινοβολεί ως κέντρο του Ελληνισμού και της ορθοδοξίας Ζ. Παρακμή και πτώση του Βυζαντίου
1987	Στ'	Ο Ελληνισμός μετά την Άλωση (1453-1821) Η Επανάσταση και το νέο Ελληνικό κράτος (1821-1914) Από τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο έως τις μέρες μας (1914-1974)
2003	Α'-Β'	Α. Ο άνθρωπος και ο χρόνος Β. Ευκαιριακές ενότητες
2003	Γ'	Α. Μυθολογία Β. Προϊστορία και Πρωτοϊστορία
2003	Δ'	Α. Γεωμετρικά χρόνια, Αρχαϊκά χρόνια Β. Κλασσικά χρόνια Γ. Ελληνιστικά και ρωμαϊκά χρόνια Δ. Θέματα από την αρχαία ιστορία-τοπική ιστορία

2003	Ε'	Α. Οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι Β. Η αυτοκρατορία αλλάζει πρωτεύουσα και θρησκεία Γ. Το βυζαντινό κράτος μεγαλώνει και αναπτύσσεται Δ. Το βυζαντινό κράτος και οι γειτονικοί λαοί Ε. Το Βυζάντιο φτάνει στην ακμή του ΣΤ. Το Βυζάντιο παρακμάζει Ζ. Θέματα από τη βυζαντινή ιστορία-τοπική ιστορία
2003	Στ'	Α. Η Ευρώπη στα νεότερα χρόνια Β. Ο ελληνισμός μετά την Άλωση Γ. Η Επανάσταση του 1821 Δ. Η Ελλάδα ανεξάρτητο κράτος Ε. Η Ελλάδα τον 20 ^ο αιώνα

Πιο πρόσφατα, το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών του 2003 διαφοροποιήθηκε από το Αναλυτικό Πρόγραμμα της δεκαετίας του '80 στη διάρθρωσή του, στην οργάνωση των περιεχομένων και τις μεθοδολογικές υποδείξεις. Στο περιεχόμενο της σχολικής Ιστορίας παρατηρούνται οι εξής βασικές αλλαγές:

Α) Αναβαθμίζεται ο ρόλος της Μυθολογίας, η οποία αυτονομείται καθώς δεν εξετάζεται παράλληλα με την προϊστορία και την πρωτοϊστορία, όπως μέχρι πρότινος ίσχυε.

Β) Για πρώτη φορά θεσμοθετείται η τοπική Ιστορία (Δ' και Ε' τάξη), με παράλληλη διατύπωση στόχων και κατευθυντήριων - μεθοδολογικών υποδείξεων.

Γ) Η διδακτέα ύλη περιορίζεται και εντάσσονται πιο σύγχρονα θέματα προς ανάπτυξη.

Όσον αφορά τους σκοπούς και διδακτικούς στόχους του μαθήματος της Ιστορίας, σύμφωνα με τα εκάστοτε ισχύοντα Α.Π.Σ. παρατηρούνται τα εξής, ανά τα έτη:

Έτη	Σκοποθεσία
1881	Σκοπός της εν Δημοτικώ Σχολείω διδασκαλίας της Ελληνικής Ιστορίας είναι ουχί η των ιστορικών συμβάντων, των χρονολογικών και των ονομάτων προσώπων απομνημόνευσις και η εν γένει εν τη συνειδήσει του παιδός αποταμίευσις ύλης ιστορικής ύλης, αλλά το μεν η δι' αυτής ηθική μόρφωσις αυτού, η έμπνευσις φρονήματος εθνικού και φιλοτιμίας, όπως καταστή μέλος άξιον μεγαλουργήσαντος έθνους, το δε η συστηματοποίησις εκ των ενόντων των ιστορικών γνώσεων, ας εκ

	των διαφόρων μαθημάτων των εν τω Σχολείω διδασκομένων, επιρίσθη και η ιδιωτικοποίησις αυτών... Ανάγκη να εξαληφθή από των παιδων, του λαού η δόξα, ότι μικροί παίδες πτωχού πατρός, ουδεν δύνανται να πραξωσιν υπερ της μεγάλης πατρίδος, αναμενούσης από μεγάλων και ισχυρών το μεγαλείον της. Η τοιαύτη δόξα παραλύει τους εθνικούς και κοινωνικούς δεσμούς, ανοίγει ρήγμα κοινωνικών και αντίθεσιν των πολιτών προς τους ισχυρούς και πλουσίους... Είναι δε διδακτέα γεγονότα όσα κινούνται το ενδιαφέρον, δύνανται να χρησιμεύσουσιν προς εξέγερσιν του εθνικού φρονήματος και μόρφωσιν του χαρακτήρος.
1913	Δεν υπάρχει διατυπωμένος ο σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας. Το περιεχόμενο των μαθημάτων ωστόσο, καταδεικνύει τις προθέσεις της Πολιτείας, καθώς η σχολική Ιστορία επικεντρώνεται στην εξέλιξη του ελληνικού έθνους (εθνικό παρελθόν).
1957	Βασικός σκοπός του μαθήματος της Ιστορίας αποτελεί η απόκτηση γνήσιας ιστορικής συνείδησης μέσω της γνώσης των αγώνων και των θυσιών των Ελλήνων προγόνων, της αίσθησης του δεσμού με το έθνος, της καλλιέργειας του σεβασμού προς το ένδοξο παρελθόν της πατρίδας.
1969	<p>Γενικός σκοπός του μαθήματος της Ιστορίας είναι να καταστήσει ικανούς τους μαθητάς να κατανοούν τον ιστορικών βίον του Ελληνικού Έθνους και να αντλούν διδάγματα από την Ελληνικήν Ιστορίαν, να καλλιεργήσει το συναίσθημα της φιλοπατρίας αυτών και να παρασκευάση τούτους ψυχικώς και πνευματικώς, ώστε να αποβούν χρήσιμα μέλη της πολιτικής και εθνικής κοινότητας των Ελλήνων.</p> <p>Ειδικότερον δια του μαθήματος της Ιστορίας επιδιώκονται οι κάτωθι μερικοί σκοποί:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Η μετάδοσις και η υπό των μαθητών πρόσκτησις ιστορικών γνώσεων, ίνα ικανοποιηθεί η φύσει υπάρχουσα εις αυτούς ορμή προς γνώσιν του παρελθόντος 2. Η ανάπτυξις και η καλλιέργεια της ιστορικής σκέψεως ήτοι της ικανότητος των μαθητών προς κατανόησιν των αιτιωδών σχέσεων των ιστορικών γεγονότων και γενικώτερον της ιστορικής εξελίξεως 3. Η διέγερσις διαφέροντος προς ασχολίαν με ιστορικά θέματα και η ανάπτυξις της ικανότητος προς μελέτην, έρευναν και κρίσιν αυτών 4. Η καλλιέργεια της εθνικής συνειδήσεως, του χρέους προς το παρελθόν και της ευθύνης δια το παρόν και την δημιουργίαν του μέλλοντος 5. Η διάπλασις χρηστών και ενθουσιωδών πολιτών, ικανών όπως ενταχθούν εις την πολιτικήν και εθνικήν κοινότητα και συμβάλουν εις την περοφρούρισιν της εθνικής κληρονομιάς και την ανάπτυξιν του πολιτισμού της πατρίδος

1977	Σκοπός της διδασκαλίας της Ιστορίας είναι «η κατανόηση των πολιτικών γεγονότων και πολιτιστικών στοιχείων που συνθέτουν ιστορικό παρελθόν και παρόν του Έθνους, η ανάπτυξη του συναισθήματος της φιλοπατρίας και η προετοιμασία για ενσυνείδητη και ελεύθερη συμμετοχή των μαθητών στην ζωή του λαού μας και της ευρύτερης κοινότητας των Εθνών».
1987 (Δ' τάξη) - 1989 (Στ' τάξη)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Να έρθουν σε πρώτη γνωριμία με τον ιστορικό βίο του ελληνικού έθνους και της ιδιαίτερης πατρίδας τους. 2. Να πάρουν μια γενική εικόνα των πιο σημαντικών γεγονότων από την παγκόσμια ιστορία, εκείνων που συνδέονται με την ελληνική ή διαδραμάτισαν αποφασιστικό ρόλο για τις τύχες του κόσμου. 3. Να έχουν μια πρώτη εξοικείωση με τον ιστορικό τρόπο σκέψης για την κατανόηση των αιτιωδών σχέσεων που διέπουν τα ιστορικά φαινόμενα 4. Να κατανοήσουν την ιστορική συνέχεια του Έθνους και την προσφορά του στην εξέλιξη του πολιτισμού. 5. Να ασκηθούν στον τρόπο εργασίας και τις τεχνικές που προσιδιάζουν στην ιστορική επιστήμη (συλλογή, ταξινόμηση και έλεγχος ιστορικού υλικού, ερμηνεία χαρτών και σχετικών διαγραμμάτων, διατύπωση και επαλήθευση υποθέσεων, συναγωγή αρχών κ.λπ.). 6. Να αναπτύξουν εποικοδομητική στάση απέναντι στην ιστορική μάθηση (περιέργεια και ενδιαφέρον, πνεύμα αντικειμενικότητας, επιθυμία και διεύρυνση των ιστορικών τους γνώσεων). 7. Να αξιολογούν σωστά και να φρονηματίζονται από τις δημιουργικές πράξεις, αλλά και από τα σφάλματα των παλαιότερων, ώστε να αναπτύξουν τη δυνατότητά τους για συνειδητή και ελεύθερη συμμετοχή στη ζωή του λαού μας και την ευρύτερη κοινότητα των εθνών. 8. Να αναπτύξουν το συναίσθημα της αγάπης προς την πατρίδα και τα δημοκρατικά ιδεώδη.
1995 (Γ' τάξη) - 1997 (Δ' τάξη, αναθεωρημένη έκδοση Στ' τάξη)	<p>Σκοπός του μαθήματος της Ιστορίας είναι να βοηθήσει τα παιδιά:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να έρθουν σε πρώτη γνωριμία με τον ιστορικό βίο του ελληνικού έθνους και της ιδιαίτερης πατρίδας τους, να κατανοήσουν την ιστορική συνέχεια και την προσφορά του έθνους στην εξέλιξη του πολιτισμού, ώστε: 2. Να αναπτύξουν το συναίσθημα της αγάπης προς την Πατρίδα και τα δημοκρατικά ιδεώδη . 3. Να πάρουν μια γενική εικόνα των πιο σημαντικών γεγονότων από την παγκόσμια ιστορία, εκείνων που συνδέονται με την ελληνική ή διαδραμάτισαν αποφασιστικό ρόλο για τις τύχες του κόσμου.

	<p>4. Να έχουν μια πρώτη εξοικείωση με τον ιστορικό τρόπο σκέψης για την κατανόηση των αιτιωδών σχέσεων που διέπουν τα ιστορικά φαινόμενα.</p> <p>5. Να αξιολογούν σωστά και να κατανοούν το παρελθόν μέσα από τις δημιουργικές πράξεις, αλλά και από τα σφάλματα των παλαιότερων, ώστε να αναπτύξουν τη δυνατότητα τους για συνειδητή και ελεύθερη συμμετοχή στη ζωή του λαού μας και στην ευρύτερη κοινότητα των εθνών.</p> <p>6. Να αναπτύξουν εποικοδομητική στάση απέναντι στην ιστορική μάθηση (περιέργεια και ενδιαφέρον, πνεύμα αντικειμενικότητας, επιθυμία και διεύρυνση των ιστορικών τους γνώσεων).</p> <p>7. Να ασκηθούν στον τρόπο εργασίας και τις τεχνικές που προσιδιάζουν στην ιστορική επιστήμη (συλλογή, ταξινόμηση και έλεγχος ιστορικού υλικού, ερμηνεία χαρτών και σχετικών διαγραμμάτων, διατύπωση και επαλήθευση υποθέσεων, συναγωγή αρχών κ.λπ.).</p>
2003, 2011	<p>Γενικός σκοπός της διδασκαλίας της Ιστορίας είναι η ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης. Η ανάπτυξη ιστορικής σκέψης αφορά την κατανόηση των ιστορικών γεγονότων μέσα από την εξέταση αιτίων και αποτελεσμάτων, ενώ η καλλιέργεια ιστορικής συνείδησης αφορά την κατανόηση της συμπεριφοράς των ανθρώπων σε συγκεκριμένες καταστάσεις και τη διαμόρφωση αξιών και στάσεων που οδηγούν στην εκδήλωση υπεύθυνης συμπεριφοράς στο παρόν και το μέλλον. Έτσι, με τη διδασκαλία της Ιστορίας ο μαθητής μπορεί να αποκτήσει όχι μόνο την επίγνωση ότι ο σύγχρονος κόσμος αποτελεί συνέχεια του παρελθόντος, αλλά και την αντίληψη ότι ο σύγχρονος ιστορικός ορίζοντας συνδέεται άμεσα με τη ζωή του. Ο σκοπός της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης συνδέεται έτσι με το γενικότερο σκοπό της εκπαίδευσης που αναφέρεται στην προετοιμασία υπεύθυνων πολιτών.</p>

Γενικά, παρατηρείται ότι στη χώρα μας το μάθημα της Ιστορίας, επιδίωκε να προβάλλει το ιδεώδες της πατριωτικής εκπαίδευσης (Γιώτης, 2013). Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, ως το τέλος του 19^{ου} αιώνα, στα αναλυτικά προγράμματα της Ιστορίας κυριαρχεί ο «εξελληνισμός» της, καθώς η διδασκαλία της Ιστορίας γίνεται σε αμιγώς «εθνικό» πλαίσιο και οποιαδήποτε αναφορά σε άλλους λαούς συνδέεται μόνο με το

ελληνικό έθνος. Με τα αναλυτικά προγράμματα του 1913⁴ προβάλλεται η εξέλιξη του έθνους, η αδιάλειπτη πορεία του ανά τους αιώνες, και η γνώση της εθνικής ιστορίας αποτελεί προϋπόθεση για την επίτευξη του σκοπού του δημοτικού σχολείου. Αν και δεν υπάρχει διατυπωμένος ο γενικός σκοπός του μαθήματος στα Α.Π.Σ., το περιεχόμενο των μαθημάτων ωστόσο, καταδεικνύει τις προθέσεις της Πολιτείας, καθώς η σχολική Ιστορία επικεντρώνεται στην εξέλιξη του ελληνικού έθνους (εθνικό παρελθόν).

Με τις παρεμβάσεις του Μεταξά στην εκπαίδευση, το διάστημα μεταξύ 1936-1950, η σκοποθεσία του μαθήματος της Ιστορίας προσανατολίζεται στην καλλιέργεια πατριωτικού φρονήματος (Γιώτης, 2013). Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι «η φιλοπατρία αναμενόταν να εξελιχθεί σε εθνικό εγωισμό και εθνική φιλοτιμία, που δε θα επέτρεπε την ελάχιστη αδικία κατά της πατρίδας υπέρ της οποίας ο μαθητής θα ήταν πρόθυμος και τη ζωή του να θυσιάσει» (Τσίριμπας, 1940, όπως αναφέρεται στο Γιώτης, 2013).

Το 1957⁵ εμφανίζεται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα των «Πατριδογνωστικών μαθημάτων για των Δημοτικών Σχολείων» ο όρος «ιστορική συνείδηση» ο οποίος πέρα από το γνωστικό του περιεχόμενο, θα εκφράζει την αφοσίωση και ενεργό συμμετοχή του μελλοντικού πολίτη στην ιστορική παράδοση του λαού, καθώς και την αγάπη για την πατρίδα (Γιώτης, 2013). Παράλληλα, αναμένεται να είναι σε θέση να εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του, να υπερασπίζεται τα δικαιώματά του, να είναι πρόθυμος να αμυνθεί αυτών, αλλά και έτοιμος να συνεργαστεί με φιλικά προσκείμενους ξένους λαούς.

Το 1969 η προσέγγιση της Ιστορίας εξακολουθεί να γίνεται σε εθνικά πλαίσια, καθώς ο γενικός σκοπός του μαθήματος αναφέρεται αποκλειστικά στη διαμόρφωση εθνικής ταυτότητας (Γιώτης, 2013). Σκοπός της διδασκαλίας της Ιστορίας είναι «η διάπλαση χρηστών και ενθουσιωδών πολιτών», η φιλοπατρία, η εθνική συνείδηση και

---

⁴ Β.Δ. Περί ορισμού των μαθημάτων, δι' έκαστον τούτων προς διδασκαλίαν αναγκαίου χρόνου και περί της κατά τάξεις κατανομής της διδακτέας ύλης εις τα πλήρη δημοτικά σχολεία αρρένων και θηλέων, ΕτΚ, φ. 174, 10.09.1913, τχ. Α', σελ. 588-591.

⁵ Β.Δ. «Περί του αναλυτικού και ωρολογίου προγράμματος των πατριδογνωστικών μαθημάτων των Δημοτικών Σχολείων», ΕτΚ, φ.14, 30.01.1957, τχ. Α', σελ. 87-98.

η πρόσκτηση ιστορικών γνώσεων⁶. Το 1977⁷ συνεχίζεται να δίνεται βαρύτητα στην έννοια του έθνους και στον ιστορικό του βίο, αλλά και στην ειρηνική συνύπαρξη, καθώς γίνεται αναφορά στην κοινότητα των εθνών. Δίνεται έμφαση σε γεγονότα που επιβεβαιώνουν την ιστορική συνέχεια και πορεία του ελληνικού πολιτισμού, τονίζοντας την επίδραση του χριστιανισμού στο πλαίσιο αυτό.

Παράλληλα, τονίζονται στοιχεία, πρόσωπα και γεγονότα που δείχνουν την ακτινοβολία και την παγκοσμιότητα του ελληνικού πολιτισμού και τις επιδράσεις του στην εξέλιξη και στη διαμόρφωση του παγκόσμιου πολιτισμού, αλλά και παγκόσμιου «πολίτη». Η ιστορική αλήθεια εξακολουθεί να παρουσιάζεται ανεπηρέαστη από κάθε άλλη σκοπιμότητα. Τελετές εθνικής μνήμης, εθνικές και θρησκευτικές γιορτές, που αναπαράγει το σχολείο, ενισχύουν την εθνική συνείδηση (Ortega-Sánchez, Blanch & Pérez-González, 2020).

Σημειώνεται ότι μετά το 1980 ως στόχος της διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας τίθεται η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης με την αξιοποίηση πηγών, τη συλλογή τεκμηρίων, χαρτών και διαγραμμάτων (Αβδελά, 1998), γεγονός που συνδέεται με τον σκοπό του Π.Σ. για τη δημιουργία ιστορικά εγγράμματων πολιτών. Παράλληλα, κατά τη δεκαετία του 1980 υπό την επιρροή της προσέγγισης της «Νέας Ιστορίας»⁸ αρχίζει να στρέφεται το ενδιαφέρον κάποιων ερευνητών στη μελέτη των σχολικών εγχειριδίων της Ιστορίας, καθώς η σχολική Ιστορία θεωρήθηκε ως το μάθημα που ευθυνόταν για την καλλιέργεια αρνητικών αλλά και εχθρικών στάσεων απέναντι σε άλλους λαούς (Marsden, 2000). Με τις τροποποιήσεις των Α.Π.Σ. το 1995-1997 εμφανίζεται η ανάγκη αρμονικής σύζευξης μεταξύ των λαών και η έννοια της «ιστορικής συνέχειας» (Γιώτης, 2013).

Βέβαια, αξίζει να αναφέρουμε ότι τις τέσσερις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, οι «μοντέρνες» και «μεταμοντέρνες» επιρροές είχαν ως αποτέλεσμα μια πιο κριτική θεώρηση της Ιστορίας και της ιστορικής εκπαίδευσης (Κόκκινος, 2003). Οι

---

⁶ Β.Δ. 702 «Περί του ωρολογίου και αναλυτικού προγράμματος των μαθημάτων του Δημοτικού Σχολείου», ΕτΚ, φ. 218 (31.10.1969), τχ. Α'.

⁷ Π.Δ. 1034 «Περί των διδασκόμενων μαθημάτων και του Αναλυτικού και Ωρολογίου Προγράμματος του Δημοτικού Σχολείου», ΕτΚ, φ. 347 (12.11.1977), τχ. Α'.

⁸ Η προσέγγιση αυτή εμφανίζεται αρχικά στη Δυτική και Βόρεια Ευρώπη και εκφράζει τη δυσαρέσκεια απέναντι στον παραδοσιακό τρόπο προσέγγισης της Ιστορίας (στείρα μετάδοση γνώσεων, εστίαση σε γεγονότα και πρόσωπα, έμφαση στην πολιτική και συνταγματική ιστορία, χρονολογική μελέτη ιστορίας, η εθνική ιστορική αφήγηση αφορά τη μεγαλύτερη εθνική ομάδα και την κυρίαρχη γλωσσικά και πολιτιστικά) (Stradling, 2001: 11).

μοντέρνες επιρροές συντέλεσαν στην ανάδυση όρων όπως, «Ιστορία ‘από τα κάτω’», «τοπική Ιστορία», «προφορική Ιστορία», «προσωπική και οικογενειακή Ιστορία», «κοινωνικό φύλο και Ιστορία» (Ρεπούση, 2004), ενώ σύμφωνα με τους «μεταμοντερνιστές», η σχολική Ιστορία ασχολείται με το να διδάσκει το πώς «οι διαφορετικές ομάδες οργανώνουν το παρελθόν σε ιστορικές αφηγήσεις και πώς αυτές οι αφηγήσεις εξυπηρετούν στόχους του παρόντος» (Jenkins, 1991). Σημειώνεται ότι στη χώρα μας «μοντέρνες» επιρροές εντοπίζονται προς το τέλος του αιώνα, ενώ η «μεταμοντέρνα» προσέγγιση δεν έχει εφαρμοστεί ουσιαστικά στην πράξη (Charman et al., 2012).

Το 2003⁹ διαφοροποιείται η διάρθρωση του Α.Π.Σ., καθώς πλέον συγκαταλέγονται και ενδεικτικές δραστηριότητες για την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων, όπως αυτοί ορίστηκαν στην κάθε ενότητα. Στις ενδεικτικές δραστηριότητες και στις μεθοδολογικές υποδείξεις περιλαμβάνονται διαθεματικές προσεγγίσεις και συνδέσεις. Τονίζεται η αναγκαιότητα της αξιοποίησης ιστορικών πηγών στη διδακτική πράξη καθώς και η σύνταξη σχεδίων εργασίας (Project), η χρήση του Διαδικτύου, μουσειοσκευών, βιβλίων γνώσεων, κ.λπ. Στο μάθημα της Ιστορίας εμφανίζεται η έννοια της ιστορικής σκέψης και συνείδησης. Αναμένεται οι μαθητές να μυηθούν στην κριτική ιστορική σκέψη και την ιστορική έρευνα. Παράλληλα, ως ειδικός σκοπός του μαθήματος της Ιστορίας προτάσσεται η εθνική συνείδηση, η αγάπη για τη χώρα, η διάθεση για ειρηνική συνύπαρξη, συνεργασία και αλληλοκατανόηση με τους γειτονικούς λαούς.

Εν συνεχεία, το 2011, στο Πρόγραμμα Σπουδών της Ιστορίας γίνεται λόγος για τη διαπολιτισμική δεξιότητα και την πολιτισμική συνείδηση και έκφραση, καθώς για πρώτη φορά στοχοθετείται η καλλιέργεια οριζόντιων ικανοτήτων/ήπιων δεξιοτήτων (soft skills)¹⁰. Οι ικανότητες αυτές συνιστούν ένα πλέγμα, ένα σύνολο ιδιοτήτων, δεξιοτήτων, συνηθειών, συμπεριφορών και στάσεων που το άτομο καλλιεργεί και στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος. Παραδείγματα τέτοιων ικανοτήτων αποτελούν η ενσυναίσθηση, η διαπολιτισμική δεξιότητα, η πολιτισμική συνείδηση και έκφραση, η αυτοεκτίμηση, τα κίνητρα και η λήψη αποφάσεων. Τα τελευταία χρόνια, το Συμβούλιο της Ευρώπης ενθαρρύνει την πολυπρισματική προσέγγιση της Ιστορίας

⁹ Υ.Α. 21072^α/Γ2 «Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) Δημοτικού- Γυμνασίου, ΕτΚ, φ. 303 (13.03.2003), τχ. Β΄.

¹⁰ <http://www.ibe.unesco.org/en/glossary-curriculum-terminology/s/soft-skills>

με την ένταξη και ευαίσθητων ιστορικών θεμάτων. Μάλιστα, το Συμβούλιο έχει προβεί στη σύνταξη σχετικών οδηγιών προς τους εκπαιδευτικούς (Marsden, 2000).

Για τους μαθητές (σύμφωνα με τα Α.Π.Σ. 2003 & 2011), αναμένεται να είναι σε θέση να παρακολουθούν και να κατανοούν τη γλώσσα ενός ιστορικού κειμένου, να κατέχουν τη βασική εννοιολογική υποδομή της Ιστορίας (έννοιες, συσχετίσεις, γενικεύσεις), να προσεγγίσουν την ιστορική σκέψη, να καλλιεργήσουν παρόμοιες δεξιότητες (αξιοποίηση ιστορικών πηγών, μεταγνωστικές δεξιότητες) και να οικοδομήσουν αξίες, στάσεις και συμπεριφορές κοινά αποδεκτές. Εν κατακλείδι, ο ρόλος του μαθητή «αναβαθμίζεται», καθώς πλέον πρεσβεύεται μια διαφορετική προσέγγιση της διδασκαλίας. Ο μαθητής διευκολύνεται να μετέχει στο μάθημα πιο ενεργά, να ανακαλύπτει τη γνώση, τον τρόπο να κατακτά αυτή και να την αξιοποιεί στην πράξη.

Κλείνοντας το υποκεφάλαιο αυτό, θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθούμε στο γεγονός πως το 2018 καταρτίστηκαν νέα Π.Σ. για την Ιστορία¹¹, τα οποία όμως δεν τέθηκαν ποτέ σε ισχύ. Συμπερασματικά, παρατηρείται ότι από τα τέλη του 20^{ου} αιώνα μέχρι σήμερα τα προγράμματα σπουδών του μαθήματος της Ιστορίας του δημοτικού σχολείου στην Ελλάδα, στοχεύουν στην ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας, στην ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και πιο πρόσφατα στην καλλιέργεια της κριτικής ικανότητας των μαθητών.

---

¹¹ https://www.esos.gr/sites/default/files/articles-legacy/2018-11-02_ps_istorias_eisagogi.pdf

1.3 Το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Ιστορίας στο Δημοτικό Σχολείο¹²

Τα νέα Π.Σ., όπως αναφέρεται στην ιστοσελίδα του Ι.Ε.Π.¹³ και σύμφωνα με τις σχετικές εξαγγελίες και παρουσιάσεις των ιθύνοντων, βασίζονται στις ακόλουθες αρχές, οι οποίες θέτουν στο επίκεντρο της διδασκαλίας και της μάθησης το σύνολο των μαθητών χωρίς αποκλεισμούς: α) υψηλές προσδοκίες κατάλληλα προσαρμοσμένες σε κάθε μαθητή, β) συνοχή, γ) μάθηση με νόημα και σύνδεση με την κοινότητα και δ) συμπερίληψη.

Αναλυτικότερα, λαμβάνεται υπόψη το προφίλ του κάθε μαθητή και παρέχεται η δυνατότητα στον καθένα να μάθει να υποστηρίζει και να σχεδιάζει την προσωπική του ανάπτυξη. Προωθείται έτσι, η ενεργός συμμετοχή του μαθητή στη μαθησιακή διαδικασία. Η αρχιτεκτονική των Π.Σ. βασίζεται στο «μοντέλο του δικτύου». Με τον τρόπο αυτό, διασφαλίζονται συνεκτικοί δεσμοί εντός και μεταξύ των γνωστικών αντικειμένων αλλά και μεταξύ γνωστικών πεδίων. Τα Π.Σ. επιδιώκουν επιπλέον, να συνδέσουν τα γνωστικά αντικείμενα με την ευρύτερη ζωή των μαθητών, την τοπική και την ευρύτερη κοινότητα. Όσον αφορά τη διδακτική μεθοδολογία, προωθούν την ενεργό συμμετοχή και τη συνεργασία όλων των μαθητών. Προωθείται επίσης, η καλλιέργεια μεταγνωστικών δεξιοτήτων, καθώς ενθαρρύνουν όλους τους μαθητές να αναστοχάζονται επί των μαθησιακών τους διαδικασιών και πρακτικών (αξιολόγηση για τη μάθηση).

Τέλος, τα νέα Π.Σ. στρέφονται στην προετοιμασία των μαθητών προς τις προκλήσεις του μέλλοντος, θέτοντας «ευαίσθητα» αλλά και βασικά θέματα προς διερεύνηση, όπως η αειφορία, η πολιτειότητα, και οι προκλήσεις που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της ραγδαίας ανάπτυξης των νέων τεχνολογιών αλλά και των αέναων μεταβολών του κοινωνικού περιβάλλοντος.

Οι αλλαγές αυτές εντάσσονται σε ένα ευρύτερο μεταρρυθμιστικό οικοσύστημα συμπληρωματικών και αλληλοενισχυόμενων δράσεων (π.χ. το «πολλαπλό βιβλίο» – συγγραφή νέων σχολικών εγχειριδίων και δυνατότητα επιλογής από εκπαιδευτικούς, ο ψηφιακός μετασχηματισμός, τα Εργαστήρια Δεξιοτήτων, εισαγωγή νέων γραμματισμών).

¹² https://www.esos.gr/sites/default/files/articles-legacy/neo_programma_spydon_tis_istorias.pdf

¹³ <http://iep.edu.gr/el/nea-programmata-spydon-arxiki-selida>

Ειδικότερα, όσον αφορά το Πρόγραμμα Σπουδών και το περιεχόμενο του μαθήματος της Ιστορίας στο Δημοτικό Σχολείο, παρατηρούνται τα εξής:

- Στη Γ' τάξη διδάσκεται το Θεματικό Πεδίο «Ελληνική Μυθολογία» στις ακόλουθες Θεματικές Ενότητες: Κοσμογονία, Ήρωες, Πανελλήνιες εκστρατείες. Διδάσκεται επίσης η Προϊστορία με τις ακόλουθες Θεματικές Ενότητες: Παλαιολιθική Εποχή, Νεολιθική Εποχή, Εποχή του Χαλκού (κυκλαδικός, μινωικός και μυκηναϊκός πολιτισμός).
- Στη Δ' τάξη διδάσκεται το Θεματικό Πεδίο «Αρχαία Ιστορία», σε Θεματικές Ενότητες που αντιστοιχούν στις περιόδους αυτής: Ομηρική Εποχή, Αρχαϊκά Χρόνια, Κλασικά Χρόνια, Ελληνιστικά Χρόνια.
- Στην Ε' τάξη διδάσκεται το Θεματικό Πεδίο «Ελληνορωμαϊκή Ιστορία» και «Βυζαντινή Ιστορία», στις ακόλουθες Θεματικές Ενότητες: Ελληνορωμαϊκοί Χρόνοι, Πρώιμα Βυζαντινά Χρόνια, Μέση Βυζαντινή Περίοδος, Ύστερη Βυζαντινή Περίοδος.
- Στη ΣΤ' τάξη διδάσκεται το Θεματικό Πεδίο «Νεότεροι Χρόνοι και Σύγχρονη Εποχή». Περιλαμβάνονται οι ακόλουθες Θεματικές Ενότητες: Η Ευρώπη στα Νεότερα Χρόνια, Οι Έλληνες υπό ξένη κυριαρχία, Η Ελληνική Επανάσταση του 1821, Η Ελλάδα κατά τον 19ο αιώνα, Η Ελλάδα κατά τον 20ό αιώνα.

Εντός των παραπάνω Θεματικών Πεδίων και Ενοτήτων (που προτείνονται σε αντικατάσταση της διδακτέας ύλης), που ακολουθούν χρονολογική δομή, δίνονται στοιχεία για τα ακόλουθα: «πολιτειακή και πολιτική οργάνωση και λειτουργία», «κοινωνική διαστρωμάτωση», «διακρατικές σχέσεις», «πόλεμος και διπλωματία», «καθημερινή ζωή», «εκπαίδευση» «τέχνες, γράμματα». Σε κάθε θεματική ενότητα του Π.Σ. περιλαμβάνονται και τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα (που αντικαθιστούν τους διδακτικούς στόχους) ενώ στην αρχή των ενοτήτων προβλέπεται η εξοικείωση των μαθητών με τις έννοιες του χώρου και του χρόνου όπου δρουν τα ιστορικά πρόσωπα και εξελίσσονται τα φαινόμενα.

Σύμφωνα με το συγκεκριμένο Πρόγραμμα Σπουδών και τις σχετικές δραστηριότητες στο πλαίσió του, ο μαθητής καλείται να συμμετέχει ενεργά σε δραστηριότητες που θα του επιτρέψουν να αντιληφθεί τη σημασία των γεγονότων, τα αίτια και τα αποτελέσματα/ συνέπειές του. Μπορεί να κληθεί να υποδυθεί ο ίδιος το

ιστορικό πρόσωπο σε ένα παιχνίδι ρόλων ή να συντάξει μια επιστολή εκ μέρους του προσώπου αυτού, αντί να αποστηθίσει στείρα τη γνώση.

Η αξιολόγηση του μαθήματος της Ιστορίας σε όλες τις τάξεις του δημοτικού είναι απαραίτητο να συνδέεται άμεσα με τους διδακτικούς στόχους που τίθενται. Ο ρόλος της όπως αναφέρουν οι συντάκτες των ΑΠΣ πρέπει να είναι κυρίως διαμορφωτικός, ανατροφοδοτικός και μεταγνωστικός. Τα στοιχεία αξιολόγησης της διδασκαλίας στο μάθημα της Ιστορίας αφορούν την κατανόηση ιστορικών όρων, την αξιολόγηση ιστορικών προσώπων, γεγονότων και φαινομένων, τις αναλύσεις αιτιών, συνθηκών, παραγόντων, την εξαγωγή συμπερασμάτων, τους συσχετισμούς εννοιών, τους συσχετισμούς με τη σύγχρονη εποχή. Τέλος, αναφέρεται ότι η αξιολόγηση δεν πρέπει να ευνοεί την αποστήθιση και την αναπαραγωγή των ιστορικών γνώσεων, αλλά να προάγει τη διατύπωση ιστορικού λόγου, την ανάπτυξη κριτικού συλλογισμού και ιστορικής διερεύνησης, καθώς και την ανάπτυξη των συναισθηματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών.

Κεφάλαιο 2

Οι πρώτες συστηματικές προσπάθειες αξιολόγησης των Προγραμμάτων Σπουδών ξεκίνησαν τη δεκαετία του 1960. Διεθνώς, εντοπίζονται διάφορες προσεγγίσεις και μοντέλα αξιολόγησης των Προγραμμάτων Σπουδών που αναφέρονται εκτενώς στη διεθνή βιβλιογραφία. Αξίζει να σημειώσουμε ότι από το 1980 προκρίνεται η χρήση ποσοτικών μοντέλων που συνοδεύονται και από ποιοτικές μεθόδους και εκτιμήσεις.

Ο Cronbach (1982) θεωρεί ότι υφίστανται δύο διαφορετικές, εκ διαμέτρου αντίθετες προσεγγίσεις στην αξιολόγηση: η επιστημονική και η ανθρωποκεντρική. Η πρώτη προσέγγιση βασίζεται σε ποσοτικές αναλύσεις και στη Στατιστική. Στο πλαίσιο αυτό, όσον αφορά την αξιολόγηση των Π.Σ., ως κατάλληλη μέθοδος αξιολόγησης προκρίνεται η σύγκρισή τους με άλλα Π.Σ. Από την άλλη πλευρά, οι ανθρωποκεντρικές προσεγγίσεις επιλέγουν ποιοτικές μεθόδους ανάλυσης, όπως την παρατήρηση, συνέντευξη κ.λπ. Σημαντική θέση στην αποτίμηση κατέχει η διαίσθηση και οι εντυπώσεις των ίδιων των αξιολογητών.

Σ' αυτό το κεφάλαιο επομένως, αναφερόμαστε σε έρευνες ελληνικές και διεθνείς που έλαβαν υπόψη τις απόψεις, αντιλήψεις και πεποιθήσεις εκπαιδευτικών της πράξης για την αποτίμηση των Π.Σ. της Ιστορίας. Μετά τη σύντομη αυτή βιβλιογραφική επισκόπηση, στο 3^ο κεφάλαιο, περιγράφεται λεπτομερώς ο σχεδιασμός της παρούσας έρευνας.

2.1 Απόψεις εκπαιδευτικών για τα Προγράμματα Σπουδών της Ιστορίας

Σύμφωνα με τον Murphy (2000) οι πεποιθήσεις του ατόμου αποτελούν μια ιδιαίτερη μορφή προσωπικής γνώσης. Όσον αφορά τους εκπαιδευτικούς, αυτές φαίνεται να διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο, καθώς όσο η εμπειρία τους αυξάνεται με τα χρόνια, αυξάνονται οι αντιλήψεις και οι απόψεις τους και γίνονται πιο συνεκτικές (Kagan, 1992) αλλά και πιο ανθεκτικές σε αλλαγές (Brousseau, Book, & Byers, 1988). Είναι γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν βασικό ρόλο στη διαμεσολάβηση του προγράμματος σπουδών (Harnett, 2000) και πολλές εκπαιδευτικές έρευνες συγκλίνουν στο ότι ο ρόλος και οι αντιλήψεις του εκπαιδευτικού αποτελούν ιδιαίτερα

σημαντικά στοιχεία για την επιτυχία μιας μεταρρύθμισης (Κόκοτας, 2004· Hargreaves & Fullan, 2008). Με άλλα λόγια, η μάθηση που λαμβάνουν οι μαθητές καθορίζεται σε σημαντικό βαθμό από τη σκέψη, τις πεποιθήσεις και την πράξη των εκπαιδευτικών.

Σε έρευνα που διεξήγαγε η Παντσάκη (2020) σε δείγμα εκπαιδευτικών ΠΕ, για να ερευνήσει τις απόψεις και τους προβληματισμούς των εκπαιδευτικών σχετικά με την καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού στην Ιστορία, φάνηκε ότι οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι καλό θα ήταν να μειωθεί το κείμενο των μαθημάτων της Ιστορίας και η διδακτέα ύλη, όπως αυτή προτείνεται από το Α.Π.Σ., ώστε να υπάρχει χρόνος για την επεξεργασία περισσότερων πηγών και εικόνων (κριτικός και οπτικός γραμματισμός). Μάλιστα, το συγκεκριμένο δείγμα θεωρεί ότι καλό θα ήταν οι εικόνες και οι πηγές να αποτελούν τον βασικό άξονα του μαθήματος της Ιστορίας, και το κείμενο να αποκτήσει επικουρικό ρόλο. Η συλλογή των δεδομένων της ερευνήτριας πραγματοποιήθηκε μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων. Οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί εξέφρασαν ενδιαφέρουσες προτάσεις σχετικά με πιθανούς τρόπους με τους οποίους η διδασκαλία της Ιστορίας μπορεί να χρησιμεύσει στην καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού. Με τον τρόπο αυτό, αναδεικνύεται και η ανάγκη βελτίωσης των σχολικών εγχειριδίων της Ιστορίας. Ομοίως, η Αποστολίδου (2016) προτείνει μείωση της διδακτέας ύλης και περισσότερη ευελιξία και αυτενέργεια στον εκπαιδευτικό. Υποστηρίζει ότι πρέπει να βρεθεί μια ισορροπία μεταξύ των Α.Π.Σ., του σχολικού εγχειριδίου, και του εκπαιδευτικού.

Σε έρευνα του Μιχαηλίδη (2017) που εστιάζει στον ρόλο των εικόνων στα σχολικά εγχειρίδια της ιστορίας της Γ' γυμνασίου και τη συμβολή τους στην ανάπτυξη του οπτικού γραμματισμού των μαθητών, διαπιστώθηκε ότι οι εκπαιδευτικοί ΔΕ αξιολογούν αρνητικά τον ρόλο του Α.Π.Σ. και του βιβλίου του καθηγητή στην καθοδήγηση που προσφέρουν στην ανάπτυξη του οπτικού γραμματισμού. Θεωρούν ότι ο όγκος της διδακτέας ύλης είναι δυσανάλογος με τον πραγματικό διδακτικό χρόνο.

Σε έρευνα της Ιβρίντελη (2021) που διεξήχθη με αντικείμενο τα ΔΕΠΠΣ και Α.Π.Σ. των κοινωνικών σπουδών στο δημοτικό σχολείο, δείχθηκε ότι οι εκπαιδευτικοί ακολουθούν τη σειρά της διδακτέας ύλης για τον σχεδιασμό της διδασκαλίας τους. Όμως, αισθάνονται δέσμιοι καθώς τα όσα προτείνονται είναι αρκετά ανελαστικά και δεν τους δίνονται περιθώρια ευελιξίας και αυτενέργειας. Περισσότερο ελεύθεροι αισθάνονται σε ό,τι αφορά την επιλογή των διδακτικών μεθόδων που θα

ακολουθήσουν, το βοηθητικό υλικό και τις τεχνικές αξιολόγησης, εφόσον τα ΔΕΠΠΣ και τα Α.Π.Σ. δεν τους παρέχουν ικανοποιητική βοήθεια σε αυτούς τους τομείς. Το συγκεκριμένο δείγμα μάλιστα, πρότεινε μερική αναθεώρηση του Π.Σ., ώστε αυτό να εμπλουτιστεί με περισσότερες προτάσεις και οδηγίες που μπορούν να αξιοποιήσουν στη διδακτική πράξη, με γνώμονα πάντα την ανάπτυξη κριτικών, ερευνητικών και άλλων δεξιοτήτων στους μαθητές. Επίσης, πιστεύουν ότι τα ΔΕΠΠΣ και τα Α.Π.Σ. εστιάζονται κυρίως στη μετάδοση γνώσεων, ενώ η διδασκαλία της Ιστορίας, όπως και των άλλων μαθημάτων κοινωνικού περιεχομένου θα έπρεπε να στοχεύει σε κάτι πιο ευρύ, στην ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας των μαθητών και στην κοινωνικοποίησή τους.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι στις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών δε βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ως προς το φύλο, τη διδακτική εμπειρία, το επίπεδο εκπαίδευσης που έχουν λάβει, τις επιμορφώσεις και τον αριθμό των μαθητών της τάξης τους. Ακόμη, σύμφωνα με τις απόψεις του συγκεκριμένου δείγματος εκπαιδευτικών, η εφαρμογή των Π.Σ. αποτελεί μια διαδικασία ρουτίνας που πραγματοποιείται σε όλες τις σχολικές τάξεις από διαφορετικούς εκπαιδευτικούς.

Η Πατεινάρη (2013), εξετάζει τις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τον διαπολιτισμικό προσανατολισμό του Π.Σ. της Ιστορίας. Στην πλειοψηφία τους οι εκπαιδευτικοί συμφωνούν ότι ο χαρακτήρας του Π.Σ. είναι εθνοκεντρικός και επικεντρώνεται στην ελληνική ιστορία. Βέβαια, τη συνθήκη αυτή τη λαμβάνουν οι μισοί ερωτηθέντες ως «φυσιολογική» καθώς ισχυρίζονται ότι κάτι τέτοιο συμβαίνει σε όλες τις χώρες. Οι άλλοι μισοί εκπαιδευτικοί αντιτίθενται στην παραδοσιακή αντίληψη της Ιστορίας και του Π.Σ. και θεωρούν ότι ο προσανατολισμός αυτός δε συμβαδίζει με τις σύγχρονες κοινωνικές και πολιτισμικές εξελίξεις. Επίσης, οι περισσότεροι κρίνουν αρνητικά την επικέντρωση του Π.Σ. και των εγχειριδίων στη στρατιωτική και πολιτική ιστορία και την έλλειψη αναφοράς στην ιστορική, πολιτισμική και οικονομική ιστορία της χώρας. Παράλληλα, θεωρούν ότι είναι πολύ περιορισμένα τα θέματα που αφορούν την ευρωπαϊκή και παγκόσμια ιστορία, προτείνοντας πως τα περιεχόμενα πρέπει να διευρυνθούν. Προτείνουν μάλιστα και την επεξεργασία, τη συγκριτική ανάλυση διαφόρων συγκρουσιακών θεμάτων. Βέβαια, όπως φάνηκε από την ανάλυση των δεδομένων, οι εκπαιδευτικοί αυτοί δεν έχουν αντιληφθεί τον ρόλο τους στον μετασχηματισμό του Π.Σ., καθώς επιχειρούν κυρίως αλλαγές στις διδακτικές προσεγγίσεις και όχι στα περιεχόμενα και στόχους που θέτει το Π.Σ.

Επίσης, σε έρευνα της Λουκαδάκου (2020), οι εκπαιδευτικοί στην πλειονότητά τους αναφέρουν ότι απουσιάζουν από τα Α.Π.Σ. αναφορές σχετικά με μειονοτικούς πληθυσμούς που κατοίκησαν στον ελλαδικό χώρο.

Ο Okumus (2020) σε έρευνα του σχετικά με την καλλιέργεια των αξιών στο Π.Σ. της Ιστορίας στην Τουρκία, έλαβε δεδομένα μέσω συνεντεύξεων σε 16 εκπαιδευτικούς ΔΕ. Οι συμμετέχοντες θεωρούν το μάθημα της Ιστορίας ιδανικό πεδίο για την εκπαίδευση και καλλιέργεια των αξιών. Όμως, θεωρούν ότι το Π.Σ. δεν είναι επαρκές προς αυτή την κατεύθυνση και η όποια προσπάθεια επαφίεται στην κινητοποίηση των ίδιων των εκπαιδευτικών, κυρίως μέσω των διδακτικών πρακτικών τους στην τάξη.

Σε έρευνα της McCrum (2013), ερωτήθηκαν 11 εκπαιδευτικοί του Ηνωμένου Βασιλείου σχετικά με τη φύση και τους σκοπούς της διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας στη Δευτεροβάθμια κυρίως εκπαίδευση. Η ανάλυση των συνεντεύξεων έδειξε ότι οι τοποθετήσεις των εκπαιδευτικών στο μάθημα και ο ακαδημαϊκός λόγος διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην αποκωδικοποίηση του Π.Σ. και επηρεάζουν σημαντικά τη διδασκαλία τους και συνεπώς, και τη μάθηση των μαθητών τους. Φάνηκε ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί ακολουθούν τους σκοπούς της Ιστορίας του Π.Σ., παρά το γεγονός ότι δε συμφωνούν με κάποιους που παρέχουν μια περιορισμένη ματιά στα ιστορικά γεγονότα και κάνουν δύσκολη την αξιολόγηση ενός ιστορικού γεγονότος μέσα από ένα εύρος ερμηνειών του παρελθόντος.

Σε έρευνα των Yemini, Nissan & Yardeni (2014) εξετάστηκαν οι αντιλήψεις εκπαιδευτικών ΔΕ σχετικά με την εθνική και παγκόσμια διάσταση του Π.Σ. του Ισραήλ (περιεχόμενο διδακτέας ύλης). Τα αποτελέσματα της έρευνας, φανέρωσαν ότι οι εκπαιδευτικοί επιζητούν μια «ισορροπία» μεταξύ της εθνικής και παγκόσμιας ιστορίας στα Α.Π.Σ. του Ισραήλ και την αντιλαμβάνονται διαφορετικά από το επίσημο, επιδιωκόμενο Π.Σ. της χώρας. Πιο συγκεκριμένα, φάνηκε ότι το συγκεκριμένο δείγμα είναι περισσότερο προσανατολισμένο σε θέματα παγκόσμιας ιστορίας, από ότι είναι στην πραγματικότητα το Π.Σ. του Ισραήλ (20% της ύλης). Με τον τρόπο αυτό, αναδεικνύεται η δυναμική των εκπαιδευτικών στη λήψη αποφάσεων σχετικά με το τι πραγματικά θα διδάξουν στην τάξη.

2.2. Απόψεις των Ελλήνων εκπαιδευτικών για τις βασικές αρχές κατασκευής των νέων Προγραμμάτων Σπουδών

Οι ήπιες δεξιότητες (soft skills) κατέχουν πλέον πρωταγωνιστικό ρόλο στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, καθώς εισήχθησαν στο αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου μέσω των «Εργαστηρίων Δεξιοτήτων» τα οποία οργανώθηκαν ως ξεχωριστό διδακτικό αντικείμενο στο ωρολόγιο πρόγραμμα του δημοτικού, αλλά καλούνται να συνδέσουν οριζόντια όλα τα γνωστικά αντικείμενα.

Σε πρόσφατη έρευνα της Πραδάκη (2022) σε εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης με αντικείμενο την αποτίμηση των «εργαστηρίων δεξιοτήτων 21^{ου} αιώνα», φάνηκε ότι οι εκπαιδευτικοί δε συμφωνούν με την εισαγωγή τους ως ξεχωριστό διδακτικό αντικείμενο παρόλο που αναγνωρίζουν την ανάγκη για διαθεματική προσέγγιση της γνώσης. Επίσης, το συγκεκριμένο δείγμα δήλωσε ότι οι μαθητές δε σημείωσαν σημαντική μαθησιακή πρόοδο. Προτείνουν μάλιστα, ότι για τον καλύτερο σχεδιασμό των εργαστηρίων δεξιοτήτων οι αρμόδιοι του Υπουργείου Παιδείας οφείλουν να λάβουν υπόψη τις απόψεις των εκπαιδευτικών, ώστε να προβούν στις κατάλληλες τροποποιήσεις και βελτιώσεις του προγράμματος. Είναι γεγονός ότι οι ιθύνοντες δεν έλαβαν υπόψη τη γνώμη των εκπαιδευτικών πριν την καθολική εισαγωγή του προγράμματος στο επίσημο Α.Π.Σ.

Όσον αφορά τους 4 θεματικούς κύκλους του προγράμματος, οι εκπαιδευτικοί πιστεύουν πως είναι πολλοί για ένα σχολικό έτος, και αυτό προκαλεί πίεση στους ίδιους και άγχος. Επιπλέον, αντιτίθενται με την προτεινόμενη αξιολόγηση των μαθητών, καθώς θεωρούν ότι αυτή κατηγοριοποιεί τους μαθητές. Πιστεύουν ακόμη ότι θα ήταν καλό να υπάρχει μεγαλύτερη ελευθερία στην επιλογή των θεματικών, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών τους και σε σύνδεση με άλλα μαθήματα του Α.Π.Σ. Παρόλα αυτά, ένα μεγάλο ποσοστό των εκπαιδευτικών υποστήριξε πως οι θεματικοί κύκλοι επέτρεψαν αρκετά τη διαθεματική προσέγγιση της γνώσης.

Αξίζει να αναφέρουμε πως το ίδιο δείγμα αξιολόγησε την αντίστοιχη επιμόρφωση που ανέλαβε να προσφέρει το ΙΕΠ (σχετικά με τα εργαστήρια δεξιοτήτων) ως ελάχιστα ενισχυτική και έκριναν ότι στερείται πρακτικού προσανατολισμού. Θεωρούν ότι ο προσανατολισμός της ήταν πρόχειρος και δεν ανταποκρινόταν στις ανάγκες τους.

Κεφάλαιο 3

3.1 Σχεδιασμός & οργάνωση της έρευνας

Τα Α.Π.Σ. εφόσον σχεδιάζονται από την Πολιτεία, αποτελούν ένα «κοινωνικό» προϊόν, ένα κοινωνικό φαινόμενο. Τα κοινωνικά φαινόμενα επιδέχονται πολλές προσεγγίσεις και ερμηνείες και απαιτούν νοητικές διεργασίες, καθώς δεν είναι δυνατή μία αντικειμενική και απόλυτη καταμέτρηση των δομικών τους στοιχείων. Σύμφωνα με τον Κάραλη (1999) η αξιολόγηση των Α.Π.Σ. δεν αποτελεί μια απλή τεχνική διαδικασία μέτρησης και αποτίμησης ορισμένων όψεων των Α.Π.Σ., αλλά συνιστά μια διαδικασία που προϋποθέτει θεωρητικές προσεγγίσεις και ερευνητικές επιλογές.

Η αξιολόγηση των Α.Π.Σ. από τους εκπαιδευτικούς αναδεικνύεται ως ένα καίριο ζήτημα, καθώς επιδιώκεται η εξαγωγή συμπερασμάτων από τα υποκείμενα που διαδραματίζουν βασικό ρόλο στην εκπαιδευτική διαδικασία. Για την επίτευξη του σκοπού και των επιμέρους στόχων της συγκεκριμένης έρευνας, η ποιοτική έρευνα φαίνεται να αποτελεί την καταλληλότερη μέθοδο. Η ποιοτική έρευνα δομείται από τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα και παρέχει την δυνατότητα διαχρονικής διερεύνησης, κατανόησης και αξιολόγησης του ερευνητικού ζητήματος (Creswell, 2011).

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η εργασία αυτή λαμβάνει υπόψη τα πλεονεκτήματα του ανθρωποκεντρικού μοντέλου αξιολόγησης και την ανάγκη ποιοτικής διερεύνησης των νέων Α.Π.Σ. **Σκοπός** της συγκεκριμένης εργασίας είναι να μελετηθούν τα νέα Π.Σ. στη βάση της σύγκρισης μεταξύ της επιδιωκόμενης από τους κατασκευαστές τους και της προσλαμβανόμενης από τους εκπαιδευτικούς μορφής τους. Πιο συγκεκριμένα τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία τίθενται είναι τα εξής:

- Ποια είναι τα βασικά στοιχεία τα οποία χαρακτηρίζουν τα νέα Π.Σ. για το μάθημα της Ιστορίας σύμφωνα με τους κατασκευαστές τους και με ποιο τρόπο αυτά τα στοιχεία αναγνωρίζονται από τους εκπαιδευτικούς;
- Ποιες λειτουργικές αδυναμίες των νέων Π.Σ. για το μάθημα της Ιστορίας εντοπίζουν οι εκπαιδευτικοί στα νέα Π.Σ.;
- Ποια λειτουργικά πλεονεκτήματα εντοπίζουν οι εκπαιδευτικοί στα νέα Π.Σ. για το μάθημα της Ιστορίας;

- Ποιες δυσκολίες αναμένουν ότι θα αντιμετωπίσουν οι εκπαιδευτικοί κατά την εφαρμογή των νέων Π.Σ. για το μάθημα της Ιστορίας και ποιες προτάσεις διατυπώνουν για τη βελτίωσή τους με στόχο την επιτυχή εφαρμογή τους στην πράξη;

Η απάντηση στα ερωτήματα αυτά, επιχειρεί να συνεισφέρει στην επαναδιατύπωση σημείων των νέων Π.Σ. τα οποία αποκωδικοποιούνται από τους εκπαιδευτικούς με σημαντική απόκλιση από τις προθέσεις των κατασκευαστών τους, ή ακόμα και στην τροποποίηση πτυχών των νέων Π.Σ. στις περιπτώσεις όπου εντοπίζονται λειτουργικές αδυναμίες.

Είναι γεγονός ότι οι ποιοτικές έρευνες υλοποιούνται συνήθως με ένα μικρό (αντιπροσωπευτικό) δείγμα, ενώ στις ποσοτικές μελέτες το δείγμα είναι πάντα μεγαλύτερο. Για τον λόγο αυτό, συχνά εκφράζονται προβληματισμοί σχετικά με την εγκυρότητα και αξιοπιστία τους. Για την εγκυρότητα της ποιοτικής έρευνας, θεωρούμε ότι ο ερευνητής προσεγγίζει, μελετά και αναλύει αντικειμενικά τα δεδομένα που προκύπτουν. Για να είναι αξιόπιστη μια ποιοτική έρευνα, θεωρούμε ότι τα αποτελέσματά της θα ήταν τα ίδια ή και παρόμοια αν διεξαγόταν από άλλους ερευνητές (με τα ίδια δεδομένα). Στην παρούσα έρευνα, η ερευνήτρια κατέγραψε επακριβώς στην απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων τις απαντήσεις που έδωσαν οι συμμετέχοντες στην έρευνα, θεωρώντας τες στο σύνολό τους εξίσου σημαντικές. Επίσης, θεωρούμε πως αν η ίδια έρευνα διεξαγόταν από άλλους ερευνητές, χωρίς να έχει περάσει μεγάλο χρονικό διάστημα (λόγω της φύσης ορισμένων ερωτημάτων) θα κατέληγε σε παρόμοια αποτελέσματα.

3.2 Ερευνητικό εργαλείο

Στο πλαίσιο μιας ποιοτικής έρευνας, τα ερευνητικά εργαλεία που συνήθως αξιοποιούνται είναι η συμμετοχική παρατήρηση, η συνέντευξη σε βάθος, η βιογραφική έρευνα, η ιστορική συγκριτική μέθοδος, η ανάλυση περιεχομένου, η ανάλυση λόγου, η ανάλυση συνομιλίας, οι μελέτες περίπτωσης, η οπτικοακουστική έρευνα, η έρευνα με την βοήθεια ομάδων (Ιωσηφίδης, 2017· Cohen, Manion & Morrison, 2008). Ως καταλληλότερη μέθοδος συλλογής των δεδομένων της συγκεκριμένης έρευνας κρίθηκε η συνέντευξη- η ημιδομημένη συνέντευξη σε βάθος με καθορισμένα ερωτήματα. Στις ημιδομημένες συνεντεύξεις, ο ερευνητής εστιάζει σε ορισμένους άξονες, ενώ ο

συνεντευξιαζόμενος διατηρεί την ελευθερία και την ευελιξία των απαντήσεων του (Datko, 2015). Με τον τρόπο αυτό, ενθαρρύνεται η θετική αλληλεπίδραση μεταξύ συμμετέχοντα και ερευνητή (δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και συνεργασίας, ελεύθερη διατύπωση σκέψεων, προσωπικών απόψεων ή εμπειριών κ.λπ.), δίνεται η δυνατότητα στον ερευνητή να κατανοήσει τις προσωπικές αντιλήψεις των συμμετεχόντων και τη στάση τους, ενυπάρχει αλληλεπίδραση, είναι δυνατή η συλλογή δεδομένων σε βάθος αλλά και η παραγωγή νέων, όπου αυτό καθίσταται εφικτό (Ιωσηφίδης, 2017).

Με την επιλογή της δεδομένης ερευνητικής μεθόδου και του συγκεκριμένου ερευνητικού εργαλείου (ημιδομημένη συνέντευξη) θεωρούμε ότι οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί θα νιώσουν την ελευθερία να μοιραστούν προσωπικές θεωρήσεις, σκέψεις και εμπειρίες, αλλά και να προβούν σε αξιολογικές κρίσεις σχετικά με το νέο Π.Σ για την Ιστορία και τις παιδαγωγικές αρχές που ακολουθεί. Με τον τρόπο αυτό, επιτρέποντας την ελεύθερη τοποθέτησή τους, θα δοθεί η ευκαιρία να διεισδύσουμε βαθύτερα στον τρόπο σκέψης τους. Παράλληλα, πιστεύουμε ότι καθώς θα αναδειχθεί ο τρόπος που «δουλεύουν» το διδακτικό αντικείμενο της Ιστορίας στη διδακτική πράξη, θα δοθεί η ευκαιρία να προτείνουν οι ίδιοι βελτιώσεις στο συγκεκριμένο Π.Σ.

Πρωτόκολλο συνέντευξης

Εισαγωγικό Κείμενο

Η παρούσα συνέντευξη έχει ως στόχο την καταγραφή των απόψεών σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών όπως το μελετήσατε και το εφαρμόσατε κατά τη φάση της πιλοτικής εφαρμογής του στο σχολείο σας.

Οι απόψεις σας θα αξιοποιηθούν για τη βελτίωση των νέου προγράμματος σε συνδυασμό με όλα τα άλλα συμπεράσματα της πιλοτικής φάσης εφαρμογής του.

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Στοιχεία συνεντευξιαζόμενου

- Φύλο:

- Ειδικότητα:
- Σπουδές:
- Χρόνια Υπηρεσίας:
- Χρόνια Υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος:
- Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος:

Πως οργανώνεις το καθημερινό σου μάθημα; Σε ποια στοιχεία-υλικά στηρίζεσαι για αυτό;

Γενικές ερωτήσεις για το νέο πρόγραμμα σπουδών

1. Ποια είναι η γενική γνώμη σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)
2. Ως προς ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)
3. Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του μαθήματος όπως αυτή καθορίζεται από το νέο πρόγραμμα σπουδών ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά; Που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο Π.Σ; (αναγνώριση των βασικών στοιχείων που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του μαθήματος σύμφωνα με το νέο Π.Σ και τεκμηρίωση των σχετικών απαντήσεων)
4. Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα σε Π.Σ. ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματισμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

5. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. έχει οργανικά ενσωματώσει τη χρήση των ΤΠΕ; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του βαθμού ενσωμάτωσης των ΤΠΕ)
6. Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του Π.Σ ως προς καθένα από τους τρεις στόχους και σχετική τεκμηρίωση).
7. Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: 1) η διδασκαλία γίνεται με άξονα τον/τη μαθητή, 2) η αξιολόγηση είναι διαρκής και διαμορφωτική και διεξάγεται ατομικά ή ομαδικά, με σκοπό τον περιορισμό της αποστήθισης και της στείρας η μηχανιστικής αναπαραγωγής των ιστορικών πληροφοριών από μέρους του/της μαθητή (αναφορά σε 2-3 χαρακτηριστικά που προκρίνετε ως σημαντικότερα με βάση τις περιγραφές των νέων Π.Σ.). Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ. (Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;
8. Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

1. Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο Π.Σ και πόσο βοηθητικά είναι στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμού σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες, το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα)

2. Πως κρίνετε το περιεχόμενο (ύλη) που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)
3. Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται από τάξη σε τάξη; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;
4. Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα; (αξιολόγηση της κοινωνικο-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)
5. Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται για τη διδασκαλία του μαθήματος; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων)
6. Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους ενοτήτων; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση ενοτήτων στο Π.Σ.)
7. Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική ισχυριζόμενοι ότι: «Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής». Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);
8. Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

1. Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητας σας το νέο ΠΣ;
2. Λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων, τις υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)
3. Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα σημαντικότερα θετικά στοιχεία του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά στις σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)
4. Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες συγκεκριμένες προτάσεις θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)
5. Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του ΠΣ; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

3.3 Δείγμα εκπαιδευτικών

Το δείγμα της έρευνας αποτελούνταν από εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης ειδικότητας ΠΕ70. Στην ερευνητική διαδικασία των συνεντεύξεων συμμετείχαν οχτώ (8) εκπαιδευτικοί. Από αυτούς οι τέσσερις (4) δεν έχουν εφαρμόσει στην πράξη το νέο Πρόγραμμα Σπουδών της Ιστορίας, αλλά είχαν ολοκληρώσει την επιμόρφωση τους από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) για τα χαρακτηριστικά και το περιεχόμενο του νέου Προγράμματος Σπουδών στο διδακτικό αντικείμενο της Ιστορίας. Η επιλογή του δείγματος πραγματοποιήθηκε από το ΙΕΠ, μέσα από ένα σύνολο εκπαιδευτικών που υπηρετούσαν στα πειραματικά σχολεία ανά την Ελλάδα, και είχαν εφαρμόσει πιλοτικά το νέο Π.Σ της Ιστορίας.

Από τους οχτώ εκπαιδευτικούς, οι τέσσερις ήταν γυναίκες και οι άλλοι τέσσερις άντρες. Ακολουθώς, οι έξι είχαν ολοκληρώσει μεταπτυχιακές σπουδές και ο ένας διδακτορικές σπουδές. Τα χρόνια υπηρεσίας των εκπαιδευτικών κυμάνθηκαν από 21

έως 40 έτη. Κατά την διενέργεια των συνεντεύξεων, ήρθαμε αντιμέτωποι με ορισμένες δυσκολίες που οδήγησαν στην επιλογή των τεσσάρων εκπαιδευτικών οι οποίοι είχαν απλώς, επιμορφωθεί πάνω στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών της Ιστορίας, χωρίς να το έχουν εφαρμόσει πιλοτικά.

Η σημαντικότερη δυσκολία όσον αφορά τη συλλογή του δείγματος ήταν ότι, από τον αρχικό αριθμό των εκπαιδευτικών που δόθηκε από το ΙΕΠ, για την επιλογή των συνεντευξιζόμενων, μόνο οι τέσσερις από τους δεκατρείς δέχτηκαν, τελικώς, να λάβουν μέρος στην διερευνητική διαδικασία, παρά την επαναλαμβανόμενη ενημέρωση που έλαβαν για την σημασία της συμμετοχής του σε αυτή. Εξαιτίας της άρνησης συμμετοχής μεγάλου αριθμού εκπαιδευτικών, προωθήθηκε από το ΙΕΠ και ένα δεύτερο δείγμα εκπαιδευτικών, οι οποίοι είχαν ολοκληρώσει το στάδιο της επιμόρφωσης. Οι εκπαιδευτικοί του δεύτερου δείγματος, δέχτηκαν με μεγαλύτερη προθυμία και σε μεγαλύτερο ποσοστό να συμμετάσχουν στην έρευνα, σε αντίθεση με τους εκπαιδευτικούς του πρώτου δείγματος που αρνήθηκαν ως επί το πλείστον να συμμετάσχουν, είτε λόγω έλλειψης χρόνου είτε χωρίς αιτιολογία καθώς δεν απάντησαν στο ηλεκτρονικό μήνυμα το οποίο έλαβαν.

Κεφάλαιο 4

Στο παρόν κεφάλαιο θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων που διενεργήθηκαν, παρουσιάζοντας τη θεματική ανάλυση των ερωτήσεων του οδηγού συνέντευξης. Οι ερωτήσεις του οδηγού συνέντευξης είναι καταναμημένες σε τέσσερις άξονες. Στον πρώτο άξονα περιλαμβάνονται εισαγωγικές ερωτήσεις αναφορικά με τα στοιχεία των εκπαιδευτικών. Στον δεύτερο άξονα αναφέρονται γενικές ερωτήσεις για το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών και περιλαμβάνονται τα ερωτήματα από 1 έως 8. Ο τρίτος άξονας αφορά ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του Νέου Προγράμματος Σπουδών και περιλαμβάνει τις ερωτήσεις από 9 έως 16 ενώ στον τέταρτο άξονα περιέχονται ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ. και προτάσεις, όπου αντιστοιχούν οι ερωτήσεις από 17 έως 21.

4.1 Ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας ως προς τον πρώτο άξονα (Δημογραφικά Στοιχεία εκπαιδευτικών)

Το δείγμα της έρευνας αποτελούταν από δασκάλους Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης ΠΕ70. Στην ερευνητική διαδικασία των συνεντεύξεων συμμετείχαν οχτώ (8) εκπαιδευτικοί. Από αυτούς οι τέσσερις (4) δεν έχουν εφαρμόσει στην πράξη το νέο Πρόγραμμα Σπουδών της Ιστορίας, αλλά είχαν ολοκληρώσει την επιμόρφωση τους από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) για τα χαρακτηριστικά και το περιεχόμενο του νέου Προγράμματος Σπουδών στο διδακτικό αντικείμενο της Ιστορίας. Η επιλογή του δείγματος πραγματοποιήθηκε από το ΙΕΠ, μέσα από ένα σύνολο εκπαιδευτικών που υπηρετούσαν στα πειραματικά σχολεία ανά την Ελλάδα, και είχαν εφαρμόσει πιλοτικά το νέο Π.Σ της Ιστορίας. Από τους οχτώ εκπαιδευτικούς, οι τέσσερις ήταν γυναίκες και οι άλλοι τέσσερις άντρες. Ακολούθως, οι έξι είχαν ολοκληρώσει μεταπτυχιακές σπουδές και ο ένας διδακτορικές σπουδές. Τα χρόνια υπηρεσίας των εκπαιδευτικών κυμάνθηκαν από 21 έως 40 έτη.

Κατά την διενέργεια των συνεντεύξεων, ήρθαμε αντιμέτωποι με ορισμένες δυσκολίες που οδήγησαν στην επιλογή τεσσάρων εκπαιδευτικών οι οποίοι είχαν μεν επιμορφωθεί πάνω στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών της Ιστορίας, ωστόσο δεν είχαν εφαρμόσει πιλοτικά, ενώ ο αρχικός σχεδιασμός της έρευνάς μας προέβλεπε το δείγμα μας να αποτελείται αποκλειστικά από δασκάλους που είχαν εφαρμόσει το νέο

πρόγραμμα σπουδών. Η σημαντικότερη δυσκολία όσον αφορά τη συλλογή του δείγματος ήταν ότι, από τον αρχικό αριθμό των εκπαιδευτικών που δόθηκε από το ΙΕΠ, για την επιλογή των συνεντευξιζόμενων, μόνο οι τέσσερις από τους δεκατρείς δέχτηκαν, τελικώς, να λάβουν μέρος στην διερευνητική διαδικασία, παρά την επαναλαμβανόμενη ενημέρωση που έλαβαν για την σημασία της συμμετοχής του σε αυτή. Εξαιτίας της άρνησης συμμετοχής μεγάλου αριθμού εκπαιδευτικών, προωθήθηκε από το ΙΕΠ και ένα δεύτερο δείγμα εκπαιδευτικών, οι οποίοι είχαν ολοκληρώσει το στάδιο της επιμόρφωσης. Οι δάσκαλοι του δεύτερου δείγματος, δέχτηκαν με μεγαλύτερη προθυμία και σε μεγαλύτερο ποσοστό να συμμετάσχουν στην έρευνα, σε αντίθεση με αυτούς του πρώτου δείγματος που αρνήθηκαν ως επί των πλείστων να συμμετάσχουν, είτε λόγω έλλειψης χρόνου είτε ακόμα και χωρίς αιτιολογία καθώς δεν απάντησαν στο ηλεκτρονικό μήνυμα το οποίο έλαβαν.

4.2 Ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας ως προς τον δεύτερο άξονα (Γενικά Στοιχεία του νέου Π.Σ.)

Στο ερευνητικό ερώτημα της εργασίας μας: *«Ποια είναι τα βασικά στοιχεία τα οποία χαρακτηρίζουν το νέο Π.Σ. του μαθήματος της Ιστορίας στο Δημοτικό, σύμφωνα με τους κατασκευαστές τους και με ποιο τρόπο αυτά τα στοιχεία αναγνωρίζονται από τους εκπαιδευτικούς;»* τέθηκαν τα παρακάτω ερωτήματα από 1 έως 8 του 2^{ου} άξονα του οδηγού συνέντευξης και λάβαμε τα εξής αποτελέσματα:

1. Ποια είναι η γενική γνώμη σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)

Όλοι οι συνεντευξιζόμενοι εξέφρασαν θετική άποψη για το νέο Πρόγραμμα Σπουδών, καθώς παρατήρησαν τη μετάβαση σε ένα πιο μαθητοκεντρικό περιβάλλον όπως και την εισαγωγή των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ). Εντούτοις, η πλειοψηφία αυτών ανέφερε την απουσία μεγάλων αλλαγών στο διδακτικό αντικείμενο της Ιστορίας σε σχέση με το υπάρχον Αναλυτικό Πρόγραμμα. Θεωρούν

ότι δεν διαφοροποιείται σε μεγάλο βαθμό η στοχοθεσία, ενώ ένας εξ αυτών (επιμορφωμένος) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι δεν παρατήρησε καμία διαφορά σε σχέση με το παρόν. Εν συνεχεία, όλοι αναρωτήθηκαν για το κατά πόσο η εφαρμογή στην πράξη θα είναι επιτυχημένη, καθώς σε θεωρητικό επίπεδο κρίνουν ότι είναι προς τη σωστή κατεύθυνση.

2. Ως προς ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)

Σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς τα στοιχεία στα οποία διαφοροποιείται το νέο Πρόγραμμα Σπουδών είναι εκείνα που αφορούν την συμπερίληψη, την έμφαση στα μαθησιακά αποτελέσματα της διδακτικής διαδικασίας, τη διερευνητική μάθηση, την προσπάθεια μετάβασης από το δασκαλοκεντρικό χαρακτήρα στον μαθητοκεντρικό, την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης με την παρουσία περισσότερων πηγών, την απομάκρυνση από το μοντέλο της αποστήθισης, τον προσανατολισμό στη βιωματική μάθηση καθώς και την αξιοποίηση των ΤΠΕ. Δεν παρατηρήθηκαν αλλαγές ως προς το περιεχόμενο της ύλης ενώ εκφράστηκε η επιφύλαξη από τους περισσότερους σχετικά με τη δυνατότητα επιτυχούς εφαρμογής των προαναφερθέντων στην πράξη. Αξίζει, επίσης να σημειωθεί, ότι αναφέρθηκε η σύνδεση του Δημοτικού με τις ανώτερες βαθμίδες (Γυμνάσιο, Λύκειο) αναφορικά με το γεγονός ότι οι μαθητές θα εξακολουθούν να δίνουν εξετάσεις βασιζόμενοι στη μέθοδο της αποστήθισης. Παρά ταύτα, στην πλειοψηφία τους, είναι θετικά διακείμενοι στις αλλαγές που εντόπισαν.

3. Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του μαθήματος όπως αυτή καθορίζεται από το νέο πρόγραμμα σπουδών ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά; Που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο Π.Σ;

Στην παρούσα ερώτηση οι έξι από τους οχτώ εκπαιδευτικούς ανέφεραν τη χρήση των ΤΠΕ, την εμβάθυνση στην τοπική ιστορία, τη βιωματική μάθηση, την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, τη μαθητοκεντρική προσέγγιση και την ενεργό

συμμετοχή των μαθητών. Ωστόσο, παρουσιάστηκαν αρκετά προβληματισμένοι, στην πλειοψηφία τους, σε σχέση με την επάρκεια του χρόνου ώστε να πραγματοποιηθούν αυτές οι καινοτομίες, ενώ ένας εξ αυτών θεωρεί απαραίτητη τη μετάβαση σε περιγραφική αξιολόγηση που θα συνάδει με τις αλλαγές στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών.

Δύο εκ των συνεντευξιαζόμενων, θεωρούν ότι δεν υπάρχουν ουσιαστικές αλλαγές στην φυσιολογία του μαθήματος της Ιστορίας στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών. Παρατίθεται χαρακτηριστικά η απάντησή του ενός:

«Δεν τα θυμάμαι καλά, αλλά αυτά ήταν και στα προηγούμενα, γι' αυτό σου λέω, έχουν αλλάξει οι λέξεις αλλά τα πράγματα δεν έχουν αλλάξει επί της ουσίας» (Συν. 8)

4. Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα σε Π.Σ. ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματισμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

Οι τέσσερις από τους οχτώ εκπαιδευτικούς υποστήριξαν τη θέση Β, θεωρώντας ότι το νέο Πρόγραμμα Σπουδών κατευθύνεται περισσότερο στην προετοιμασία των μαθητών ώστε να είναι σε θέση να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι πολίτες.

Ένας εκ των οχτώ διαφοροποιήθηκε, εκφράζοντας την άποψη ότι φαίνεται να συμφωνεί περισσότερο με την θέση Α. Υποστήριξε ότι στην Ελλάδα το ζητούμενο είναι η προετοιμασία για ακαδημαϊκές σπουδές, το οποίο απορρέει από την επιθυμία των γονέων, ενώ θέτει τον προβληματισμό του σε σχέση με την επάρκεια του χρόνου. Θεωρεί ότι δεν είναι εφικτό μέσα σε 45 λεπτά της ώρας να διεξαχθεί διερευνητική μάθηση ενώ επισημαίνει ότι θα πρέπει η επιλογή της ύλης να είναι προσεκτική.

Ακολούθως, δύο ακόμη συνεντευξιαζόμενοι, δεν προχώρησαν σε επιλογή κάποιας από τις προαναφερθείσες θέσεις, ισχυριζόμενοι ότι για να υποστηρίξουν μία από τις δύο, θα πρέπει πρώτα να δουν τα αποτελέσματα της εφαρμογής του Προγράμματος Σπουδών στην πράξη. Εντούτοις, θεωρητικά, υποστηρίζουν ότι τείνουν προς τη θέση Β.

Τέλος, αναφέρθηκε και η άποψη ότι η μία θέση δεν αποκλείει την άλλη καθώς δύναται, μέσω του νέου Προγράμματος, οι μαθητές να είναι σε θέση να προετοιμαστούν τόσο για ακαδημαϊκή καριέρα όσο και την καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι πολίτες. Αναφέρει χαρακτηριστικά:

«Δεν θεωρώ ή το ένα ή το άλλο. Πρέπει να επιλέξω οπωσδήποτε; Δεν μπορούν να ισχύουν και τα δύο; Θεωρώ ότι και για τα δύο είναι όπως πρέπει.» (Συν. 4)

5. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. έχει οργανικά ενσωματώσει τη χρήση των ΤΠΕ;

Στο σύνολό τους οι εκπαιδευτικοί υποστήριξαν ότι προάγεται η χρήση των ΤΠΕ μέσα από το νέο Πρόγραμμα Σπουδών. Η πλειοψηφία, μάλιστα, απάντησε χαρακτηριστικά: «σε μεγάλο βαθμό», θεωρώντας ότι το ίδιο το μάθημα, όπως θα είναι δομημένο, θα υποχρεώνει τον εκπαιδευτικό να χρησιμοποιήσει περισσότερα οπτικοακουστικά μέσα και το διαδίκτυο.

Ωστόσο, στην πλειονότητα τους, εξέφρασαν τον έντονο προβληματισμό τους αναφορικά με την ύπαρξη σύγχρονου τεχνολογικού εξοπλισμού στα σχολεία αλλά και γρήγορης ή αξιόπιστης σύνδεσης στο διαδίκτυο, τα οποία θα μπορούσαν να αποτελέσουν τροχοπέδη στην ενσωμάτωση των ΤΠΕ.

6. Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά

περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους;

Η γενική ποιοτική τάση, όπως καταγράφηκε, υποστηρίζει ότι το νέο Πρόγραμμα Σπουδών είναι ομολογουμένως ανοιχτό ώστε να επιτρέπει σε μεγαλύτερο βαθμό την αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του. Στο σύνολό τους οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν ότι, θεωρητικά τουλάχιστον, τους δίνεται μεγαλύτερη ευελιξία και ελευθερία προς αυτή την κατεύθυνση, τονίζοντας ότι αρωγός στην επίτευξη αυτού του στόχου θα αποτελέσει η ύπαρξη του πολλαπλού βιβλίου. Επισημαίνουν δε, ότι σημαντικό ρόλο σε αυτό το επιχείρημα θα διαδραματίσει το διδακτικό πακέτο που θα συγγραφεί και θα παραδοθεί στα σχολεία.

Αξίζει να σημειωθεί ο προβληματισμός ενός εκ των ερωτηθέντων ο οποίος αφορά τη δυνατότητα επίτευξης των προαναφερθέντων στόχων – της ευελιξίας και της αυτενέργειας των διδασκόντων - εφόσον οι εκπαιδευτικοί υποχρεούνται τελικά από το Υπουργείο να καλύψουν συγκεκριμένη ύλη. Παρατίθεται η άποψη:

«Θεωρητικά πάντα επιτυγχάνεται. Αλλά δεν ξέρω που εδράζει αυτή η σιγουριά των κατασκευαστών. Δηλαδή, είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα, όταν ο δάσκαλος κάθε μέρα έχει να κάνει συγκεκριμένα πράγματα, να διδάξει το βιβλίο της Ιστορίας, το Υπουργείο θα του πει «θα πρέπει να βγάλεις τόση ύλη, θα πρέπει να βάλεις αυτό το διαγώνισμα, θα πρέπει να δημιουργήσεις αυτά τα θέματα», εκεί μετά έχει χαθεί η μπάλα.»
(Συν. 7)

7. Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: α) η διδασκαλία γίνεται με άξονα τον/την μαθητή/τρια β) η αξιολόγηση είναι διαρκής και διαμορφωτική και διεξάγεται ατομικά ή ομαδικά με σκοπό τον περιορισμό της αποστήθισης και της στείρας η μηχανιστικής αναπαραγωγής των ιστορικών πληροφοριών από μέρους του/της μαθητή/τριας. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ. (Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;

Οι εκπαιδευτικοί που ερωτήθηκαν, κατά γενική ομολογία, εντοπίζουν τα παραπάνω χαρακτηριστικά στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών και πιστεύουν ότι είναι

αναγκαία τόσο η διδασκαλία με άξονα τον μαθητή/την μαθήτριά, όσο και η απομάκρυνση από το μοντέλο της αποστήθισης και της στείρας ή μηχανιστικής μάθησης.

Παρά ταύτα, η συντριπτική πλειοψηφία, εξέφρασε τη βεβαιότητα ότι τον κυρίαρχο ρόλο στην εφαρμογή των προαναφερθέντων στη σχολική τάξη, θα τον διαδραματίσει ο εκπαιδευτικός και τονίζουν ότι το Πρόγραμμα Σπουδών, από μόνο του, δε μπορεί να εξασφαλίσει την θέληση αλλά και την ετοιμότητα του τελευταίου να υλοποιήσει τις επιταγές του νέου Προγράμματος.

Ακόμη, τίθεται το ζήτημα της αξιολόγησης των μαθητών, το οποίο θα πρέπει να αναδιαμορφωθεί, ώστε να συνάδει περισσότερο με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών, ενώ επισημαίνουν ότι οι αλλαγές θα πρέπει να αφορούν τη «*μεγαλύτερη εικόνα*» ώστε να μην παρουσιάζονται αντιφάσεις και αντιθέσεις στους επιδιωκόμενους στόχους.

8. Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Στην πλειοψηφία τους οι ερωτώμενοι απάντησαν ότι πιστεύουν πως το νέο Πρόγραμμα Σπουδών θα είναι βοηθητικό στην καλύτερη οργάνωση της διδασκαλίας τους, υπό προϋποθέσεις. Υποστηρίζουν ότι διέκριναν μία πιο ενδιαφέρουσα προσέγγιση σε σχέση με το υπάρχον όσον αφορά τις δραστηριότητες και τα project που προτείνονται, αν και ορισμένα τα βρήκαν μη ρεαλιστικά. Αναφέρθηκε, για παράδειγμα, η ύπαρξη της εξής δραστηριότητας: σύγκριση της Αινειάδας με την Οδύσσεια. Ο εκπαιδευτικός θεωρεί ότι κάτι τέτοιο απαιτεί πολύ χρόνο και δεν μπορεί να ενταχθεί στα πλαίσια μιας απλής δραστηριότητας. (βλ. Συν. 1)

Εν συνεχεία, δύο εκ των εκπαιδευτικών υποστήριξαν ότι περισσότερο βοηθητικό στην οργάνωση της καθημερινής τους διδασκαλίας θα ήταν ένα ψηφιακό αποθετήριο ή ένα διδακτικό πακέτο το οποίο θα ήταν σε θέση να συμβουλευτούν και να αξιοποιήσουν.

Ωστόσο, υπήρξε και ένας εκπαιδευτικός, ο οποίος υποστήριξε ότι δεν τον βοηθούν καθόλου τα Προγράμματα Σπουδών αν και αναγνωρίζει ότι δύνανται να ανοίξουν δρόμους στον εκπαιδευτικό.

4.3 Ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας ως προς τον τρίτο άξονα (Ειδικότερες ερωτήσεις για το νέο Π.Σ.)

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

9. Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο Π.Σ και πόσο βοηθητικά είναι στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμού σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες, το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα)

Το μεγαλύτερο ποσοστό των εκπαιδευτικών (πέντε από τους οχτώ) θεωρεί ότι τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα είναι καλά διατυπωμένα στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών και βοηθητικά στη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας. Υποστηρίζει ότι διαπνέονται από σαφήνεια, είναι ικανά να καθοδηγήσουν την εκπαιδευτική διαδικασία και βρίσκουν ενδιαφέρουσες τις προτεινόμενες δραστηριότητες.

Στον αντίποδα αυτής της άποψης, οι υπόλοιποι τρεις εκπαιδευτικοί δεν πιστεύουν ότι άλλαξαν επί της ουσίας τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα. Διατείνονται ότι το μόνο που άλλαξε είναι η ορολογία που χρησιμοποιήθηκε στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών δίχως να υφίστανται πραγματικές μεταβολές. Ένας εξ αυτών, δε, αναφέρει ότι γίνεται επιδέξια χρήση της ελληνικής γλώσσας που έχει ως αποτέλεσμα την μη ξεκάθαρη διατύπωση των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων.

10. Πως κρίνετε το περιεχόμενο (ύλη) που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)

Σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, η ύλη της Ιστορίας στο Δημοτικό δεν παρουσιάζει κάποια αξιοσημείωτη διαφορά σε σχέση με την ήδη υπάρχουσα.

Επισημαίνουν, βέβαια, ότι δεν είναι ακόμη σε θέση να γνωρίσουν το ακριβές περιεχόμενο, καθώς δε έχουν διδάξει με τα καινούρια βιβλία.

Στην πλειοψηφία τους, θεωρούν αναγκαία τη μείωση της διδακτέας ύλης ώστε να είναι πιο ευέλικτοι στη διεξαγωγή διερευνητικής μάθησης όπως και την αύξηση των ωρών διδασκαλίας του μαθήματος.

Ο ένας εκ των ερωτηθέντων υποστήριξε ότι θεωρεί το βιβλίο της Ε΄τάξης ακατάλληλο για τους μαθητές του Δημοτικού, καθώς είναι πυκνογραμμμένο και με δυσνόητο λεξιλόγιο ενώ θεωρεί αναγκαία την αναπροσαρμογή της ύλης ώστε να ταιριάζει στα νέα Προγράμματα Σπουδών.

Επίσης, αναφέρθηκε και η άποψη ότι για να κρίνουμε το περιεχόμενο της ύλης της Ιστορίας θα πρέπει να γνωρίζουμε τι επιδιώκουμε να επιτύχουμε ως έθνος μέσα από αυτό. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο εκπαιδευτικός:

«Αυτό πάλι αν είναι κατάλληλη ή όχι η ύλη εξαρτάται τι επιδιώκουμε. Αν επιδιώκουμε μια ουμανιστική προσέγγιση όπου όλοι θα είμαστε φίλοι κτλ., δε νομίζω. Δεν ξέρω ποιο είναι το πρόβλημα με τις έννοιες έθνος κτλ., και γιατί δε μπορούμε να πούμε ευθαρσώς ότι ναι αυτό είναι το εθνικό μας συμφέρον κτλ. Από εκεί και πέρα είναι θέμα τι περιεχόμενο θα δώσεις σε όλα αυτά και ανάλογα με το περιεχόμενο είναι κατάλληλη ή όχι η ύλη.» (Συν. 7)

11. Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται από τάξη σε τάξη; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;

Στο συγκεκριμένο ερώτημα, δεν παρατηρήθηκε, σχεδόν από κανέναν εκπαιδευτικό, η παρουσία καινοτομίας αναφορικά, τουλάχιστον με το μάθημα της Ιστορίας. Θεωρείται ότι ακολουθείται παρόμοια δομή και η ίδια σπειροειδής διάταξη του περιεχομένου του μαθήματος από τάξη σε τάξη. Εντούτοις, δεν έχουν, ως επί το πλείστον, αρνητική στάση απέναντι σε αυτό.

Αναφέρθηκε, επιπροσθέτως, η επιθυμία ενός εκ των εκπαιδευτικών για περισσότερη ευρηματικότητα από μέρους των συντακτών ως προς το συγκεκριμένο θέμα, ενώ έγινε λόγος και για μια παλαιότερη μέθοδο, αυτή των δομών (η

εκπαιδευτικός είχε 40 έτη προϋπηρεσίας), κατά την οποία ο εκπαιδευτικός καταπιάνεται με ένα θέμα και εν συνεχεία το βλέπει να εξελίσσεται. (Συν. 8)

12. Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα. (αξιολόγηση της κοινωνικό-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)

Η πλειονότητα των εκπαιδευτικών απάντησαν θετικά σε αυτό το ερώτημα, ισχυριζόμενοι ότι το περιεχόμενο του νέου Προγράμματος Σπουδών απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις σε μεγάλο βαθμό, όσον αφορά τους διακηρυγμένους στόχους και τονίζοντας ότι αυτό είναι, μεν, εμφανές σε θεωρητικό επίπεδο, αναμένουν, όμως, τη συγγραφή των βιβλίων ώστε να διαπιστώσουν την επιτυχία αυτής τη προσέγγισης.

Δύο εκ των εκπαιδευτικών, ωστόσο, διαφοροποιούνται από την παραπάνω άποψη, καθώς διατυπώνουν την επιφύλαξη τους σχετικά με το κατά πόσο το μάθημα της Ιστορίας απαντά στη συνθήκη της πολυπολιτισμικότητας. Θεωρούν ότι για να συμβεί αυτό, θα πρέπει να υπάρχουν και οι απόψεις των άλλων εθνών για τα γεγονότα που συνέβησαν στην Ελλάδα, κάτι το οποίο δεν εντόπισαν στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών.

Παράλληλα, τίθεται, ξανά, το ζήτημα της επάρκειας του διδακτικού χρόνου και η ποσότητα της ύλης του μαθήματος, ως ανασταλτικοί παράγοντες στην επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων.

13. Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται για τη διδασκαλία του μαθήματος; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων)

Το ζήτημα του χρόνου που διατίθεται για τη διδασκαλία της Ιστορίας και το κατά πόσο αυτός είναι επαρκής, είναι κάτι που αναφέρθηκε πολλάκις από τους συνεντευξιαζόμενους σε διάφορα στάδια της ερευνητικής διαδικασίας.

Στο σύνολό τους οι εκπαιδευτικοί παρατήρησαν την ανάγκη εξορθολογισμού της ύλης και του περιεχομένου της ώστε να καθίσταται εφικτή η κάλυψη της ύλης και η επίτευξη των μαθησιακών αποτελεσμάτων που επιτάσσει το νέο Πρόγραμμα Σπουδών.

Συνάμα, διατυπώθηκε η πρόταση της αύξησης των διδακτικών ωρών της Ιστορίας στο ωρολόγιο πρόγραμμα, από δύο εκπαιδευτικούς, η ύπαρξη «φάκελου μαθήματος» από τον οποίο ο κάθε εκπαιδευτικός, ανάλογα με τις συνθήκες της τάξης του και τα ενδιαφέροντα των μαθητών του, θα κάνει επιλογή της διδακτέας ύλης και, τέλος, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών πάνω σε θέματα που αφορούν τη διαχείριση του διδακτικού χρόνου και την σωστή αξιοποίησή του από όλους.

14. Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους ενοτήτων; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση ενοτήτων στο Π.Σ.)

Οι απόψεις, όσον αφορά, το συγκεκριμένο ερώτημα, ποικίλουν ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς, καθώς φαίνεται, σε γενικές γραμμές, να συμφωνούν με τη γραμμική διάταξη που έχει η ύλη της Ιστορίας στο Δημοτικό, εντούτοις, σημειώνουν την ανάγκη σύμπτυξης των ιστορικών γεγονότων, ιδιαίτερα στις δύο μεγαλύτερες τάξεις του Δημοτικού.

Παράλληλα, προτείνουν την μεταφορά της νέας ελληνικής ιστορίας στο Γυμνάσιο, την εισαγωγή του ιστορικού μυθιστορήματος ή της τρισδιάστατης αναπαράστασης γεγονότων μέσω οπτικοακουστικού υλικού, έτσι ώστε οι μαθητές να είναι σε θέση να αντιλαμβάνονται την εποχή τη οποία συζητούν κάθε φορά και τη δημιουργία ενός αισθητικά ωραίου και ποικίλου υλικού που θα δίνει αρκετή ελευθερία στον εκπαιδευτικό να επιλέγει τα θέματα με τα οποία θα επιθυμούσε να ασχοληθεί.

Εκφράζεται, δε, και η άποψη από έναν εκπαιδευτικό, ότι δε θεωρεί πως έχει τις κατάλληλες γνώσεις για να προσθέσει ή να αφαιρέσει ενότητες, καθώς αυτή είναι μια

σπουδαία και σοβαρή εργασία, η οποία απαιτεί να γνωρίζει κανείς ποιος είναι ο σχεδιασμός των νέων αναλυτικών προγραμμάτων και ποια η στοχοθεσία τους.

Τέλος, ένας εκ των εκπαιδευτικών, δήλωσε ότι δεν δύναται να απαντήσει σε αυτό το ερώτημα καθώς δεν έχει δει τα καινούρια βιβλία.

15. Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική ισχυριζόμενοι ότι: «Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής». Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);

Στο παρόν ερώτημα, παρατηρείται μια σύμπτωση απόψεων από μέρους των εκπαιδευτικών. Και οι οχτώ στο σύνολό τους υποστηρίζουν ότι είναι εμφανής η προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών και φαίνεται, όντως, να προωθούν την ενεργό συμμετοχή των μαθητών/τριών, τη συνεργατική δράση σε ομάδες, τη διερευνητική μάθηση και όλα όσα αναφέρονται παραπάνω.

Οι τέσσερις από τους οχτώ εκπαιδευτικούς, εν συνεχεία, κάνουν λόγο για τον καθοριστικό ρόλο του εκπαιδευτικού στην υλοποίηση αυτής της προσέγγισης. Αναφέρουν ότι η παιδαγωγική αυτή φιλοσοφία είναι ορατή στα νέα Προγράμματα αλλά πρέπει να αλλάξει η υπάρχουσα νοοτροπία των εκπαιδευτικών και να απομακρυνθούν από τη δασκαλοκεντρική διδασκαλία για να εφαρμοστούν αυτά που ορίζει το νέο Πρόγραμμα. Συγκεκριμένα αποτυπώθηκαν οι εξής απόψεις:

«Όπως είπα και πριν, σε επίπεδο διακηρυγμένων στόχων όλα αυτά υπάρχουν. Οπότε μένει να δούμε πως θα εφαρμοστούν από την πλειονότητα των εκπαιδευτικών που θα τα εφαρμόσουν. Γιατί, δυστυχώς, στην Ελλάδα αυτό πολλές φορές το έχουμε δει. Και τα υπάρχοντα βιβλία, στην Ιστορία όχι τόσο, λιγότερο, αλλά και στα άλλα μαθήματα έχουν πάρα πολλές ομαδοσυνεργατικές ασκήσεις που οι περισσότεροι συνάδελφοι δεν κάνουν

ποτέ. Οπότε το θέμα είναι πως θα γίνει όταν πάρει την τελική του μορφή και εφαρμοστεί από όλα τα σχολεία. Αυτή τη στιγμή, σε επίπεδο στόχων και σκοπών είναι πολύ καλό» (Συν. 3)

«Σε αρκετό βαθμό όπως και τα προηγούμενα προγράμματα, αυτό δεν είναι κάτι νέο αλλά είπαμε ότι δεν αρκεί να τα υποστηρίζει ένα ΠΣ. Οι παράγοντες που διαμεσολαβούν για να δοθεί αυτό που θα επιθυμούσαν οι κατασκευαστές, σαν αποτέλεσμα, είναι άλλοι. Είναι ο εκπαιδευτικός, είναι διάφορα πράγματα...» (Συν. 8)

16. Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Οι εκπαιδευτικοί, φαίνεται, σε αυτή την ερώτηση όχι απλώς να συμφωνούν ότι η προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματος, πολλώ δε μάλλον, κρίνεται απαραίτητη ή ακόμα και υποχρεωτική, όπως χαρακτηριστικά είπαν κάποιοι. Η συγκεκριμένη παιδαγωγική προσέγγιση βρίσκει σύμφωνους τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι υπογράμμισαν ότι διαφορετικά οδηγούμαστε στη στεία μηχανιστική γνώση της Ιστορίας.

Αναφέρουν, επίσης, ότι μέσα από τη βιωματική μάθηση και την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία οι μαθητές θα αναπτύξουν κριτική σκέψη και μεταγνωστικές ικανότητες που αποτελούν και το ζητούμενο των νέων Προγραμμάτων Σπουδών.

4.4 Ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας ως προς τον τέταρτο άξονα (Εφαρμοσιμότητα του νέου Π.Σ.)

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

17. Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητας σας το νέο ΠΣ;

Οι τρεις από τους οχτώ εκπαιδευτικούς ανέφεραν ότι διέκριναν μια αρνητική στάση, στην αρχή τουλάχιστον, της εφαρμογής ή γνωριμίας με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών. Υποστήριξαν ότι υπήρξε μια δυσαρέσκεια έως και απροθυμία εφαρμογής στο άκουσμα της έλευσης νέων Προγραμμάτων καθώς και ότι, πολλές φορές, οι

εκπαιδευτικοί τείνουν να είναι επιφυλακτικοί στις αλλαγές και απρόθυμοι να τις υιοθετήσουν.

Από την άλλη πλευρά, υπήρξαν επίσης τρεις εκ των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών, οι οποίοι, μέσα από τις συζητήσεις με συναδέλφους τους για τα νέα Προγράμματα, περιέγραψαν μια πιο θετική στάση προς αυτά και τα χαρακτήρισαν ως μια φρέσκια πνοή που ήταν απαραίτητη.

Δύο από τους οχτώ εκπαιδευτικούς απάντησαν πως δε δύνανται να γνωρίζουν κάτι τέτοιο ακόμη, καθώς οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν δουλέψει τα καινούρια Προγράμματα και δε τα γνωρίζουν.

18. Λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων, τις υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)

Η συντριπτική πλειοψηφία των εκπαιδευτικών (εφτά από τους οχτώ) θεωρεί ότι μπορεί να ανακύψουν αρκετές δυσκολίες κατά την εφαρμογή του νέου Προγράμματος Σπουδών, λαμβάνοντας υπόψη την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων. Φαίνεται να έχουν αμφιβολίες για την ετοιμότητα των διδασκόντων αλλά και για την διάθεση εφαρμογής του Προγράμματος, όπως και για την επιτυχή απομάκρυνσή τους από παγιωμένες αντιλήψεις και πρακτικές του παρελθόντος.

Επιπλέον, αναφέρουν την ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών πάνω στις νέες πρακτικές και επισημαίνουν τον κίνδυνο να καταλήξει το νέο Πρόγραμμα Σπουδών «κενό γράμμα» και να μην εφαρμοστεί. Ακολούθως, κάνουν λόγο για σοβαρές ελλείψεις στην υλικοτεχνική υποδομή των σχολείων, παράγοντας ο οποίος πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη από τους κατασκευαστές εάν επιθυμούν την επιτυχία εφαρμογής του Προγράμματος.

Ένα εκ των συνεντευξιαζόμενων θεωρεί ότι ο συνδικαλισμός, με τον τρόπο με τον οποίο διεξάγεται στην Ελλάδα, αποτελεί σοβαρό ανασταλτικό παράγοντα σε οτιδήποτε νέο και σύγχρονο προσπαθεί να εισαχθεί στα σχολεία, καθώς απορρίπτεται εν τη γενέσει του. Παρατίθεται το απόσπασμα:

«Εννοείται, εννοείται. Για μένα ένα μαχαίρι που υπάρχει είναι ο συνδικαλισμός. Ο συνδικαλισμός σαν έννοια είναι καλή αλλά όχι να τα βλέπουμε όλα μαύρα. Δε μπορεί τα πάντα να είναι μαύρα, να ψάχνουμε να βρούμε το κακό για να το διορθώσουμε, όχι οτιδήποτε καινούριο εμφανίζεται, αμέσως, να το κατηγορούμε, να το διαγράφουμε και να μη θέλουμε να το εφαρμόσουμε. Δυστυχώς, αυτό εφαρμόζεται κατά πολύ στην Ελλάδα...» (Σ5)

Ένας εκ των εκπαιδευτικών διαφοροποιείται κατά πολύ από τις παραπάνω απόψεις, υποστηρίζοντας ότι οι εκπαιδευτικοί στην Ελλάδα έχουν αποδείξει, ιδιαίτερα μετά την περίοδο της καραντίνας, πως είναι ευέλικτοι και προσαρμόσιμοι στις νέες συνθήκες. Συνεχίζει, αναφέροντας πως ανταποκρίνονται σε ότι τους ζητείται δίχως να έχουν καλές και σύγχρονες υποδομές, επαρκή χρηματοδότηση ή κατάλληλη επιμόρφωση, σπαταλώντας προσωπικό χρόνο για την δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού.

19. Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα σημαντικότερα θετικά στοιχεία του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά στις σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)

Οι τρεις από τους οχτώ εκπαιδευτικούς απάντησαν ότι δεν εντόπισαν αρνητικά στοιχεία ή αδυναμίες σε αυτό το στάδιο της εφαρμογής των Προγραμμάτων Σπουδών.

Οι υπόλοιποι έθεσαν για ακόμη μια φορά το ζήτημα της επάρκειας του χρόνου καθώς και το άγχος κάλυψης της ύλης από τους εκπαιδευτικούς. Ανέφεραν, επίσης, ότι αντιμετώπισαν δυσκολία στην εύρεση πηγών για την κατάστρωση σεναρίων, το χαμηλό λεκτικό επίπεδο των μαθητών που δυσχεραίνει την κατανόηση του μαθήματος της Ιστορίας και τις ανεπαρκείς υλικοτεχνικές υποδομές στα ελληνικά σχολεία.

Όσον αφορά τα θετικά στοιχεία, οι εκπαιδευτικοί αναφέρουν, ως τέτοια, την εμπλοκή του μαθητή, τη μαθητοκεντρική προσέγγιση, την ανάπτυξη της δημιουργικότητας του μαθητή, την επικοινωνία, τη συνεργασία, την εισαγωγή ψηφιακών μέσων, τακτικές που οδήγησαν στη δημιουργία ευχάριστου κλίματος μέσα στην τάξη ενώ ταυτόχρονα κέντρισαν το ενδιαφέρον των μαθητών και τους έκαναν να

δουν το μάθημα της Ιστορίας μέσα από ένα διαφορετικό πρίσμα και να μη το κατατάσσουν στα βαρετά μαθήματα. Αναφέρεται, ακόμη, ότι το νέο Πρόγραμμα Σπουδών φαίνεται να στηρίζεται περισσότερο στην επιστήμη, να είναι αρκετά ανοιχτό και να δίνει σαφή προτεραιότητα στον μαθητή.

20. Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες συγκεκριμένες προτάσεις θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)

Όσον αφορά τις προτάσεις των εκπαιδευτικών για πιθανή βελτίωση των Προγραμμάτων Σπουδών, φαίνεται αυτές να μην αποκλίνουν ιδιαίτερα μεταξύ τους. Ως εκ τούτου, οι τέσσερις από τους οχτώ συνεντευξιζόμενους θεωρούν το ζήτημα του εξορθολογισμού της ύλης, μείζονος σημασίας. Πιστεύουν ότι πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στο υλικό που θα κατασκευαστεί και στη συγγραφή των βιβλίων, έτσι ώστε το αποτέλεσμα να αντιστοιχεί στις επιταγές του νέου Προγράμματος.

Επιπροσθέτως, γίνεται λόγος για δημιουργία σύγχρονου ψηφιακού υλικού που θα απαντά τα ενδιαφέροντα των παιδιών αλλά και τη δημιουργία ενός αποθετηρίου μέσω του οποίου οι εκπαιδευτικοί θα δύνανται να αντλούν υλικό και δραστηριότητες για τα διάφορα διδακτικά αντικείμενα, χωρίς να αναγκάζονται αν δημιουργούν οι ίδιοι κάθε φορά υλικό το οποίο απαιτεί πολύ χρόνο για ένα επαγγελματία. Ακόμη, προτείνεται να δοθεί έμφαση, γενικότερα, στη ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων των μαθητών (κατανόηση και ερμηνεία λεξιλογίου) μέσω δημιουργίας μικρών δραστηριοτήτων.

Εν συνεχεία, οι τρεις από τους οχτώ εκπαιδευτικούς θεωρούν ότι θα πρέπει να υπάρξει μεγαλύτερη μέριμνα από την πλευρά της πολιτείας στον τομέα του εξοπλισμού των σχολείων. Κατά τη γνώμη τους, τα σχολικά κτίρια καθώς και οι υλικοτεχνικές υποδομές είναι ελλιπείς στη χώρα μας. Τα χαρακτηρίζουν ως «*ανέτοιμα*» να υποστηρίξουν το νέο Πρόγραμμα Σπουδών, ενώ ένας εκ των τριών, απάντησε πως το μοναδικό πρόβλημα είναι η χρηματοδότηση. Παρατίθενται χαρακτηριστικά αποσπάσματα:

«Το Π.Σ. κινείται, από εκεί και πέρα θα πρέπει να γίνουν κάποιες προβλέψεις όσον αφορά την κατάσταση στην οποία βρίσκονται τα σχολεία, κατά πόσον είναι έτοιμα τα

σχολεία να υποστηρίζουν ένα τέτοιο Π.Σ., η λογική δηλαδή γενικότερα και η φιλοσοφία αλλά και το υλικό. Δεν είναι μόνο να αλλάζουμε τη φιλοσοφία, πως θα αντιμετωπίσουμε τη διδακτική με βάση τα Π.Σ. αλλά να δούμε και τι σχολεία έχουμε, τι υποδομή χρειάζεται, τι υποστήριξη πρέπει να υπάρξει, τι υλικό μπορεί να δημιουργηθεί...» (Σ2)

«Χρηματοδότηση για να έχουμε υλικά να δουλέψουμε.» (Σ7)

Τέλος, ένας εκ των ερωτηθέντων, δεν πρότεινε καμία βελτίωση επικαλούμενος την άποψη ότι θα πρέπει να εφαρμόσει αρχικά το νέο Πρόγραμμα Σπουδών για ένα εύλογο χρονικό διάστημα και ύστερα να είναι σε θέση να καταθέσει προτάσεις βελτίωσης.

21. Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του ΠΣ; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών (πέντε από τους οχτώ) υποστήριξε, ότι έμεινε ευχαριστημένοι, σε γενικές γραμμές από την επιμόρφωση. Στο ερώτημα, αν θα ήθελαν να γίνει κάτι περισσότερο, ανέφεραν, ως επί το πλείστον, ότι θα προτιμούσαν να υπερισχύει το πρακτικό μέρος έναντι του θεωρητικού ενώ συμπλήρωσαν ότι θα επιθυμούσαν περισσότερα παραδείγματα καθώς η επιμόρφωση είχε ένα πιο γενικό χαρακτήρα.

Οι υπόλοιποι τρεις εκπαιδευτικοί, υποστήριξαν μέσα από τα λεγόμενά τους ότι δεν έμειναν ικανοποιημένοι από την επιμόρφωση καθώς ανέφεραν ότι η τελευταία βοηθάει μόνο όταν είναι βιωματική και έχει ένα συγκεκριμένο στόχο και όχι όταν γίνεται μόνο σε θεωρητικό πλαίσιο. Επίσης, αναφέρθηκε και η άποψη ότι οι επιμορφώσεις δεν βοηθούν κανέναν εκπαιδευτικό καθώς όσοι ενδιαφέρονται για την εξέλιξη τους δεν χρειάζονται επιμόρφωση ενώ το ποσοστό που δεν ενδιαφέρεται, δεν θα λάβει τα θετικά της. Αναφέρει χαρακτηριστικά:

«Εγώ πάντως σε αυτή κατεύθυνση λέω ότι δυστυχώς οι επιμορφώσεις σε αυτούς που προχωράν τα πράγματα, δεν αλλάζει κάτι, σε αυτούς που δεν προχωράν τα πράγματα πάλι δεν αλλάζει κάτι. Θεωρώ ότι πάντα υπάρχει ένα πολύ μικρό ποσοστό που κερδίζει μια επιμόρφωση, πολύ μικρό ποσοστό, το οποίο, σαφώς, εξαρτάται κι από τους υπόλοιπους παράγοντες που σας είπα πριν. Άρα, η προσωπική μου τοποθέτηση είναι ότι δεν είναι τόσο πειστικές οι επιμορφώσεις, δε μπορούν να προσφέρουν ίσως αυτό που

επιδιώκουν να προσφέρουν. Θεωρώ ότι τελικά στην πράξη δεν προσφέρουν. Θεωρώ ότι αυτοί που έχουν ανοίξει τα αυτιά και τα μάτια τους είτε έτσι είτε αλλιώς θα προχωρήσουν, αυτοί που θέλουν τα κρατάνε κλειστά...»

Κεφάλαιο 5

5.1 Διαπιστώσεις - Συμπεράσματα

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων που πραγματοποιήθηκε παραπάνω έδειξε ότι οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί διατηρούν σε γενικές γραμμές μια θετική στάση απέναντι στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών της Ιστορίας για το δημοτικό σχολείο και στις όποιες αλλαγές επιφέρει στο σχολικό περιβάλλον αναφορικά με τη διδασκαλία και τη μάθηση του διδακτικού αντικείμενου της Ιστορίας. Παρόλα αυτά, οι ίδιοι εκπαιδευτικοί αναφέρθηκαν σε κάποιες «αδυναμίες» τόσο του Π.Σ., όσο και της γενικότερης κουλτούρας και των συνθηκών που επικρατούν στα ελληνικά σχολεία σήμερα.

Πιο αναλυτικά, το δείγμα των 8 εκπαιδευτικών, με αξιόλογη εκπαιδευτική προϋπηρεσία αλλά και σπουδές, απαντώντας στα ερωτήματα της συνέντευξης ανέδειξε για άλλη μια φορά τη σημαντικότητα του ρόλου του εκπαιδευτικού στην εκπαιδευτική διαδικασία, αλλά και στην εφαρμογή ή μη των Προγραμμάτων Σπουδών. Με τον τρόπο

αυτό, δείχθηκε ότι παρά το γεγονός ότι το συγκεκριμένο Πρόγραμμα Σπουδών κινείται σε «σωστά» μονοπάτια, πολλά εναπόκεινται στον ίδιο τον εκπαιδευτικό. Μάλιστα, στο σημείο αυτό, παραθέτουμε μία έρευνα που συνηγορεί με τη θέση αυτή. Ευρήματα έρευνας των Μάνεση & Θεοδώρου το 2022 σε δείγμα 513 Ελλήνων εκπαιδευτικών προκύπτει ότι οι εκπαιδευτικοί δεν εφαρμόζουν τις εκπαιδευτικές αλλαγές όπως αυτές προτείνονται σε επίσημα κείμενα από το Υπουργείο Παιδείας και τις αντίστοιχες επιμορφώσεις, αλλά τις προσαρμόζουν κατά την προσωπική τους κρίση. Επομένως, ο παράγοντας «εκπαιδευτικός», η προσωπικότητα, αλλά κυρίως, ο επαγγελματισμός του, φαίνεται να διαδραματίζουν σπουδαίο και καθοριστικό ρόλο στην τελική εφαρμογή των προγραμμάτων.

Τονίζεται όμως από την εκπαιδευτική κοινότητα, και η ανάγκη για μέριμνα της ίδιας της Πολιτείας, η οποία καλείται να φροντίσει για την αναβάθμιση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης, παρέχοντας τον απαιτούμενο υλικοτεχνικό εξοπλισμό, επιμορφώνοντας τους εκπαιδευτικούς γόνιμα, και διαμορφώνοντας τις καταλληλότερες συνθήκες μάθησης σε όλα τα σχολεία της χώρας, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη το ιδιαίτερο προφίλ του κάθε μαθητή.

Πιο συγκεκριμένα, ως προς τον δεύτερο και τρίτο άξονα της συνέντευξης (γενική αποτίμηση των νέων προγραμμάτων σπουδών της Ιστορίας, αποτίμηση των βασικών αρχών κατασκευής του), οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί θεωρούν το νέο Π.Σ. της Ιστορίας πιο «ανοιχτό» και μαθητοκεντρικό. Παράλληλα, πιστεύουν ότι στηρίζεται σε πιο σύγχρονες προσεγγίσεις διδασκαλίας και μάθησης, προωθώντας τη δημιουργικότητα, την επικοινωνία και τη συνεργασία μεταξύ των μαθητών. Ακόμη, θεωρούν ότι σε μεγάλο βαθμό προεσβύει τη χρήση των ΤΠΕ (ψηφιακών μέσων). Στην πλειονότητα τους επίσης, οι εκπαιδευτικοί συμφώνησαν ότι με τα νέα Π.Σ. ο μαθητής διευκολύνεται να μετέχει στο μάθημα πιο ενεργά, να αυτενεργεί, να ανακαλύπτει τη γνώση, τον τρόπο να κατακτά αυτή και να την αξιοποιεί στην πράξη.

Βέβαια, το σύνολο των εκπαιδευτικών θεωρεί ότι δεν επετεύχθη σε μεγάλο βαθμό η πολυπρισματική προσέγγιση της Ιστορίας. Ομοίως, οι Yemini et al. (2014) αναδεικνύουν την έλλειψη ικανοποιητικών αναφορών σε ιστορικά γεγονότα παγκόσμιας εμβέλειας άλλων χωρών, καθώς και στην έλλειψη πολυπρισματικής προσέγγισης της ιστορίας, καθώς από ότι φαίνεται για πολλές χώρες η ιστορία θεωρείται μάθημα «εθνικό» (Πατεινάρη, 2013). Επίσης, πολλοί εκπαιδευτικοί τόνισαν

ότι αναμένουν την έκδοση των νέων σχολικών εγχειριδίων, ώστε να διαπιστώσουν αν αυτές οι «καινοτομίες» και αλλαγές βρίσκουν σε αυτά αντίκρισμα. Είναι σημαντικό ότι αρκετοί επεσήμαναν την ανάγκη να απλοποιηθεί ο ακαδημαϊκός λόγος που χρησιμοποιείται στα βιβλία της Ιστορίας, αλλά και πρότειναν να επιχειρηθεί από την εκπαιδευτική κοινότητα η ανάπτυξη δραστηριοτήτων για την καλλιέργεια γλωσσικών δεξιοτήτων και του ακαδημαϊκού λόγου των μαθητών. Στη δυσκολία του ακαδημαϊκού λόγου στο μάθημα της Ιστορίας αναφέρεται χαρακτηριστικά σε έρευνά του και ο McCrum (2013).

Ως προς τον τέταρτο άξονα (εφαρμοσιμότητα των νέων Π.Σ.), τα δεδομένα που προέκυψαν από την ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξαν ότι από την πλειονότητα των συμμετεχόντων στην έρευνα υπερτονίστηκε η έλλειψη διδακτικού χρόνου για γόνιμες προεκτάσεις, αλλά και για την εφαρμογή των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του Π.Σ., τις οποίες ορισμένοι σχολίασαν ως αρκετά απαιτητικές ως προς τον χρόνο που απαιτείται για την υλοποίησή τους. Οι εκπαιδευτικοί δήλωσαν ακόμη, ότι αισθάνονται πίεση για να ολοκληρώσουν την διδακτέα ύλη την οποία θεωρούν αρκετά εκτεταμένη. Αξίζει να σημειώσουμε ότι η μείωση της ύλης ως αναγκαιότητα, αναφέρθηκε και σε άλλες έρευνες (Παντσάκη, 2020· Μιχαηλίδης, 2017· Αποστολίδου, 2016).

Παράλληλα όμως, οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι δεν υπήρξε κάποια αξιοσημείωτη αλλαγή σε αυτή και εκφράζουν τον έντονο προβληματισμό τους σχετικά τον όγκο της, τον χρόνο που προβλέπεται για το μάθημα της Ιστορίας, αλλά και για την ύπαρξη του κατάλληλου υλικοτεχνικού εξοπλισμού σε όλα τα σχολεία. Γενικότερα, υπήρξε ιδιαίτερος προβληματισμός, εάν όλα αυτά θα μπορέσουν να γίνουν πραγματικότητα στο ελληνικό δημόσιο σχολείο, εφόσον δεν είναι όλα τα σχολεία της χώρας εξοπλισμένα με σύγχρονο τεχνολογικό εξοπλισμό, καλή σύνδεση στο Διαδίκτυο, αλλά και με άλλες αναγκαίες υλικοτεχνικές υποδομές.

Κλείνοντας, οφείλουμε να αναφερθούμε επιγραμματικά στα Προγράμματα Σπουδών της Ιστορίας στη χώρα μας, τα οποία καθυστέρησαν να απωλέσουν των αμιγώς εθνοκεντρικό τους χαρακτήρα, αλλά και να απαγκιστρωθούν από τις αντίστοιχες «εθνικές» επιδιώξεις που έθετε κάθε φορά η Πολιτεία. Φαίνεται πως οι όποιες αλλαγές στη χώρα μας σημειώνονται με κάποια καθυστέρηση σε σχέση με άλλες παιδαγωγικά πιο προηγμένες χώρες. Αυτό αποτελεί μία πηγή προβληματισμού που απασχολεί την εκπαιδευτική και ερευνητική κοινότητα και οδηγεί σε προσπάθειες

για μία γόνιμη επαναξιολόγηση του μαθήματος της Ιστορίας, του ρόλου της στην εκπαίδευση και την σημασία που έχει στην διαμόρφωση των μελλοντικών πολιτών.

5.2 Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Σε μελλοντικές έρευνες, θα μπορούσαν να επιτευχθούν η συγκριτική ανάλυση της εφαρμοσιμότητας του νέου Προγράμματος Σπουδών της Ιστορίας με παλαιότερα Προγράμματα Σπουδών, καθώς και η συγκριτική ανάλυση του νέου Π.Σ. με τα Π.Σ. της Ιστορίας άλλων ευρωπαϊκών και μη χωρών.

Θα ήταν ιδιαίτερα γόνιμη ακόμη η διερεύνηση των σημείων σύγκλισης και απόκλισης των νέων σχολικών εγχειριδίων με το συγκεκριμένο Πρόγραμμα Σπουδών της Ιστορίας, αλλά και η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με τα σημεία σύγκλισης και απόκλισης των νέων σχολικών εγχειριδίων με το συγκεκριμένο Π.Σ. της Ιστορίας.

Βιβλιογραφία

- Αβδελά Ε. (1998). *Ιστορία και Σχολείο*. Αθήνα: Νήσος.
- Αποστολίδου, Ε. (2016). Η ιστορία στην εκπαίδευση, μερικές σκέψεις. *ΧΡΟΝΟΣ*, 33, σελ. 1-15.
- Apple, M. (1996). *Cultural Politics and Education*. Buckingham: Oxford University Press.
- Bantwini, B. D. (2010). How teachers perceive the new curriculum reform: Lessons from a school district in the Eastern Cape Province, South Africa. *International Journal of educational development*, 30(1), pp. 83-90.
- Βεργίδης, Δ. & Κάραλης, Θ. (1999). *Σχεδιασμός, οργάνωση και αξιολόγηση προγραμμάτων*. Πάτρα: ΕΑΠ.

- Bernstein, B. (2003). *Class, codes and control: The structuring of pedagogic discourse* (Vol. 4). London: Psychology Press.
- Βρεττός, Γ. & Καψάλης, Α. (2014). *Αναλυτικό Πρόγραμμα*. Θεωρία, έρευνα και πράξη. Θεσσαλονίκη: Διάδραση.
- Bronfenbrenner, U. (1979) *The Ecology of Human Development. Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press.
- Brousseau, B. A., Book, C., & Byers, J. L. (1988). Teacher beliefs and the cultures of teaching. *Journal of Teacher Education*, 39(6), pp.33-39
- Γιώτης, Γ. (2013). *Η διδασκαλία της ιστορίας στην ελληνική πρωτοβάθμια εκπαίδευση: 1914 και εξής*, διδακτορική διατριβή. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Charman, A., Περικλέους, Λ., Υακίνθου, Χ., & Celal, Z.R. (2012). *Σκεφτόμαστε ιστορικά για το ζήτημα των αγνοούμενων: Ένας οδηγός για εκπαιδευτικούς – Καλλιερμώντας την ιστορική σκέψη: Θεωρία και έρευνα*. Ανακτήθηκε από <http://www.ahdr.info>
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας* (μτφ. Σ. Κυρανάκης κ.α.). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Creswell, J. W. (2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση: Σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: Έλλην.
- Cronbach, L. (1982). *Designing evaluations of educational and social programs*. San Francisco: Lossey-Bass.
- Γούναρη, Π. & Γρόλλιος, Γ. (2010). *Κριτική Παιδαγωγική*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Datko, J. (2015). Semi-structured Interview in Language Pedagogy Research. *Journal of Language and Cultural Education*, 3, pp. 142-156.
- Δενδρινού, Β. & Ξωχέλλης, Π. (2000). «Προγράμματα Σπουδών στη σχολική εκπαίδευση: Έννοιες και όροι», *Γλωσσικός Υπολογιστής*, περιοδική έκδοση του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας για τη γλώσσα και τη γλωσσική αγωγή, 1, Σεπτέμβριος 1999–Ιούνιος 2000.

- Eisner, E. (1985). *The educational Imagination: On the Design and Evaluation of School Programs*. New York: McMillan.
- Goodlad, J. et al. (1979). *Curriculum inquiry: the study of curriculum practice*. New York: McGraw Hill.
- Hargreaves, A., & Fullan, M. G. (2008). *Η εξέλιξη των εκπαιδευτικών*. Αθήνα: Πατάκης.
- Harnett, P. (2000). Curriculum decision making in the primary school: the place of history. In J. Arthur, & R. Phillips (Eds.), *Issues in the teaching of history*. Routledge.
- Θεοδωρόπουλος, Ν. (2020). Οι απόψεις των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας & Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για τα καινοτόμα προγράμματα. *International Journal of Educational Innovation*, 2(5), σελ. 89-98. Ανακτήθηκε από: <https://journal.epek.gr/issue/vol-2-issue-5-2020>
- Ιβρίντελη, Μ. (2021). Απόψεις των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης αναφορικά με τα ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ των μαθημάτων των Κοινωνικών Σπουδών. *Επιστήμες της Αγωγής*, 3/2021, σελ. 123-138.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2017). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας και επιστημολογία των κοινωνικών επιστημών*. Αθήνα: Τζιόλας.
- Jackson, P.W. (1968). *Life in Classrooms*. New York: Holt, Rhinehart and Winston.
- Jenkins, K. (1991). *Re-thinking History*, London, New York: Routledge.
- Kagan, D. M. (1992). Implications of research on teacher belief. *Educational Psychologist*, 27(1), pp. 65-90
- Κασσωτάκης, Μ. & Φλουρής, Γ. (2006). *Μάθηση και Διδασκαλία. Σύγχρονες απόψεις για τις διαδικασίες της μάθησης και τη μεθοδολογία της διδασκαλίας*. Κρήτη: Γρηγόρη.
- Καψάλης, Α. & Νημά, Ε. (2015). *Σύγχρονη Διδακτική*. Αθήνα: Αφοί Κυριακίδη.
- Kelly, A.V. (1982). *The Curriculum. Theory and Practice*. London: Sage.
- Καψάλης, Α. & Θεοδώρου, Δ. (2002) Τυπολογία και Μεθοδολογία της Έρευνας των σχολικών εγχειριδίων. *Μακεδόν*, (10) 195-203, Φλώρινα.

- Κόκκινος, Γ. (1998). «Η διδακτική της ιστορίας. Διεπιστημονικό, αλλά και αυτόνομο γνωστικό αντικείμενο. Η ελληνική απόκλιση», *Μνήμων*, 20, σελ. 245-250.
- Κόκκινος, Γ. (2003). *Επιστήμη, ιδεολογία, ταυτότητα. Το μάθημα της Ιστορίας στον αστερισμό της υπερεθνικότητας και της παγκοσμιοποίησης*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κουλούρη, Χ. (1988). *Ιστορία και Γεωγραφία στα ελληνικά σχολεία (1833-1914)*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς.
- Κόκκοτας, Π. (2007). *Διδακτική των φυσικών επιστημών. Σύγχρονες προσεγγίσεις στη διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών*, Αθήνα: Γρηγόρη.
- Κουτσελίνη, Μ. (2013). *Αναλυτικά προγράμματα και διδασκαλία*. Αθήνα: Πεδίο.
- Λουκαδάκου Λ. (2021). *Η «σιωπηλή πλευρά της Ιστορίας» στα σχολικά βιβλία της Ιστορίας της Νεότερης και Σύγχρονης Ελλάδας στο ελληνικό σχολείο. Ο εθνικός εαυτός και οι «αναπαραστάσεις του άλλου» στο περιεχόμενο των βιβλίων, η διδακτική πρόταση του αναλυτικού προγράμματος σπουδών και οι απόψεις εκπαιδευτικών, μεταπτυχιακή εργασία. ΕΑΠ.*
- Μάνεσης, Ν. & Θεοδώρου, Φ. (2022). Διαφοροποιήσεις κατά την εφαρμογή των εκπαιδευτικών αλλαγών. Απόψεις εκπαιδευτικών, *Έρευνα στην εκπαίδευση*, τ.1 (66), σελ.276-292.
- Marsden, W.E. (2000). "Poisoned history": a comparative study of nationalism, propaganda and the treatment of war and peace in the late 19th and early 20th century school curriculum. *History of education*, 29, 1, pp.29-47.
- Ματσαγγούρας, Η. (2002). Διεπιστημονικότητα, Διαθεματικότητα και Ενιαιοποίηση στα νέα Προγράμματα Σπουδών: Τρόποι οργάνωσης της σχολικής γνώσης. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 7, σελ. 19-36.
- Ματσαγγούρας, Η. (2007). *Στρατηγικές διδασκαλίας. Η Κριτική Σκέψη στη διδακτική πράξη*. Αθήνα: Gutenberg.
- Ματσαγγούρας Η. (2012). *Η Διαθεματικότητα στη σχολική γνώση: Εννοιοκεντρική Αναπλαισίωση και Σχέδια Εργασίας* (β' έκδ.). Γρηγόρη.

- Massialas, B. (1995). *'The quest for a European identity: The case of education in Greece.'* Paper presented to the Conference of the Comparative & International Education Society. Boston: Massachusetts.
- Μαυρογιώργος, Γ. (1984). *Σχολικό Πρόγραμμα και Παραπρόγραμμα*. Αθήνα: Σύγχρονη Εκπαίδευση.
- McCrum, E. (2013). History teachers' thinking about the nature of their subject. *Teaching and teacher education*, 35, pp. 73-80.
- McKernan, J. (2008). *Curriculum and imagination. Process theory, pedagogy and action research*. London and New York: Taylor & Francis.
- Μιχαηλίδης, Δ. (2017). *Οπτικός γραμματισμός: Απόψεις εκπαιδευτικών για τον ρόλο των εικόνων στα σχολικά εγχειρίδια της ιστορίας Γ' γυμνασίου, μεταπτυχιακή εργασία*, ΕΑΠ.
- Murphy, E. (2000). *Strangers in a strange land: Teachers' beliefs about teaching and learning French as a second or foreign language in online learning environments*. <http://www.ucs.mun.ca/~emurphy/strangers/toc.html>
- Μπαγάκης, Γ. (2004). *Ο εκπαιδευτικός και το αναλυτικό πρόγραμμα (επιμ.)*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Okumus, O. (2021). History Courses and Values Education: History Teachers' Evaluation of History Education Processes in Turkey in Terms of Values Education, *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 16, 1, pp. 172-193.
- Ortega-Sánchez, D., Blanch, J. & Pérez-González, C. (2020). Emotions and Construction of National Identities in Historical Education, *Education Sciences*, 10(11), p. 322.
- Παντσάκη, Δ. (2020). *Η καλλιέργεια κριτικού γραμματισμού στα βιβλία ιστορίας της Στ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου. Απόψεις εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης*, μεταπτυχιακή εργασία. ΕΑΠ.
- Πατεινάρη, Φ. (2013). *Η διδασκαλία της Ιστορίας από διαπολιτισμική σκοπιά: πρόγραμμα σπουδών και απόψεις εκπαιδευτικών*, μεταπτυχιακή εργασία, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, ΑΠΘ.

- Πυργιωτάκης, Ι. Ε. (2000). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Επιστήμη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Πραδάκη, Δ. (2022). *Διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τα εργαστήρια δεξιοτήτων 21^{ου} αιώνα, μεταπτυχιακή εργασία*, Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Remillard, J. T., & Heck, D. (2014). Conceptualizing the curriculum enactment process in mathematics education. *ZDM Mathematics Education*, 46, pp. 705–718.
- Ρεπούση Μ. (2004). *Μαθήματα Ιστορίας*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Robson, C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου. Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές* (μτφ. Β. Νταλάκου-Κ. Βασιλικού, επιμ. Κ. Μιχαλοπούλου). Αθήνα: Gutenberg.
- Φλουρής, Γ. (1983). *Αναλυτικά Προγράμματα για μια νέα εποχή στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Σαΐτης, Χρ. & Σαΐτη, Α. (2012). *Οργάνωση και διοίκηση εκπαίδευσης. Θεωρία, έρευνα και μελέτη περιπτώσεων*. Αθήνα: έκδοση των ίδιων.
- Σαΐτης, Χρ. (2014). *Μύηση των εκπαιδευτικών στα μυστικά της σχολικής ηγεσίας. Σύγχρονες τάσεις και πρακτικές*. Αθήνα: έκδοση του ίδιου.
- Stenhouse, L. (2003). *An introduction to curriculum research and development*. London: Heinemann Educational.
- Stradling, R. (2001). *Πολυπρισματική θεώρηση στη διδασκαλία της ιστορίας: Οδηγός για καθηγητές*. Council of Europe: Task Force Εκπαίδευση και Νέοι.
- Σύρου, Στ. (2009). *Αναλυτικά προγράμματα ιστορίας και σχολικά εγχειρίδια γυμνασίου (1964-2004): αντιλήψεις του χρόνου και ιδεολογία στη σχολική ιστορία, διδακτορική διατριβή*, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
- Taylor, P. H., & Richards, C. M. (2018). *An introduction to curriculum studies*. London: Routledge.
- Χατζηγεωργίου, Γ. (1998). *Γνώθι το Curriculum. Γενικά και ειδικά θέματα Αναλυτικών Προγραμμάτων και διδακτικής*. Αθήνα: Ατραπός.

Χατζηγεωργίου, Ι. (2003). *Πρόταση για ένα σύγχρονο αναλυτικό πρόγραμμα: Μια ολιστική – οικολογική προοπτική*. Αθήνα: Ατραπός.

Westphalen, K. (1982). «Αναμόρφωση των Αναλυτικών Προγραμμάτων. Εισαγωγή στη μεταρρύθμιση του Curriculum.» στο Ξωχέλλης Π., Τερζής Ν., Καψάλης (1982), *Παιδαγωγική και Εκπαίδευση*, 5, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αφοί Κυριακίδη, σελ.39.

Yemini, M., Nissan, H. & Yardeni, O. (2014). Between us and them: teachers perception of the national versus international composition of the Israeli history curriculum, *Teaching and teacher education*, 43, pp.11-22.

<http://www.pi-schools.gr/programs/depps/>

<http://iep.edu.gr/el/nea-programmata-spoudon-arkiki-selida>

<https://www.kathimerini.gr/society/561309484/oi-allages-sto-mathima-tis-istorias-sta-scholeia/>

<https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2020/11-11-21-%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CE%99%CE%95%CE%A0.pdf>

https://www.esos.gr/sites/default/files/articles-legacy/2018-11-02_ps_istorias_eisagogi.pdf

<http://www.ibe.unesco.org/en/glossary-curriculum-terminology/s/soft-skills>

Β.Δ. «Περί Προγραμμάτων των τετρατάξιων δημοτικών σχολείων των αρρένων», ΕτΚ, φ.28 (21.03.1984), τχ. Β΄

Β.Δ. «Περί ορισμού των μαθημάτων, του δι' έκαστον τούτων προς διδασκαλίαν αναγκαίου χρόνου, και περί της κατά τάξεις κατανομής της διδακτέας ύλης εις τα πλήρη δημοτικά σχολεία αρρένων και θηλέων», ΕτΚ, φ. 174 (10.09.1913), τχ. Α΄, σελ. 588-591

Β.Δ. «Περί του ωρολογίου και αναλυτικού προγράμματος των μαθημάτων του Δημοτικού Σχολείου, ΕτΚ, φ.218 (31.10.1969) τχ. Α΄, σελ. 1527-1569

ΠΔ 1034 «Περί των διδασκομένων μαθημάτων και του Αναλυτικού και Ωρολογίου Προγράμματος του Δημοτικού Σχολείου, ΕτΚ, φ. 347, (12.11.1977), τχ. Α΄, σελ.3197-3199

Ν. 1566/85 «Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις»

ΕτΚ, φ. 303, 304/13.3.2003, τχ. Β΄, σελ. 3915-3943

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΑΠΟΜΑΓΝΩΤΟΦΩΝΗΣΗ 1

Εισαγωγικό Κείμενο

Η παρούσα συνέντευξη έχει ως στόχο την καταγραφή των απόψεών σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών όπως το μελετήσατε και το εφαρμόσατε κατά τη φάση της πιλοτικής εφαρμογής του στο σχολείο σας.

Οι απόψεις σας θα αξιοποιηθούν για τη βελτίωση των νέου προγράμματος σε συνδυασμό με όλα τα άλλα συμπεράσματα της πιλοτικής φάσης εφαρμογής του.

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Στοιχεία συνεντευξιαζόμενου

- Φύλο: Γυναίκα
- Ειδικότητα: Είμαι δασκάλα, ΠΕ70
- Σπουδές: Παιδαγωγική Ακαδημία, Εξομοίωση, Σχολή Νηπιαγωγών, Νομική, Μεταπτυχιακό
- Χρόνια Υπηρεσίας: 33
- Χρόνια Υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: 3 χρόνια στο Πειραματικό Σερρών
- Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: 1 έτος

Πως οργανώνεις το καθημερινό σου μάθημα; Σε ποια στοιχεία-υλικά στηρίζεσαι για αυτό;

Το βιβλίο του μαθητή είναι εύχρηστο και δίνει και ένα στίγμα στους μαθητές που μπορούν να βρουν πράγματα, δηλαδή, χωρίς βιβλίο φαντάζομαι θα ήταν πολύ δύσκολα τα πράγματα για τους γονείς και τους μαθητές που έχουνε μάθει έτσι, αν και θα μπορούσε να λειτουργήσει και χωρίς βιβλίο αλλά δεν έχουμε την παιδεία, την συνήθεια να λειτουργούμε χωρίς βιβλίο στο ελληνικό σύστημα. Βασίζομαι αρκετά στη διήγηση, γιατί βλέπω ότι συνεπαίρνει τα παιδιά και αν έχεις αρκετές λεπτομέρειες να τους πεις, μπαίνουν στην εποχή. Χρησιμοποιώ και από το διαδίκτυο υλικό, εικόνες, βίντεο, και αυτά είναι πολύ χρήσιμα. Κάποιες φορές χρησιμοποιώ φύλλα εργασιών, το τετράδιο εργασιών του μαθητή δεν το χρησιμοποιώ πολύ, πολύ επιλεγμένες ασκήσεις.

Γενικές ερωτήσεις για το νέο Πρόγραμμα Σπουδών

Ερ.: Ποια είναι η γενική γνώμη σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)

Απ.: Ότι είναι στην αιχμή, η διαφοροποιημένη, η συμπεριληπτικότητα, ότι υπάρχει στα Παιδαγωγικά συστήματα των άλλων χωρών προσπαθούμε κι εμείς τώρα να τα χωρέσουμε στο δικό μας. Βλέπω δηλαδή, ότι η κατεύθυνση του Π.Σ. μοιάζει πολύ με το αυστραλέζικο, το προ 10ετίας, 15ετίας, όμως. Οπωσδήποτε έπρεπε να γίνουν αλλαγές, η κοινωνία αλλάζει πάρα πολύ, θα πρέπει να προλάβουμε, νομίζω το Π.Σ. δεν ξέρω κατά πόσο το προλαβαίνει, το θέμα της τεχνολογίας, της τεχνητής νοημοσύνης, που είναι πάρα πολύ σημαντικά. Γενικά εγώ είμαι υπέρ των αλλαγών, καταλαβαίνω ότι υπάρχουν κάποιες δυσκολίες, εμείς ως εκπαιδευτικοί πρέπει να προσπαθήσουμε στο καινούριο Π.Σ. να προσθέσουμε καινούρια στοιχεία, να βελτιώσουμε, να διορθώσουμε, να πάμε προς το καλύτερο, δηλαδή είμαι γενικά θετικά διακείμενη απέναντι στις αλλαγές. Πρέπει να γίνει αλλαγή και πρέπει όλοι να βοηθήσουμε, ώστε να γίνει όσο το δυνατόν καλύτερα.

Ερ.: Ως προς ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)

Απ.: Λέει ότι έχει στο επίκεντρο το μαθητή, αυτό δεν εξασφαλίζεται, θα πρέπει ο εκπαιδευτικός να φέρει το μαθητή στο επίκεντρο, δηλαδή το ίδιο το πρόγραμμα από μόνο του δεν μπορεί να το πετύχει αυτό, γιατί ακόμα και το Π.Σ. άμα το πάρεις και το δουλέψεις, μπορείς να το κάνεις δασκαλοκεντρικό άμα θες. Καλά είναι να μπει ο μαθητής στο επίκεντρο, να δουλεύουν δηλαδή τα παιδιά περισσότερο εμπλεκόμενα κι όχι παθητικοί δέκτες, καλά είναι να πάμε στο μαθαίνω πως να μαθαίνω, αυτό όμως πρέπει να φτάνει μέχρι το Γυμνάσιο και το Λύκειο, γιατί από κάποιους γονείς αναμένεται ότι εμείς προετοιμάζουμε τα παιδιά για τις πανελλήνιες και πολλοί γονείς το λένε ότι δε θα βάλετε τα τεστ που πρέπει να μπου, δεν θα πρέπει τα παιδιά να απομνημονεύσουν πράγματα για να φτάσουν στο Λύκειο έτοιμα, είμαστε δηλαδή σε τέτοιο στάδιο. Πρέπει να ξεπεραστούν πολλά πράγματα και από την πλευρά των εκπαιδευτικών και από την πλευρά των γονέων. Είναι πολύ σημαντικό κομμάτι στην εκπαιδευτική διαδικασία, τώρα, οι γονείς. Κάποια πράγματα που λέγονται στο νέο Π.Σ., ένα θέμα είναι ο μαθητής στο επίκεντρο, το άλλο είναι η διαφοροποιημένη, έστω και σαν έννοια είναι πάρα πολύ καλό που μπαίνει. Αν μπορέσουν οι συνάδελφοι να την

υπηρετήσουμε νομίζω είναι ό,τι καλύτερο, ο καθένας να βρίσκει τον δρόμο του στη γνώση. Οι εκπαιδευτικοί όμως χρειάζονται επιμόρφωση, πάρα πολύ. Όσον αφορά τη συμπερίληψη, οι κοινωνίες είναι πολυπολιτισμικές, αλλάζουν τα πράγματα, πραγματικά υπάρχει ποικιλία στις τάξεις μας, για όλους πρέπει να υπάρχει μια θέση κι όλοι να μπορούμε να συνεννοηθούμε μεταξύ μας. Όσον αφορά την τεχνολογία, θεωρώ πολύ σημαντικό το κομμάτι, δεν ξέρω αν θα τα καταφέρει το νέο Π.Σ., θεωρώ ότι είναι από τα πιο βασικά στοιχεία πως ενσωματώνει και πως χρησιμοποιεί ο εκπαιδευτικός την τεχνολογία μέσα στο σχολείο γιατί δεν υπάρχουν τα κατάλληλα μέσα. Εγώ είμαι σε σχολεία που έχουν μεν τα τελευταία χρόνια, υπολογιστές, laptop, tablet, αλλά οι περισσότεροι συνάδελφοι που ακούω έχουν πραγματικά προβλήματα στο θέμα αυτό.

Ερ.: Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του μαθήματος όπως αυτή καθορίζεται από το νέο πρόγραμμα σπουδών ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά; Που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο Π.Σ; (αναγνώριση των βασικών στοιχείων που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του μαθήματος σύμφωνα με το νέο Π.Σ και τεκμηρίωση των σχετικών απαντήσεων)

Απ.:Γενικά στην ιστορία δεν έχουμε πολύ μεγάλη αλλαγή, αν δείτε δηλαδή το νέο Π.Σ. πατάει στο παλιό, έχει 4 στόχους τη φορά, μπορεί ο εκπαιδευτικός να επιτύχει τους 3 σχετικά άνετα, δεν υπάρχει κάτι πολύ καινοτόμο νομίζω.

Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα σε Π.Σ. ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματισμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

Απ.: Φαίνεται ότι με την 1η συμφωνώ περισσότερο. Εδώ τουλάχιστον στην Ελλάδα αυτό είναι το ζητούμενο. Και πάλι το λέω, ζητείται από τους γονείς, οι μαθητές δεν είναι σε θέση να ξέρουν περί τίνος πρόκειται. Σε αυτό που θα ήταν καλό να εστιάζει ένα νέο Π.Σ. είναι στο να μάθουν τα παιδιά πως να μαθαίνουν, πως να ψάχνουν και για να γίνει αυτό πρέπει να αφιερωθεί χρόνος, δεν μπορείς να ζητάς, η ώρα της Ιστορίας δεν είναι 45 λεπτά, πολλές φορές είναι η τελευταία ώρα, μέχρι να μπουν τα παιδιά τα λεπτά γίνονται 40, αν υπήρξε κάποιο θέμα στο διάλλειμα πρέπει να συζητήσεις με τα παιδιά για τα προβλήματά τους, 5 λεπτά πριν χτυπήσει το κουδούνι, ο χρόνος δεν είναι αξιοποιήσιμος γιατί θα πρέπει τα παιδιά να ετοιμαστούν να φύγουμε, μένει ένα 30λεπτο. Σε αυτό το 30λεπτο τι θα κάνουν τα παιδιά, έρευνα; *Είναι το ζήτημα του χρόνου και γι' αυτό η ύλη θα πρέπει να είναι πολύ προσεκτικά επιλεγμένη, το τι θα βάλεις μέσα στην ύλη.*

Ερ.: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. έχει οργανικά ενσωματώσει τη χρήση των ΤΠΕ; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του βαθμού ενσωμάτωσης των ΤΠΕ)

Απ.: Προτείνεται η χρήση ΤΠΕ σε κάποια και πέρσι που είχαν τα tablet τα παιδιά στην τάξη που ήμουν, ήταν πολύ βοηθητικό για να κάνουν μια μικρή έρευνα, μια χαρά ερχότανε, τώρα τα tablet, τα έχουν κρατήσει στο σχολείο και είναι πλέον διαδικασία ολόκληρη για να τα ενεργοποιήσουμε οπότε περιοριζόμαστε σε ένα προτζέκτορα στον οποίο θα προβάλλουμε κάποια πράγματα. Αυτό όμως δε λέγεται χρήση τεχνολογίας κατά τη γνώμη μου, είναι το ελάχιστο.

Ερ.: Το προάγει, όμως, το νέο Π.Σ.;

Απ.: Τουλάχιστον λεκτικά, ναι, αλλά αυτό θα πρέπει να εξασφαλιστεί ότι θα μπορεί να γίνει, να εφαρμοστεί.

Ερ.: Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις

ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του Π.Σ ως προς καθένα από τους τρεις στόχους και σχετική τεκμηρίωση).

Απ.: Εφόσον μας δίνεται το δικαίωμα να προσαρμόσουμε το υλικό που υπάρχει στο Π.Σ., μετά είναι ευθύνη των εκπαιδευτικών, δεν είναι ευθύνη του προγράμματος, όντως, ακόμα και το υπάρχον Π.Σ., αν το πάρει ένας έμπειρος εκπαιδευτικός θα το τροποποιήσει οπωσδήποτε ανάλογα με το τι τάξη έχει, θα προσθέσεις, θα αφαιρέσεις πράγματα, που δείχνουν τα παιδιά ενδιαφέρον, θα στραφείς εκεί, θα το τροποποιήσεις και το τροποποιούμε, δηλαδή δεν εφαρμόζεται κανένα Π.Σ. γραμμή-γραμμή και πολύ περισσότερο το νέο Π.Σ. που ισχυρίζεται κιόλας ότι είναι ανοιχτό, οπότε μας δίνει ένα πάτημα παραπάνω ότι μπορούμε και με τη διαφοροποιημένη, μπορούμε να κάνουμε τη διαφοροποίηση που χρειάζεται για την τάξη που έχουμε κάθε φορά.

Ερ.: Μπορεί να δουλέψει, πιστεύετε, το ίδιο καλά και με μαθητές από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα;

Απ.: Δίνονται κάποια ερεθίσματα, ναι, κάποιες νύξεις υπάρχουν και γι' αυτά τα παιδιά. Βέβαια η ιστορία είναι κάτι επίσημο, η Ιστορία που διδάσκεται έτσι όπως έχουμε συμφωνήσει την επίσημη Ιστορία του κράτους, εγώ δεν διαφωνώ με αυτό, γιατί στην Αυστραλία που ήμουν για παράδειγμα, διδασκόταν η Ιστορία με τον τρόπο που σύμφερε το αυστραλέζικο κράτος, για τους Αβορίγινες λέγαν λίγα πράγματα, για το τι έγινε. Για την αρχαία Ελλάδα π.χ. επιμένανε πάρα πολύ στο θέμα της δουλείας, ενώ εμείς όταν διδάσκουμε για την αρχαία Ελλάδα το λέμε στα ψιλά αυτό. Καλά κάνουν κατά τη γνώμη μου γιατί δεν εστιάζει κανείς εκεί, υπάρχουν ένα σωρό άλλα πράγματα να εστιάζεις.

Ερ.: Έχετε εργαστεί σε σχολείο της Αυστραλίας;

Απ.: Σε ελληνοαυστραλέζικο, όπου τα ελληνικά ήταν δεύτερη γλώσσα, για 3 χρόνια.

Ερ.: Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: 1) η διδασκαλία γίνεται με άξονα τον/τη μαθητή, 2) η αξιολόγηση είναι διαρκής και διαμορφωτική και διεξάγεται ατομικά ή ομαδικά, με σκοπό τον περιορισμό της αποστήθισης και της στείρας η μηχανιστικής αναπαραγωγής των ιστορικών πληροφοριών από μέρος του/της μαθητή (αναφορά σε 2-3 χαρακτηριστικά που προκρίνετε ως σημαντικότερα με βάση τις περιγραφές των νέων Π.Σ.). Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ. (Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;

Απ.: Η αξιολόγηση σαφέστατα και είναι διαμορφωτική σε όλα τα μαθήματα και διαρκώς, για εμένα, δηλαδή, προσπαθώ να δω και κάθε μαθητής που βρίσκεται, τι ανάγκες έχει, να διαγνώσω το σημείο στο οποίο βρίσκεται και να δούμε τι θα κάνουμε παρακάτω. Για να γίνει η διδασκαλία με άξονα το μαθητή, θα το ξαναπώ, *χρειάζεται χρόνος, ο μαθητής χρειάζεται χρόνο, αν διαθέσουμε χρόνο να μπορέσουν τα παιδιά να κάνουν αποτυχημένες προσπάθειες, ναι, τότε δεν θα έχουμε θέμα, αλλά για να μπορούμε να διαθέσουμε χρόνο, θέλει δραστηική μείωση της ύλης ή μια άλλη ιδέα που έχω είναι «φάκελος μαθήματος», από τον οποίο ο εκπαιδευτικός να μπορεί να επιλέγει τι θα διδάξει ανάλογα με την τάξη που έχει κι ανάλογα με το επίπεδο, περισσότερα πράγματα ή λιγότερα.*

Ερ.: Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Απ.: Ναι, επειδή έχει τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα; Έχει κάποιες δραστηριότητες καλύτερες, ναι, και έχει βελτιωθεί σε αυτό, *έχει ωραίες ενδεικτικές δραστηριότητες, κάποιες μου άρεσαν, κάποιες όμως δε γίνονται, δεν εφαρμόζονται, για παράδειγμα, να συγκρίνεις την Αινειάδα με τη Οδύσσεια. Πώς θα το κάνουμε αυτό; Αυτό είναι ολόκληρο project. Δεν είναι «δραστηριοτητούλα» να την κάνουμε μέσα σε 5 λεπτά. Επομένως, ναι μεν αλλά...*

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

Ερ.: Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο Π.Σ και πόσο βοηθητικά είναι στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμού σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες, το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα)

Απ.: Εγώ για τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, είμαι και της παλαιάς γενιάς, μου φαίνεται ότι «άλλαξε ο Μανωλιός κι έβαλε το όνομα αλλιώς». *Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα είναι στην ουσία οι ειδικοί στόχοι που είχαμε.* Εμένα με βοηθάει πάρα πολύ η ύπαρξη γενικού σκοπού να ξέρω δηλαδή που βαδίζω πάρα πολύ βασικό, εκεί θα έπρεπε να πέφτει το αρχικό βάρος, τι θέλουμε, ποιος είναι ο βασικός σκοπός στην ιστορία και μετά η εξειδίκευση με τους ειδικούς στόχους είναι το ίδιο πράγμα με τα μαθησιακά αποτελέσματα.

Ερ.: Πως κρίνετε το περιεχόμενο (ύλη) που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)

Απ.: *Δεν έχουμε πολλές διαφοροποιήσεις, ο κύκλος των θεμάτων που εξετάζονται, δηλαδή, Γ' Δημοτικού είναι μυθολογία, προϊστορία κτλ. Αυτός ο κύκλος ο σπειροειδής, κατά τη γνώμη μου, στην Ιστορία στέκει, είναι καλός γιατί τα παιδιά δεν μπορούν από την αρχή να διδαχτούν πολλές λεπτομέρειες, ούτε να μπορέσουν να κρίνουν πράγματα, σιγά-σιγά προχωρώντας προς το Γυμνάσιο ξανά εξετάζεται αυτός ο κύκλος με περισσότερες λεπτομέρειες, με άλλη οπτική, με άλλη ωριμότητα και στο Λύκειο, ύστερα, περνάνε και στις πηγές πιο σοβαρά τα παιδιά υπάρχει και μια κριτική σκέψη πιστεύω, κριτική θεώρηση της Ιστορίας, όχι ότι δεν υπάρχει και τώρα. Μου έκανε εντύπωση ότι μια μαθήτριά μου είπε τις προάλλες: «Κυρία, τελικά, ο Θεοδόσιος ήταν Μέγας; Εγώ αν ήμουν δεν θα τον ονόμαζα Μέγα». Μπήκε το παιδάκι στη θέση να σκεφτεί. Άρα και από τις μικρές ηλικίες μπαίνει η κριτική σκέψη, άρα αυτό προχωράει καλά στην Ιστορία.*

Ερ.: Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται από τάξη σε τάξη; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;

Απ.: Νομίζω ότι έχει μια λογική για την Ιστορία. Για τα άλλα μαθήματα δεν συμφωνώ στη σπειροειδή διάταξη της ύλης. Εγώ δηλαδή έχω σοβαρές αντιρρήσεις αλλά στην Ιστορία νομίζω ότι μπορεί να λειτουργήσει. Στα άλλα μαθήματα θεωρώ ότι τα πράγματα πρέπει να διδάσκονται στην κατάλληλη ηλικία κι όχι πιο μπροστά και να ζαλίζονται και να προσπαθούν να καταλάβουν το «κατηγορούμενο» στη Γ Δημοτικού για παράδειγμα. Το κατηγορούμενο κατευθείαν σε μια ηλικία που να μπορούν να το καταλάβουν. Όχι ξανά στην Δ τάξη «κατηγορούμενο» χωρίς να καταλαβαίνουν τίποτα. Ας πάει το κατηγορούμενο Α Γυμνασίου. Έχω άπειρα άλλα τέτοια παραδείγματα να σας πω.

Ερ.: Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα; (αξιολόγηση της κοινωνικο-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)

Απ.: Είναι κι άλλος ο ρόλος όμως του Π.Σ. της Ιστορίας δεν είναι να απαντήσει στα σύγχρονα προβλήματα, εκτός αν φτάσουμε στην ερμηνεία της Ιστορίας, δε θα φτάσουμε εκεί στο Δημοτικό τουλάχιστον, μιλάμε για άλλες εποχές. Τι να πω, *περισσότερο εστιάζουμε στα γεγονότα παρά στην κριτική αποτίμηση των γεγονότων*. Δεν ξέρω αν είναι λάθος αυτό, δεν το έχω σκεφτεί. Μπορούν τα παιδιά της Ε' Δημοτικού να προχωρήσουν πέρα από τα γεγονότα, αλλά σας είπα μια απλή κρίση θα την κάνει το παιδί αλλά όχι και να βρει για ποιο λόγο είμαστε στη σημερινή περιβαλλοντική κρίση, τι έχει προηγηθεί, η βιομηχανική επανάσταση κ.α. Πότε θα τα κάνουμε αυτά δηλαδή; Πότε;

Ερ.: Με λιγότερη ύλη;

Απ.: Θα μπορούσαν να θιχτούν κάποια πράγματα με λιγότερη ύλη όντως.

Ερ.: Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται για τη διδασκαλία του μαθήματος; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων)

Απ.: Πρέπει να διδαχτούν τα παιδιά κάποια πράγματα, δεν μπορούμε ούτε να τα απορρίψουμε όλα ούτε να πούμε ότι δεν πρέπει να γίνουν. Επίσης, υπάρχουν οι ιστορίες μέσα στην Ιστορία που έχουν μεγάλο ενδιαφέρον, οι ιστορίες για προσωπικότητες. Εκεί η δικιά μου η γνώμη είναι ότι πρέπει να υπάρχει *Φάκελος του Μαθήματος που να σου επιτρέπει κάποιες επιλογές ανάλογα με το τι ενδιαφέροντα έχουν τα παιδιά δηλαδή αν τα παιδιά δείξουν ενδιαφέρον για προσωπικότητες να μπορέσεις να ασχοληθείς με 2, 3, να το κάνεις ένα project, αν ενδιαφερθούν για τα όπλα της αρχαιότητας, θα πας εκεί, αν ενδιαφερθούν για τη Λογοτεχνία της εποχής να μπορείς να πας εκεί. Δε θα μπορέσεις να τα διδάξεις όλα σε βάθος, όχι. Να μπορείς να επιλέξεις. Μπορεί, για παράδειγμα, να ενδιαφερθούν για τοπική ιστορία. Αν υπάρχουν ερωτήματα θα ασχοληθούν τα παιδιά, σημαίνει ότι τα ενδιαφέρει, δεν είναι κάτι που τους το επιβάλλεις.*

Ερ.: Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους εννοιών; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση εννοιών στο Π.Σ.)

Απ.: Σε σχέση με τη διάταξη δε νομίζω, η γραμμική διάταξη της Ιστορίας, βοηθάει τα παιδιά. Εγώ έχω ιστορική γραμμή στον τοίχο κι έχουμε τακτικές αναφορές. Τα βοηθάει και τα ενδιαφέρει. Ακόμα και η τοποθέτηση του 1940 που είχαμε σήμερα να την δούνε στην ιστορική γραμμή, γιατί είχανε άλλη αντίληψη, ότι βρίσκεται κάπου αλλού το 1940 και μου έκανε μεγάλη εντύπωση δηλαδή πιστεύω ότι η ιστορική χρονογραμμή που ακολουθείται στα Π.Σ. έχει μια λογική. Στη Γ' τάξη κάνουμε παλιότερα πράγματα, στη Δ' νεότερα και στην Ε' και Στ' φτάνουμε στη σύγχρονη εποχή.

Εγώ θα ήθελα πάρα πολύ και πιστεύω ότι είναι χρήσιμο να μπει το ιστορικό μυθιστόρημα μέσα με κάποιο τρόπο γιατί δίνει την αίσθηση της εποχής. Αν όχι το ιστορικό μυθιστόρημα, να πάμε σε κάτι πιο σύγχρονο όπως βίντεο σε 3D για να έχουν τα παιδιά αναπαραστάσεις από το χρόνο. Αυτές τις αναπαραστάσεις μπορεί να σου τις δώσει το ιστορικό μυθιστόρημα γιατί σε βάζει στην εποχή, σου περιγράφει πράγματα.

Μπορεί να διαβάζονται π.χ. αποσπάσματα από ιστορικά μυθιστορήματα που περιγράφουν το παλάτι για παράδειγμα. Θεωρώ ότι σαν πρόσθετο υλικό θα βοηθούσε πάρα πολύ. Όπως επίσης, είδα ότι βοήθησε πάρα πολύ τα παιδιά η προσομοίωση της αρχαίας αγοράς σε 3D. Αν μπορούσαν να αναπτυχθούν βιντεάκια σε 3D π.χ. η Κωνσταντινούπολη από μέσα, δεν ξέρω όμως αυτά ποιος μπορεί να τα κάνει. Έχουμε συγγραφικές ομάδες κάποια στιγμή, θα έπρεπε να υπάρχουν και ομάδες που να μπορούν να δουλέψουν σε mindcraft, σε 3D.

Ερ.: Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική ισχυριζόμενοι ότι: «Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής». Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);

Απ.: Δίνει ευκαιρίες για να γίνει ομαδική δουλειά. Το ξαναλέω όμως χρειάζονται τα μέσα. Το να περιορίσεις τα παιδιά και να τους πεις-το κάνω κι αυτό καμιά φορά, τους δίνω ερωτήσεις και τους λέω, βρείτε μέσα από το βιβλίο τις απαντήσεις, σαν φύλλο εργασίας και το κάνουμε ομαδικά-είναι όμως πολύ φτωχό υλικό για μια έρευνα, δηλαδή να έχεις μόνο το βιβλίο ως πηγή. Σας είπα πέρσι λειτούργησαν καλά τα tablet, κάναμε π.χ. για τα αρχαία θέατρα, έψαξαν τα παιδιά για τα αρχαία θέατρα, κάναμε τους φιλοσόφους, έκαναν διάφορα project, με τη βοήθεια των tablet. Το άλλο μεγάλο θέμα είναι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Για να μπορέσουν να λειτουργήσουν όλα αυτά πρέπει να τα δουλέψουν οι δάσκαλοι, να ξεφύγουν οι δάσκαλοι από το δασκαλοκεντρισμό, γιατί ακόμα και το καλύτερο Π.Σ. να πάρεις στα χέρια σου, αν έχεις σκοπό απλώς να τους πεις το μάθημα και να κλείσεις το βιβλίο, το κατέστρεψες.

Ερ.: Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Απ.: Είπαμε, πρώτα, χρειάζεται πολύς χρόνος για να βρουν τα παιδιά να καλύψουν τη γνώση μόνα τους, σε ομάδες εννοώ μόνα τους, όχι ατομικά, χρειάζονται τα μέσα, χρειάζονται το χρόνο. Κάποια πράγματα, οπωσδήποτε, θα τα πει ο δάσκαλος, όπως σε όλα τα μαθήματα. Είναι καλό να είναι ο μαθητής στο επίκεντρο για να μην βαριέται, για να έχει ένα νόημα η ζωή του εκεί, η ύπαρξή του, δηλαδή, η γνώση δεν είναι κάτι που το βουτάς και το δίνεις, η γνώση είναι ωραίο να τη θες, να την επιθυμείς, να την ψάχνεις. Αν καταφέρει ο δάσκαλος να το κάνει αυτό, το Π.Σ. μπορεί να βοηθήσει, βέβαια, αλλά πρέπει να το κάνουν οι δάσκαλοι.

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

Ερ.: Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητας σας το νέο ΠΣ;

Απ.: Γενικώς οι εκπαιδευτικοί είμαστε λίγο αντιδραστικοί, ότι μας λένε καινούριο, δεν ξέρω για ποιο λόγο, στυλώνουμε τα πόδια και λέμε όχι. Το ένα δεν είναι καλό, το άλλο δεν είναι καλό. Δεν είναι καλά, κάντε προτάσεις. Ό,τι δεν είναι καλό να το κάνουμε καλύτερο. *Εγώ είμαι υπέρ των αλλαγών και πρέπει να προσπαθήσουμε όλοι να κάνουμε τα Π.Σ. όσο καλύτερα γίνονται και όποιος έχει ιδέες να τις καταθέσει.*

Ερ.: Λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων, τις υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)

Απ.: Σαφέστατα, μπορεί το καλύτερο Π.Σ. να καταλήξει να είναι κενό γράμμα αν δεν εφαρμοστεί. Τι χρειάζεται για αυτό; Χρειάζεται η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και όχι εξ αποστάσεως-εγώ είμαι υπέρ της εξ αποστάσεως γιατί με βολεύει-αλλά βλέπω ότι οι συνάδελφοι δεν την αγκαλιάζουν την τεχνολογία. Προτιμούν το δια ζώσης έστω και το στριμωγμένο, θαρρείς και καταλαβαίνουν καλύτερα. Είναι μια παράξενη κατάσταση. *Θέλει επιμόρφωση σοβαρή στους εκπαιδευτικούς να μπορέσουν να ξεπεράσουν αυτές τις παγιωμένες τακτικές.*

Ερ.: Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα σημαντικότερα θετικά στοιχεία του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά στις σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)

Απ.: *Η μεγαλύτερη δυσκολία είναι ο χρόνος.* Στην Αυστραλία π.χ. σε ένα τρίμηνο μπορεί να εξέταζαν μόνο τα ηφαίστεια κι όταν το είδα την πρώτη χρονιά είπα: «Μα τι κάνουν αυτοί;» Εμείς τα ηφαίστεια μέσα σε μία ώρα τα ξεπετάμε. Είναι δυνατόν 3 μήνες να ασχολούνται με τα ηφαίστεια; Θα πήγαιναν όμως τα παιδιά στη βιβλιοθήκη, θα έψαχναν μόνα τους να βρουν βιβλία, θα έχτιζαν το ηφαίστειο με πηλό, θα κάνανε την έκρηξη του ηφαιστείου, θα έκανα ένα σωρό πειράματα. Το αποτέλεσμα πολλές φορές μπορεί να ήταν φτωχό αλλά δεν έχει σημασία, 3 μήνες προσπαθούσαν με τις δυνάμεις τους, συνεργάζονταν, επιχειρηματολογούσαν στις ομάδες τους, όχι ο δάσκαλος να τους πει αυτό θα κάνετε και τέλος. *Η έννοια του χρόνου δηλαδή σε εμάς, της προσπάθειας που απαιτείται, του χρόνου που θα τον χάσεις κιόλας ψάχνοντας, δεν την έχουμε.* Έχουμε το άγχος να βγει η ύλη. Τα θετικά στοιχεία είναι όλα αυτά τα καινούρια πράγματα που μπαίνουν έστω και λεκτικά και πιστεύω ότι αν επιμορφωθούν οι δάσκαλοι μπορεί και να λειτουργήσουν επί της ουσίας. Στην επιμόρφωση θα ήθελα επίσης να σημειώσω, ας πούμε, θα αναφερθώ πάλι στην Αυστραλία, όταν μα έκαναν επιμορφώσεις δεν ερχόταν ένας άνθρωπος να αρχίσει να μιλάει, μας έδιναν χαρτί και μολύβι, μας χώριζαν σε ομάδες και ζητούσαν από εμάς πράγματα. Μπαίνουν οι ερωτήσεις από τους διοργανωτές και τις απαντήσεις τις βρίσκαν οι ομάδες και κάθε επιμόρφωση μπορεί να είχε άλλο εξαγόμενο. Δηλαδή, το να βρεθεί πάλι κάποιος από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και να αρχίσει να λέει, να λέει, δεν θα γίνει δουλειά. Πρέπει ο δάσκαλος να ζήσει την ομαδοσυνεργατική, για να την αποδώσει. Και αν δεν γίνεται στους δασκάλους της ηλικίας μου ας γίνει στους νέους δασκάλους στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες.

Ερ.: Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες συγκεκριμένες προτάσεις θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)

Απ.: Σημαντική θεωρώ την *ύπαρξη επιλογών* σε τι βάθος θα διδαχτούν κάποια πράγματα. Σημαντικότερη θεωρώ την *δημιουργία οπτικοακουστικού υλικού*, κυρίως

βίντεο, γιατί τα παιδιά μας είναι μαθημένα έτσι. Επίσης, αν υπάρχουν ντοκιμαντέρ θα πρέπει να γίνει edit ώστε να είναι γρήγορο. Δεν αντέχουν τα παιδιά σε πολύ αργά, είναι καθημερινά στην τηλεόραση, είναι η εποχή μας τέτοια. Δε μπορεί δηλαδή από τη μια τα παιδιά μας να βλέπουν ΤΙΚ ΤΟΚ κι εμείς από την άλλη να περιμένουμε με το βιβλίο και με τον αρχαίο τρόπο. Όλοι μας πρέπει να βοηθήσουμε στην κατεύθυνση του καλύτερου, με ανοιχτό μυαλό, χωρίς προκαταλήψεις, συζητάμε, επικοινωνούμε, προσπαθούμε για το καλύτερο.

Ερ.: Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του ΠΣ; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

Απ.: Νομίζω το έχω καλύψει πλήρως παραπάνω.

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ 2

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Στοιχεία συνεντευξιαζόμενου

- Φύλο: Άνδρας
- Ειδικότητα: ΠΕ70
- Σπουδές: Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης ΕΚΠΑ
- Χρόνια Υπηρεσίας: 33
- Χρόνια Υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: 1
- Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: 1

Ερ.: Πως οργανώνεις το καθημερινό σου μάθημα; Σε ποια στοιχεία-υλικά στηρίζεσαι για αυτό;

Απ.: Χρησιμοποιώ πολύ τα ψηφιακά μέσα, παράγω δικό μου υλικό βάσει των Α.Π. με οπτικοακουστικά μέσα, πολλές προεκτάσεις πάνω στο μάθημα, ώστε να δίνεται στο μαθητή η δυνατότητα να μπει σε μια αλληλεπίδραση με το περιεχόμενο του μαθήματος κάθε φορά και να αναλάβει ο ίδιος δράση.

Γενικές ερωτήσεις για το νέο πρόγραμμα σπουδών

Ερ.: Ποια είναι η γενική γνώμη σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)

Απ.: *Βρίσκεται σε μια σωστή κατεύθυνση, πράγματα τα οποία κουβεντιάζονται χρόνια αλλά και πράγματα που τα ακούμε επίσης πολλά χρόνια. Το ζητούμενο πάντα είναι κατά πόσον θα μπορούσαμε να το εφαρμόσουμε στην πράξη. Πολύ ωραία είναι όλα αυτά, κριτική σκέψη, να φύγουμε από τη στείρα μάθηση, η συμμετοχή των μαθητών, η ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της ενεργούς συμμετοχής. Σαφώς ακούγονται πολύ ωραία, πραγματική γνώση της ιστορίας, βιωματική μάθηση, είναι πράγματα που έχουμε συζητήσει πολλές φορές, πράγματα που τα υλοποιώ προσωπικά χωρίς να περιμένω τα Α.Π., αλλαγές που όπως προ είπα είναι συζήτηση πολλών ετών. Κρατάω μικρό καλάθι για το αν αυτά θα μούνε στην πράξη πραγματικά για πολλούς και διάφορους λόγους. Θεωρώ ότι όπως είναι δομημένο το εκπαιδευτικό σύστημα μέχρι τη βάση, μέχρι τον εκπαιδευτικό, δεν ξέρω κατά πόσον υπάρχει η διάθεση για να πάμε σε πραγματικές αλλαγές, γιατί ενώ μιλάμε για αλλαγές που πραγματικά θα φέρουν επανάσταση αν υλοποιηθούν, θεωρώ, αλλά από την άλλη συνοδεύονται από ένα εξεταστικοκέντρικο σύστημα, πάλι. Οπότε πώς θα πάμε σε αυτές τις αλλαγές που ευαγγελίζονται τα Α.Π. όταν δίπλα μας οι εξετάσεις όχι δε μειώνονται αλλά πολλαπλασιάζονται; Άρα πώς θα πάμε σε πράγματα τα οποία πολύ ωραία περιγράφονται αλλά στην πράξη βλέπω ότι πολύ δύσκολο να περάσουν; Εγώ να σας αναφέρω στο Δημοτικό, όταν αυτή τη στιγμή έχουν βομβαρδίσει την επικράτεια με τα Πρότυπα Πειραματικά Σχολεία, με τις εξετάσεις, οπότε στόχος των μαθητών από την έκτη, την πέμπτη και την Τετάρτη, με φροντιστήρια, με υποστήριξη είναι να περάσουν αυτές τις εξετάσεις, πώς, λοιπόν, θα μπορούσαμε να δουλέψουμε τέτοια πράγματα; Είναι αντιφατικά όλα αυτά. Σαφώς ναι συμφωνώ για τα Π.Σ. αλλά κρατάω επιφύλαξη κατά πόσον αυτά θα μπορέσουν να εφαρμοστούν στην πράξη. Παράλληλα, η λογική του οικοσυστήματος που επικρατεί είναι πολύ διαφορετική.*

Ερ.: Ως προς ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση

πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)

Απ.: Ότι βάζει κάποια στοιχεία πραγματικά στο παιχνίδι που είναι αναγκαία δηλαδή η *κριτική τοποθέτηση* του μαθητή πάνω στο αντικείμενο της Ιστορίας, η εμπλοκή του, η δυνατότητα της *βιωματικής μάθησης* που αυτό βέβαια ουσιαστικά σημαίνει πραγματική γνώση, είναι κάποια στοιχεία σημαντικά.

Ερ.: Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του μαθήματος όπως αυτή καθορίζεται από το νέο πρόγραμμα σπουδών ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά; Που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο Π.Σ; (αναγνώριση των βασικών στοιχείων που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του μαθήματος σύμφωνα με το νέο Π.Σ και τεκμηρίωση των σχετικών απαντήσεων)

Απ.: Αυτά που ανέφερα πριν και να προσθέσω τη *χρήση της τεχνολογίας* που είναι απαραίτητη και πρέπει να θεωρείται πλέον δεδομένη, γιατί ακριβώς δίνει τεράστιες δυνατότητες τόσο και σε παραγωγή υλικού που δεν είναι μόνο από τον εκπαιδευτικό, δίνει και τη δυνατότητα στον μαθητή να εμπλακεί σε όλη αυτή τη διαδικασία γιατί δεν είναι τι θα παρουσιάσω εγώ είναι τι θα κάνει και ο μαθητής. Άρα ο μαθητής έχει τη δυνατότητα να *εμβαθύνει πάνω σε πηγές που δίνονται με τη χρήση των ψηφιακών μέσων* όποτε ο μαθητής *εμβαθύνει περισσότερο στην ιστορική γνώση*. Νομίζω ότι τα στοιχεία που ανέφερα πριν σε συνδυασμό με τη χρήση των ΤΠΕ, που είναι ένα πολύ σημαντικό κομμάτι των στοιχείων των νέων Π.Σ., θα βοηθήσουν έτσι ώστε να αλλάξουν κάποια πράγματα. Και βέβαια, πολύ σημαντική είναι και η *ανάγκη εμβάθυνσης της τοπικής ιστορίας που μπαίνει σε σημαντικό βαθμό στα νέα Π.Σ.*

Ερ.: Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα σε Π.Σ. ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματισμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

Απ.: Το Β.

Ερ.: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. έχει οργανικά ενσωματώσει τη χρήση των ΤΠΕ; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του βαθμού ενσωμάτωσης των ΤΠΕ)

Απ.: Έχει ενσωματώσει για παράδειγμα με τη δυνατότητα δημιουργίας οπτικοακουστικών μέσων, δημιουργία εννοιολογικών χαρτών, δημιουργία χαρτών. Προσπαθεί να τις ενσωματώσει. Υπάρχει μια σαφής κατεύθυνση να τις ενσωματώσει. Κι εδώ πάλι υπάρχουν ερωτηματικά. Διότι τα μέσα που κυκλοφορούν δεν τα θεωρώ ότι είναι αξιοποιήσιμα και ότι είναι προς την κατεύθυνση των όσων επιδιώκουν τα Π.Σ.. Οι πηγές για παράδειγμα, το φωτόδεντρο, ότι είναι ικανά, ειδικά για το Δημοτικό, ότι μπορούν πραγματικά να βοηθήσουν σε πολύ μεγάλο βαθμό ένα μαθητή. Δεν θεωρώ. Δηλαδή, ότι υπάρχει το υλικό ήδη, κι εδώ μπαίνει ένα ζήτημα, το κατά πόσον θα υποστηριχτούν τα Π.Σ. με τα βιβλία και με το ψηφιακό υλικό που απ' ότι ξέρω θα δοθεί μεγάλη έμφαση. Υπάρχει ένα ερωτηματικό. Επιφυλάσσομαι.

Ερ.: Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του Π.Σ ως προς καθένα από τους τρεις στόχους και σχετική τεκμηρίωση).

Απ.: Θεωρώ ότι γίνεται προσπάθεια και θεωρώ ότι σε μεγάλο βαθμό, θεωρητικά, υπάρχει αυτό. Ισχύει.

Ερ.: Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: 1) η διδασκαλία γίνεται με άξονα τον/τη μαθητή, 2) η αξιολόγηση είναι διαρκής και διαμορφωτική και διεξάγεται ατομικά ή ομαδικά, με σκοπό τον περιορισμό της αποστήθισης και της στείρας η μηχανιστικής αναπαραγωγής των ιστορικών πληροφοριών από μέρους του/της μαθητή (αναφορά σε 2-3 χαρακτηριστικά που προκρίνετε ως σημαντικότερα με βάση τις περιγραφές των νέων Π.Σ.). Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ. (Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;

Απ.: Είναι ορατά. Είναι σαφής ο προσανατολισμός για μια μαθητοκεντρική διδασκαλία. Νομίζω ότι ισχύουν αυτά, φαίνεται ότι υπάρχει αυτή η διάθεση. Διακρίνεται. Να ξεφύγουμε από τη στείρα γνώση που όπως είπα και στην εισαγωγή μου, δεν ξέρω κατά πόσον αυτό μπορεί να επιτευχθεί όταν δίπλα υπάρχει ένα άλλο οικοσύστημα. Έρχεται σε αντίθεση.

Ερ.: Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Απ.: Προσωπικά, δε με βοηθάει καθόλου γιατί ήδη κινούμαι χρόνια προς αυτή τη κατεύθυνση. Άρα προσωπικά αν περιμένω να με βοηθήσει το νέο Π.Σ. δε θα περιμένω και πολλά γιατί παίζουν ρόλο πολλοί παράγοντες. Απλά όμως ανοίγει δρόμο. Αυτό είναι το βασικό, τώρα από εκεί και πέρα το πόσο θα ανοίξει αυτός ο δρόμος είναι μια μεγάλη κουβέντα.

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

Ερ.: Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο Π.Σ και πόσο βοηθητικά είναι στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμού σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες, το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα)

Απ.: Υπάρχει αυτό, σε καλό βαθμό. Βοηθούν στην *οργάνωση της διδασκαλίας* καλύτερα από πριν. Είναι διακριτό αυτό.

Ερ.: Πως κρίνετε το περιεχόμενο (ύλη) που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)

Απ.: Καλή. Νομίζω ότι υπάρχει μια βελτίωση σε σχέση με το υφιστάμενο.

Ερ.: Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται από τάξη σε τάξη; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;

Απ.: Νομίζω ότι έπρεπε να γίνει αυτό, οπότε σε θετικό βαθμό το θεωρώ. Σίγουρα είναι θετικό. Δηλαδή μειώνεται το χαοτικό, υπάρχει *συγκεκριμένος προσανατολισμός*. Σωστά δηλαδή έγινε η σκέψη αυτή από τους κατασκευαστές.

Ερ.: Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα; (αξιολόγηση της κοινωνικο-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)

Απ.: Λαμβάνονται όλα υπόψη. Γίνεται τουλάχιστον προσπάθεια, έτσι φαίνεται καθαρά στις προθέσεις των σχεδιαστών. Σε μεγαλύτερο βαθμό από το προηγούμενο, απ' ότι έχουμε δει μέχρι σήμερα στα Π.Σ.. σαφώς φαίνεται αυτή η προσέγγιση.

Ερ.: Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται για τη διδασκαλία του μαθήματος; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων)

Απ.: Νομίζω ότι ο χρόνος που έχουν διαμορφώσει τις πρώτες ενότητες στο μάθημα της Ιστορίας δίνει τη *δυνατότητα μια ικανοποιητικής διαχείρισης όσον αφορά το χρόνο*. Άλλωστε ποτέ δεν ήμουν υπέρμαχος του χρόνου. Όλα υπάρχουν σε μια διαθεματικότητα στη διδασκαλία. Οπότε νομίζω ότι οι γραμμές δίνονται από τα Π.Σ. και από εκεί και πέρα είναι και υποχρέωση του εκπαιδευτικού να βρει το δρόμο. Εδώ δε νομίζω ότι υπάρχουν ζητήματα. Και ο σχεδιασμός νομίζω ότι είναι προς αυτή τη κατεύθυνση. Από εκεί και πέρα απαιτείται και η συνεργασία των εκπαιδευτικών. Ο τρόπος που θα οργανώσουν τη διδασκαλία τους. Νομίζω ότι πάνε μαζί αυτά. Θεωρώ ότι δίνεται ελευθερία στον εκπαιδευτικό να ορίσει αυτός τα όρια.

Ερ.: Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους ενοτήτων; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση ενοτήτων στο Π.Σ.)

Απ.: Νομίζω όχι δεν θα άλλαζα κάτι ιδιαίτερο. Υπάρχει μια αφαιρετικότητα στη λογική των σχεδιαστών οπότε η επιλογή είναι σε καλό επίπεδο η ύλη της Ιστορίας και των τεσσάρων τάξεων του Δημοτικού.

Ερ.: Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική ισχυριζόμενοι ότι: «Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής». Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);

Απ.: Είναι ξεκάθαρη νομίζω αυτή η προσέγγιση. Είναι ορατή. Αυτό νομίζω ότι είναι το βασικότερο χαρακτηριστικό των Π.Σ.. Αυτά τα πράγματα δηλαδή προσπαθεί να βάλει στη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία. *Να δοθεί πλέον η δράση στο μαθητή*. Και θα έλεγα ότι δίνει τη δυνατότητα αυτοκατευθυνόμενης διαδικασίας από τη στιγμή που μπαίνει ο μαθητής στο παιχνίδι. Δίνονται δυνατότητες και στον μαθητή πλέον σε

αυτό που λέμε «όχι στο τι θα μάθει αλλά και πως θα το μάθει» και να πάει κι ο ίδιος τα πράγματα πιο μπροστά, δηλαδή σε *μεταγνωστικές δεξιότητες*. Φαίνεται ξεκάθαρα η διάθεση και πως έχουν διαμορφωθεί τα Π.Σ.

Ερ.: Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Απ.: Μα χωρίς αυτό δε νομίζω ότι μπορεί να μάθει Ιστορία ο μαθητής. Από εκεί και πέρα είναι στείρα γνώση, αποστήθιση. Δε μαθαίνει Ιστορία ο μαθητής. Είναι ξεκάθαρο αυτό. Έτσι έχω δει και στην πράξη. Είναι διαφορετικό να κάνεις Ιστορία σε έναν τόπο που έχει γραφτεί η Ιστορία π.χ. μάχη του Μαραθώνα στον Μαραθώνα ή στην Ακρόπολη παρά να είσαι μέσα στην τάξη και μέσα από ένα βιβλίο να προσπαθείς να περάσεις ιστορική γνώση σε έναν μαθητή. Δεν υπάρχει περίπτωση. Με την ενσωμάτωση των ψηφιακών μέσω όπως είπαμε δημιουργείς εικονικά περιβάλλοντα, υπάρχει η δυνατότητα βιωματικής μάθησης. Και εκεί υπάρχει η εμπλοκή του μαθητή. Οπότε αυτά περιγράφονται, σαφώς μπαίνουν στο παιχνίδι, φαίνεται σαφής η προσέγγιση των σχεδιαστών αλλά αυτά είναι πράγματα τα οποία τα ζητάμε και συζητιούνται χρόνια.

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

Ερ.: Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητάς σας το νέο ΠΣ;

Απ.: Δεν είμαστε και πολλοί που υλοποιήσαμε αλλά υπάρχει *μια θετική στάση*, αλλά πάλι υπάρχει και το αν είναι ή δεν είναι καλά τα Π.Σ. είναι και το τι θέλω να κάνω εγώ. Είναι αν με βολεύει η αν με ξεβολεύει, δεν ξέρω πως θα το πάρουν.

Ερ.: Λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων, τις υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση

της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)

Απ.: Σαφώς υπάρχει θέμα με την *κουλτούρα του ελληνικού συστήματος* και του σχολείου και θα έλεγα γενικότερα την *κουλτούρα των εκπαιδευτικών*. Σαφώς υπάρχουν εδώ ζητήματα για το κατά πόσον υπάρχει η διάθεση, γιατί όταν μπαίνεις σε μια τέτοια διδασκαλία που βάζεις το μαθητή μπροστά, που μιλάμε για ενεργή γνώση, αυτά δε γίνονται αν δεν υπάρχει μεγάλο μερίδιο προετοιμασίας και οργάνωσης από τον εκπαιδευτικό. Άρα, εδώ σαφώς υπάρχουν δυσκολίες, θεωρώ. Δηλαδή, εγώ βάζω ερωτηματικά, κατά πόσον είναι έτοιμος ο Έλληνας εκπαιδευτικός και ταυτόχρονα με το οικοσύστημα που σας προείπα το πως λειτουργεί. Γιατί λέμε πολύ ωραία πράγματα αλλά θα πάμε τελικά ίσως σε εξετάσεις που ο μαθητής θα χρειάζεται να έχει τη στείρα γνώση. Οπότε αν εγώ π.χ. δημιουργώ βιωματική μάθηση με διδασκαλίες είτε εντός είτε εκτός της τάξης που θα έχω την ενεργό συμμετοχή του μαθητή, την κριτική σκέψη κι όλα τα υπόλοιπα που είπαμε και όταν από δίπλα θα πιέζεται ο μαθητής κι ο εκπαιδευτικός ότι θα πρέπει μπροστά υπάρχουν εξετάσεις, άρα η οικογένεια θα πιέζεται ότι θα πρέπει να προετοιμαστεί ο μαθητής. Άρα, πώς λοιπόν να εφαρμόσει ο δάσκαλος αυτά τα Π.Σ. και σας λέω επειδή εγώ λειτουργώ σε αυτή τη λογική και για να κάνω ένα μάθημα της Ιστορίας 45 λεπτών και να έχω προβλέψει τα πάντα, το τι μπορεί να γίνει κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας, έχω δουλέψει ώρες, γιατί χτίζω και υλικό. Διότι, δεν υπάρχει και υλικό αυτή τη στιγμή στα Π.Σ. και *τα βιβλία έχουν πάει πίσω, υπάρχει ήδη καθυστέρηση από ότι έχω μάθει ενός χρόνου, πώς λοιπόν;* Είναι λίγο γυμνό αυτή τη στιγμή το πακέτο της υλοποίησης των Π.Σ. και θεωρώ ότι σαφώς υπάρχουν και ζητήματα στην κουλτούρα όπως το θέσατε των εκπαιδευτικών, υπάρχουν αντικειμενικές δυσκολίες, υπάρχει ίσως και μη διάθεση από ένα μεγάλο ποσοστό, υπάρχει και θέμα με την υλικοτεχνική υποδομή. Ωραία, βάζεις τα ψηφιακά μέσα, ποια είναι η υλικοτεχνική υποδομή; Εγώ έχω προσωπικά βιώματα που θεωρώ ότι τα πράγματα είναι πολύ πίσω και νοοτροπίας και λογικής. Άρα υπάρχουν ζητήματα. Πολύ ωραία είναι η διάθεση των σχεδιαστών αλλά από εκεί και πέρα υπάρχει μια *αντίφαση εδώ, υπάρχει θέμα και με την κουλτούρα των σχολείων και με την υλικοτεχνική υποδομή, τις γενικότερες αντιλήψεις των εκπαιδευτικών*, υπάρχει ζήτημα. Δε θεωρώ δηλαδή ότι αυτό μπορεί να καμφθεί με μια επιμόρφωση. Κάποια πράγματα είναι ορατά, δε χρειάζονται πάντα επιμορφώσεις. Το πως θα μάθει ο μαθητής και τι θα μάθει στο μυαλό όλων υπάρχει. Και τελικά καταλήγουν οι περισσότεροι στο τι θα μάθει ο μαθητής όχι

στο πως θα μάθει και να ξέρει τι τελικά θα μάθει και πως θα το μάθει αυτό. Καταλήγουμε μόνο στην ποσότητα. Δε μένουμε δηλαδή σε πραγματική γνώση. Και στην πρώτη ερώτηση που μου κάνατε, θα αναθεωρήσω λίγο, σαφώς μια τέτοια προσέγγιση βοηθάει και στην ακαδημαϊκή πορεία, γιατί εδώ μπαίνει πλέον ο μαθητής σε μια λογική project, οπότε σαφώς συνδυάζονται και τα 2, θεωρώ ότι ισχύουν και τα 2. Εγώ με τον τρόπο που κάνω την Ιστορία θεωρώ ότι έχει και ακαδημαϊκά χαρακτηριστικά. Γιατί όταν ο μαθητής αρχίζει και παρουσιάζει αφού ερευνήσει και συνθέσει και τοποθετηθεί κριτικά πάνω σε αυτό που ασχολείται και μαθαίνει, μπαίνει σε μια ακαδημαϊκή λογική που αν αυτό υποστηριχθεί στην πορεία των χρόνων σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης μιλάμε για σημαντικά πράγματα στην εκπαίδευση. Η λογική δηλαδή προσέγγισης που βάζουν τα Π.Σ. αλλάζουν γενικότερα και τον τρόπο που αντιμετωπίζει ο μαθητής την καθημερινότητα του, δεξιότητες ικανές να τον βοηθήσουν πάρα πολύ στις καθημερινές προκλήσεις σε όλα τα επίπεδα. Άρα είναι ένας συνδυασμός.

Ερ.: Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα σημαντικότερα θετικά στοιχεία του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά στις σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)

Απ.: Δεν συνάντησα δυσκολίες γιατί είναι πράγματα που ήδη είχα βάλει στη διδακτική μου, δηλαδή στο πως θα προσεγγίζω όλα τα μαθήματα όχι μόνο τη Ιστορία. Νομίζω ότι κινούμαι ήδη στη λογική των Π.Σ., οπότε προσωπικά δε συνάντησα δυσκολίες, ίσα ίσα ήταν πάρα πολύ απλό το μοντέλο, όσον αφορά εμένα. Τα θετικά στοιχεία είναι η εμπλοκή του μαθητή, η μαθητοκεντρική προσέγγιση, με ότι μπορεί να έχει αυτό, με τη δημιουργική γνώση, με τη συμμετοχή, με την ανάπτυξη δημιουργικότητας του μαθητή, την επικοινωνία, τη συνεργασία που είναι πολύ σημαντικά. Τα ψηφιακά μέσα βοηθούν πολύ αυτή την προσέγγιση, το να εμπλακούν όλοι οι μαθητές, με το ένα ή με το άλλο τρόπο. Άρα είναι νομίζω αυτά θετικά στοιχεία. Προσωπικά μου δίνει τη δυνατότητα το νέο Π.Σ. να κάνω ένα καλό μάθημα είτε είναι Ιστορία είτε οποιοδήποτε άλλο. Οι προδιαγραφές οδηγούν σε αυτή τη κατεύθυνση.

Ερ.: Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες συγκεκριμένες προτάσεις θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)

Απ.: Το Π.Σ. κινείται, από εκεί και πέρα θα πρέπει να γίνουν κάποιες προβλέψεις όσον αφορά την κατάσταση στην οποία βρίσκονται τα σχολεία, κατά πόσον είναι έτοιμα τα σχολεία να υποστηρίξουν ένα τέτοιο Π.Σ., η λογική δηλαδή γενικότερα και η φιλοσοφία αλλά και το υλικό. Δεν είναι μόνο να αλλάξουμε τη φιλοσοφία, πως θα αντιμετωπίσουμε τη διδακτική με βάση τα Π.Σ. *αλλά να δούμε και τι σχολεία έχουμε, τι υποδομή χρειάζεται, τι υποστήριξη πρέπει να υπάρξει, τι υλικό μπορεί να δημιουργηθεί, υποστηρικτικό πάντα, αν κι εγώ πιστεύω ότι δεν είναι μόνο το υλικό, το υλικό το βρίσκεις σήμερα στην κοινωνία της πληροφορίας, είναι και το τι θες να φτιάξεις εσύ όταν να πας να διδάξεις, άρα εκεί πρέπει να γίνει επέμβαση και στη φιλοσοφία κι στο πως αντιμετωπίζουν τα πράγματα οι εκπαιδευτικοί που θεωρώ ότι όσες επιμορφώσεις και να γίνουν αυτά δεν αλλάζουν αν δεν αλλάξουν πολλά πράγματα που έχουν να κάνουν και με τι σχολεία έχουμε, γιατί τα σχολεία είναι ανέτοιμα θεωρώ και ως κτίρια και ως περιεχόμενο.*

Ερ.: Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του ΠΣ; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

Απ.: Η επιμόρφωση σαφώς βάζει πράγματα. Εγώ πάντως σε αυτή κατεύθυνση λέω ότι δυστυχώς οι επιμορφώσεις σε αυτούς που προχωράν τα πράγματα, δεν αλλάζει κάτι, σε αυτούς που δεν προχωράν τα πράγματα πάλι δεν αλλάζει κάτι. Θεωρώ ότι πάντα υπάρχει ένα πολύ μικρό ποσοστό που κερδίζει μια επιμόρφωση, πολύ μικρό ποσοστό, το οποίο, σαφώς, εξαρτάται κι από τους υπόλοιπους παράγοντες που σας είπα πριν. Άρα, η προσωπική μου τοποθέτηση είναι ότι δεν είναι τόσο πειστικές οι επιμορφώσεις, δε μπορούν να προσφέρουν ίσως αυτό που επιδιώκουν να προσφέρουν. Θεωρώ ότι τελικά στην πράξη δεν προσφέρουν. Θεωρώ ότι αυτοί που έχουν ανοίξει τα αυτιά και τα μάτια τους είτε έτσι είτε αλλιώς θα προχωρήσουν, αυτοί που θέλουν τα κρατάνε κλειστά. Άρα πρέπει να πάμε και σε αλλαγές γύρω από το πλαίσιο των Π.Σ. που έχουν να κάνουν με το τι σχολεία έχουμε και τι εκπαιδευτικούς έχουμε και δεν είναι μόνο τι εκπαιδευτικούς έχουμε και ποιοι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι μέσα στην τάξη. Γιατί εδώ τα Π.Σ. θέλουν εκπαιδευτικούς που θα είναι προσανατολισμένοι στη δράση, στην τάξη. Εδώ πάλι

υπάρχει ένα ζήτημα, με βάση την εμπειρία μου. Άρα για να πούμε ότι αλλάζουμε τα πράγματα και στρεφόμαστε σε μια εκπαίδευση που δε θα προωθεί μόνο αποκλειστικά τη στείρα γνώση και θα έχει το μαθητή παθητικό δέκτη θέλει πολύ μεγάλη κουβέντα. Ωραία όλα αυτά θετικά αλλά υπάρχει κι ένα μεγάλο ποσοστό προβληματισμού. Ωραία τα γράψανε, έχει γίνει πολύ καλή προσπάθεια αλλά θεωρώ ότι υπάρχει θέμα όσον αφορά την επίτευξη των στόχων του.

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ 3

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Στοιχεία συνεντευξιαζόμενου

Φύλο: Γυναίκα

Ειδικότητα: ΠΕ70

Σπουδές: ΠΤΔΕ ΑΘΗΝΩΝ, ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ «ΓΛΩΣΣΑ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»

Χρόνια Υπηρεσίας: 21

Χρόνια Υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: 2

Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: 1

Ερ.: Πως οργανώνεις το καθημερινό σου μάθημα; Σε ποια στοιχεία-υλικά στηρίζεσαι για αυτό;

Απ.: Εγώ προγραμματίζω τη δουλειά μου σε *επίπεδο εβδομάδας*, κάνω μια αναλυτική φόρμα με βάση το πρόγραμμά μου στα μαθήματα και βάζω τους *σκοπούς και τους στόχους* κάθε μαθήματος, κάθε ώρας καθώς και τα *μέσα* που θα χρειαστώ εκείνη την ώρα. Πέρσι χρησιμοποιούσα την ηλεκτρονική τάξη, φέτος την e-me, ότι υπάρχει στο διαδίκτυο ειδικά στην Ιστορία που είναι πολύ πλούσιο το υλικό, το χρησιμοποιώ πάρα πολύ.

Γενικές ερωτήσεις για το νέο πρόγραμμα σπουδών

Ερ.: Ποια είναι η γενική γνώμη σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)

Απ.: Βασικά δε βρήκα πάρα πολλές διαφορές με το υφιστάμενο, ειδικά στην Ιστορία. Μου φάνηκε ότι οι στόχοι, οι σκοποί του μαθήματος της Ιστορίας είναι πράγματα που ήδη χρησιμοποιούμε στο μάθημα κατά κύριο λόγο. Δεν εντόπισα κάποια καινοτομία, εκτός από το *πολλαπλό βιβλίο* αλλά όσον αφορά τους στόχους και τους σκοπούς δε συνάντησα κάτι καινοτόμο.

Ερ.: Ως προς ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)

Απ.: Φαντάζομαι ότι είναι στην *περισσότερη συνεργασία, ομαδική δουλειά των παιδιών*, σε αυτή την κατεύθυνση που δίνουνε αν και νομίζω ότι υπάρχει ήδη απλά νομίζω τονίζεται λίγο περισσότερο συν τη *χρήση των εποπτικών μέσων, του διαδικτύου, των πηγών*. Πηγές ήδη χρησιμοποιούμε, δεν είναι κάτι διαφορετικό απλά γίνεται μεγαλύτερη χρήση.

Ερ.: Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του μαθήματος όπως αυτή καθορίζεται από το νέο πρόγραμμα σπουδών ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά; Που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο Π.Σ; (αναγνώριση των βασικών στοιχείων που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του μαθήματος σύμφωνα με το νέο Π.Σ και τεκμηρίωση των σχετικών απαντήσεων)

Απ.: *Ομαδοσυνεργατική, συμμετοχική δράση, βιωματική δράση των παιδιών*. Νομίζω ότι εντοπίζονται στο νέο Π.Σ. αλλά υπάρχει μια αντίφαση εδώ σε μένα, γιατί ενώ εντοπίζονται, *δε δίνεται περισσότερος χρόνος* και για μένα αυτό είναι το πιο σημαντικό. Δηλαδή δε μπορείς να κάνεις βιωματικές δράσεις, ομαδοσυνεργατική εργασία κτλ. σε 1 ώρα Ιστορία και την επόμενη φορά να προχωρήσεις στην επόμενη ενότητα. Απλά δε βγαίνει. Ή πρέπει κάπως οι ενότητες να ενοποιηθούν ή κάπως να γίνει. Νομίζω ότι και στα σενάρια μας έβγαιναν πιο πολλές οι ώρες για να κάνουμε τις δραστηριότητες

συμμετοχικές, έπρεπε να χρησιμοποιήσουμε περισσότερο χρόνο από τη 1 ώρα Ιστορίας. Οπότε αυτό είναι κάτι που πρέπει να ληφθεί υπόψη.

Ερ.: Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα σε Π.Σ. ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματισμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

Απ.: Νομίζω ότι πηγαίνουμε προς το Β με τα νέα Π.Σ.

Ερ.: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. έχει οργανικά ενσωματώσει τη χρήση των ΤΠΕ; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του βαθμού ενσωμάτωσης των ΤΠΕ)

Απ.: Νομίζω ότι παροτρύνει πολύ τη χρήση, μπορείς να φτιάξεις ιστοριογραμμή και με φυσικό τρόπο αλλά και με το διαδίκτυο, και πηγές μπορείς να βρεις μέσω διαδικτύου. *Νομίζω υπάρχει μια παρότρυνση.* Τώρα αν ισχύει κι αυτό που μας έλεγαν οι επιμορφωτές ότι θα φτιαχτεί κάτι σαν ψηφιακό αποθετήριο όπου εκεί πέρα θα μπορούσε να βρεθεί εγκεκριμένο υλικό που θα μπορεί να χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτικός, αυτό θα είναι πάρα πολύ χρήσιμο και θα μας βοηθάει πάρα πολύ γιατί υπάρχει κατεύθυνση αλλά θέλει πάρα πολλή ώρα ο εκπαιδευτικός να διαλέξει τι και πως θα το χρησιμοποιήσει και δεν ξέρει και αν οι πηγές είναι εγκεκριμένες που βρίσκει στο διαδίκτυο και ακολουθούν τα πρότυπα που πρέπει. *Υπάρχει η ώθηση αλλά χρειάζεται και η οργάνωση.*

Ερ.: Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να

μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του Π.Σ ως προς καθένα από τους τρεις στόχους και σχετική τεκμηρίωση).

Απ.: Νομίζω ότι αυτό δε μπορούμε να το απαντήσουμε τώρα με την έννοια ότι αυτός είναι ένας σκοπός και στόχος που διατρέχει το πρόγραμμα, εμείς όταν καλούμαστε να κάνουμε σεναρία είναι κάτι που το λαμβάνουμε υπόψη, ωστόσο όταν μετά θα εφαρμοστεί, θα υπάρχει ένα βιβλίο; αν υπάρχει το πολλαπλό βιβλίο σίγουρα έχει μεγαλύτερη ευελιξία κάποιος να προσαρμόσει το μάθημά του αλλά από εκεί και πέρα αν δεν έχουμε δει τα βιβλία και δεν ξέρουμε και πιο συγκεκριμένα τις ενότητες π.χ. που πρέπει να δουλέψουμε και ποιες θα πρέπει οπωσδήποτε να γίνουν και το χρόνο που θα έχουμε, τότε θα μπορούμε να πούμε ότι όντως είναι συμπεριληπτικό ή ότι είναι πιο ανοιχτό. Αυτό θα εξαρτηθεί όταν γίνουν πιο συγκεκριμένα τα πράγματα. Ναι τώρα στα σεναρία που κάνουμε έχουμε αυτές τις ευελιξίες αλλά δεν ξέρω πώς αυτό θα γίνει καθημερινότητα όταν αυτό εφαρμοστεί σε όλα τα σχολεία.

Ερ.: Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: 1)η διδασκαλία γίνεται με άξονα τον/τη μαθητή, 2)η αξιολόγηση είναι διαρκής και διαμορφωτική και διεξάγεται ατομικά ή ομαδικά, με σκοπό τον περιορισμό της αποστήθισης και της στείρας η μηχανιστικής αναπαραγωγής των ιστορικών πληροφοριών από μέρος του/της μαθητή (αναφορά σε 2-3 χαρακτηριστικά που προκρίνετε ως σημαντικότερα με βάση τις περιγραφές των νέων Π.Σ.). Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ. (Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;

Απ.: Πάλι θα πω ότι είναι παραπλήσια η απάντησή μου με την προηγούμενη. Ναι εμείς τώρα όλα αυτά τα κάνουμε, ωστόσο δεν ξέρω πως θα γίνει όταν πάρει την τελική του μορφή το Π.Σ. αυτή τη στιγμή στο πειραματικό στάδιο αυτά συμβαίνουν. Βέβαια ειδικά για την αξιολόγηση έχω να πω ότι αν δεν αλλάξει γενικότερα ο τρόπος με τον οποίο αξιολογούμε τους μαθητές είναι λίγο κενό γράμμα όλο αυτό, γιατί ναι μεν *μπορεί τώρα να κάνουμε διαμορφωτική αξιολόγηση αλλά στο τέλος θα κληθούμε να βάλουμε ένα βαθμό, οπότε εκεί ανατρέπονται όλα όσα έχουμε κάνει στην τάξη με το άλλο τρόπο.* Αν

δεν αλλάξει γενικότερα το πλαίσιο βαθμολόγησης των μαθητών, να έχουμε μεγαλύτερη ευελιξία δε μπορούμε να πούμε ότι θα το κάνουμε στα Π.Σ. αλλά αυτό δε θα αποτυπώνεται σε αυτό που θα παίρνουν τα παιδιά τελικά σαν επίσημη ανατροφοδότηση από εμάς.

Ερ.: Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Απ.: Νομίζω ότι θα είναι πολύ ενδιαφέρον ότι θα έχουμε το *πολλαπλό βιβλίο*, δεν ξέρω αν θα έχουμε μειωμένες ενότητες, γιατί ενώ μας είπαν ότι θα είναι, είναι σε επίπεδο 1 ή 2 ενοτήτων το χρόνο που δεν το θεωρώ πολύ μεγάλη ελάφρυνση. Ωστόσο πιστεύω, αν υπάρχει *αποθετήριο ψηφιακών μέσων και αν υπάρχει και πολλαπλό βιβλίο θα είναι πράγματα που βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς να κάνουν το μάθημα της Ιστορίας πιο ελκυστικό στα παιδιά και πιο όμορφο.*

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

Ερ.: Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο Π.Σ και πόσο βοηθητικά είναι στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμό σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες, το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα)

Απ.: Είναι πάρα πολύ *σαφή και ξεκάθαρα* και πολύ βοηθητικά στην οργάνωση της διδασκαλίας.

Ερ.: Πως κρίνετε το περιεχόμενο (ύλη) που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)

Απ.: Αυτό δεν έχει διαφορά σε σχέση με αυτό που διδάσκουμε τώρα, δηλαδή οι ενότητες έχουν ελάχιστη διαφορά και μάλιστα ακολουθούν τις οδηγίες του ΙΕΠ που και τώρα μας έρχονται π.χ. στην Ιστορία της Δ τάξης, ο Πύρρος, στις οδηγίες του ΙΕΠ κάθε χρονιά μας το βγάζουν από την ύλη και όντως και στα νέα Π.Σ. δεν υπάρχει κεφάλαιο με τον Πύρρο. Οπότε ουσιαστικά δε βλέπω διαφορά στην ύλη σημαντική.

Ερ.: Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται από τάξη σε τάξη; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;

Απ.: Αυτό το είδα στη Γλώσσα, αλλά στην Ιστορία είναι πάλι ξεκάθαρες οι ενότητες, δηλαδή θα κάνουμε αρχαία, θα κάνουμε βυζαντινή, νέα... πιστεύω ότι αυτό που έχει σαν διαφορά είναι, ότι από όσο μας είπαν, θα αλλάξει κάτι στο Λύκειο. Αυτή τη στιγμή δεν μπορώ να το κρίνω, πιστεύω έτσι το έχουμε μάθει έτσι δουλεύουμε την Ιστορία δεν ξέρω αν θα μπορούσε να γίνει κάπως αλλιώς, οπότε δεν έχω άποψη.

Ερ.: Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα; (αξιολόγηση της κοινωνικο-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)

Απ.: Σαν διακηρυγμένοι στόχοι υπάρχουν αλλά και πάλι αυτό θα το δούμε στην πράξη όταν γραφτούν τα βιβλία. Γιατί πάντοτε οι εκπαιδευτικοί ακόμα και να μην το λένε τα βιβλία, εμείς πάντοτε κάνουμε συνδέσεις με τέτοια θέματα όταν είναι και κατάλληλο το μάθημα και οι συνθήκες το επιτρέπουν. Σε επίπεδο στόχων και σκοπών υπάρχει.

Ερ.: Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται για τη διδασκαλία του μαθήματος; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων)

Απ.: Εγώ πιστεύω ότι αυτό που θα άλλαζα θα ήταν να βάλω *περισσότερες ώρες Ιστορίας. Γενικά να διευρυνόταν το πρόγραμμα του σχολείου.* Δηλαδή, να μην σχολάμε στη 1:15 το υποχρεωτικό ωράριο, να σχολάμε στις 15:00 ή στις 14:00 έστω, να έχουμε 5 ώρες παραπάνω ώστε η 1 ώρα να είναι Ιστορία, 1 παραπάνω Μαθηματικά, που επίσης πιστεύω δε μου φτάνει ο χρόνος. Πραγματικά πιστεύω ότι δεν υπάρχει τρόπος μέχρι τη 1:15 να καλύψουμε όλα αυτά που μας ζητάνε να καλύψουμε και δεν μπορώ να πάρω την ευθύνη να πω να μη διδαχτούν ο π.χ. ο Πύρρος όπως λέγαμε πριν. Δεν μπορώ να κρίνω ως δασκάλα ποιο είναι λιγότερο σημαντικό αλλά ξέρω ότι αν πρέπει να τα διδάξω όλα αυτά ο χρόνος δε μου φτάνει.

Ερ.: Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους ενοτήτων; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση ενοτήτων στο Π.Σ.)

Απ.: Για τη διάταξη στην Ιστορία της Δ τάξης δε θυμάμαι αν ακολουθεί την ίδια διάταξη με το παλιό βιβλίο. Με την οποία διαφωνώ, αλλά δε μπορώ να θυμηθώ, αλλά νομίζω ότι ήταν φτιαγμένη καλύτερα σε σχέση με το υπάρχον οπότε θεωρώ έχει βελτιωθεί σε αυτό κομμάτι. Νομίζω ότι *υπάρχουν βελτιώσεις σε σχέση με τα υφιστάμενα.*

Ερ.: Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική ισχυριζόμενοι ότι: «Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής». Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);

Απ.: Όπως είπα και πριν, σε επίπεδο διακηρυγμένων στόχων όλα αυτά υπάρχουν. Οπότε μένει να δούμε πως θα εφαρμοστούν από την πλειονότητα των εκπαιδευτικών που θα τα εφαρμόσουν. Γιατί, δυστυχώς, στην Ελλάδα αυτό πολλές φορές το έχουμε

δει. Και τα υπάρχοντα βιβλία, στην Ιστορία όχι τόσο, λιγότερο, αλλά και στα άλλα μαθήματα έχουν πάρα πολλές ομαδοσυνεργατικές ασκήσεις που οι περισσότεροι συνάδελφοι δεν κάνουν ποτέ. Οπότε το θέμα είναι πως θα γίνει όταν πάρει την τελική του μορφή και εφαρμοστεί από όλα τα σχολεία. Αυτή τη στιγμή, σε επίπεδο στόχων και σκοπών είναι πολύ καλό.

Ερ.: Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Απ.: Ναι βέβαια, ειδικά στο επίπεδο που είμαστε στο Δημοτικό θεωρώ μόνο ότι η βιωματική γνώση και η επαφή μέσα από την τέχνη, από πηγές, με τα παιδιά να έρθουν στη λογική εκείνων των ανθρώπων, να σκεφτούν τις διαφορές με το σήμερα, μόνο έτσι μπορούν να προσεγγίσουν την Ιστορία. Τα ονόματα κι εμείς τα μαθαίνουμε και τα ξεχνάμε, την Ιστορία τη μαθαίνουμε για να μην επαναλαμβάνουμε τα λάθη του παρελθόντος. Επομένως μόνο με μαθητοκεντρική προσέγγιση και βιωματική δράση πιστεύω ότι μπορεί να διδάσκεται το μάθημα.

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

Ερ.: Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητας σας το νέο ΠΣ;

Απ.: Επειδή ήταν λίγο ξαφνικό, στην αρχή λίγο μας αιφνιδίασε και επειδή υπήρχαν κάποιες δυσκολίες στην οργάνωση αρχικά, υπήρχε αρκετή δυσαρέσκεια και απροθυμία. Ωστόσο, νομίζω ότι τελικά όλοι το παρακολούθησαν και βρήκαν και θετικά στοιχεία, δηλαδή, στην αρχή ήταν μια πιο αρνητική στάση, μετά για κάποιους παρέμεινε αρνητική στάση, κάποιους όμως άλλαξαν γνώμη.

Ερ.: Λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων, τις υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση

της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)

Απ.: Πιστεύω ότι ναι σίγουρα, ειδικά έχοντας την πείρα από τα προηγούμενα βιβλία που έγινε ο κακός χαμός, γιατί πρώτα ήρθαν τα βιβλία και μετά έγιναν οι επιμορφώσεις και δεν είχε προετοιμαστεί ο κόσμος, το καλό βέβαια είναι ότι τώρα έχουν διοριστεί πολλά νέα παιδιά τα οποία δεν έχουν προλάβει αν δουλέψουν πολύ αυτά τα βιβλία και να έχουν άποψη για αυτά, ώστε αν έρθει κάτι καινούριο να έχουν μεγαλύτερη διάθεση πειραματισμού αλλά πιστεύω όσο γερνάει ο πληθυσμός των δασκάλων, θέλει πολύ καλή προετοιμασία για να δεχτεί τα νέα βιβλία, πριν ξεκινήσουν να μπουκ στην τάξη για να μην υπάρχουν προβλήματα.

Ερ.: Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα σημαντικότερα θετικά στοιχεία του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά στις σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)

Απ.: Οι μεγαλύτερες δυσκολίες που εγώ αντιμετώπισα ήταν μάλλον η εύρεση πηγών για να φτιάξω κάποιο σενάριο, γιατί τώρα έπρεπε να το φτιάξω μόνη μου για να είναι κάτι πιο δημιουργικό και να μην πατήσω στα έτοιμα. Στα θετικά, εμένα πάντα μου αρέσει να ψάχνω και να βρίσκω νέα πράγματα και να σκέφτομαι νέους τρόπους να διδάξω κάτι οπότε το βρήκα σαν μια ωραία ευκαιρία πειραματισμού να δω κιόλας πως μπορεί να λειτουργήσει στην τάξη.

Ερ.: Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες συγκεκριμένες προτάσεις θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)

Απ.: Βασικά βελτίωση δεν ξέρω, κυρίως είναι ο χρόνος και η ύλη, αυτό είναι το μεγαλύτερό μου θέμα, από εκεί και πέρα να βρεθεί κάποιος τρόπος ώστε αυτοί οι στόχοι οι μαθητοκεντρικοί και όλα αυτά να μπορούν αν γίνουν κτήμα όλων των εκπαιδευτικών, ακόμα και αυτών που δυσκολεύονται με την τεχνολογία ή για διάφορους άλλους λόγους να μπορούν να το εφαρμόσουν.

Ερ.: Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του ΠΣ; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

Απ.: Πιστεύω ότι η *επιμόρφωση βοηθάει όταν είναι πρακτική*, δηλαδή κανένας δεν αντέχει άλλον έναν που θα έρθει και θα του πει πράγματα και αυτός απλά θα ακούσει. Θα μου πείτε βιωματική στα νέα Π.Σ.; Ναι, να είναι κάποιος ο οποίος, αυτό είναι το μάθημα και να σου κάνει το μάθημα έτσι όπως θα το κάνεις εσύ στους μαθητές. Να είναι κάτι *βιωματικό*, αυτό.

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ 4

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Στοιχεία συνεντευξιαζόμενου

Φύλο: Γυναίκα

Ειδικότητα: ΠΕ 70

Σπουδές: ΠΤΔΕ ΑΠΘ, ΕΤΗΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΕΙΣ

Χρόνια Υπηρεσίας: 21

Χρόνια Υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: 2

Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: 1

Ερ.: Πως οργανώνεις το καθημερινό σου μάθημα; Σε ποια στοιχεία-υλικά στηρίζεσαι για αυτό;

Απ.: Δεν διαφέρει πολύ από το ΠΣ , χρησιμοποιούμε και πηγές και χάρτες, ούτως η άλλως χρησιμοποιούσαμε όλα αυτά για να προσεγγίσουμε κάθε φορά και παιχνίδια ρόλων και στο πεδίο που ήταν δυνατό επισκέψεις εικόνες και μέθοδοι για να κατανοήσουμε το κείμενο του βιβλίου που χρησιμοποιούσαμε εν τέλει γιατί πρέπει να χρησιμοποιηθεί και το βιβλίο εφόσον μας το δίνουν και πρέπει να προχωράει και να τελειώνει, το χρησιμοποιούμε και αυτό μαζί με όλα τα υπόλοιπα.

Γενικές ερωτήσεις για το νέο πρόγραμμα σπουδών

Ερ.: Ποια είναι η γενική γνώμη σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)

Απ.: Εγώ έχω γνωρίσει τα Μαθηματικά και την Ιστορία, *στα Μαθηματικά είναι καινοτόμο σε σχέση με τι υπάρχει μέχρι σήμερα*, στην Ιστορία ήταν κοντά στον τρόπο που χρησιμοποιούσαμε στην Ιστορία. Θέλει να το απομακρύνει από την αποστήθιση, αυτή είναι μια ωραία οδηγία να δίνεται στους εκπαιδευτικούς γιατί στο σύνολό τους οι εκπαιδευτικοί ζητούν το μάθημα απ' έξω, οπότε ότι το κάνει σαφές ότι πρέπει να απομακρυνθούμε από αυτό το μοντέλο είναι σημαντικό θεωρώ γιατί ότι και να χρησιμοποιούν τελικά οι περισσότεροι, καταλήγουν στο «μάθε το μάθημα» και έλα την άλλη μέρα να το πεις. Καλό θα είναι να απομακρυνθούμε από αυτό οπότε γενικώς συμφωνώ. Είναι θετικό, δεν ξέρω κατά πόσο είναι εφαρμόσιμο σε όλα του τα σημεία με βάση την ύλη που έχουμε μπροστά μας τώρα.

Ερ.: Ως προς ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)

Απ.: Αυτό που είπα προηγουμένως, ότι δίνει περισσότερη *έμφαση στο να απομακρυνθούμε από την αποστήθιση*, να πάρουμε την πληροφορία εμείς έτοιμη από το βιβλίο και θέλει περισσότερο να το *διερευνήσουν* οι μαθητές. Βέβαια σας λέω ότι στην Ιστορία νομίζω ότι προτεινόνταν όλα αυτά, το κάνει λίγο πιο σαφές, είναι καλό που το ξεκαθαρίζει να απομακρυνθούμε από το μοντέλο της αποστήθισης, έχει διαφορές. Στα Μαθηματικά έχει τεράστιες διαφορές, στην Ιστορία είναι τεχνικές που χρησιμοποιούνταν αλλά και πάλι είναι φρέσκο, είναι *καλύτερο από το προηγούμενο*.

Ερ.: Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του μαθήματος όπως αυτή καθορίζεται από το νέο πρόγραμμα σπουδών ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά; Που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο Π.Σ;

(αναγνώριση των βασικών στοιχείων που καθορίζουν τη φυσιολογία του μαθήματος σύμφωνα με το νέο Π.Σ και τεκμηρίωση των σχετικών απαντήσεων)

Απ.: Η σημαντική διαφορά είναι ότι γίνεται *εντελώς μαθητοκεντρικό*, στο μάθημα της Ιστορίας οι δοκιμές που κάναμε, εμείς δεν λέγαμε στα παιδιά, δηλαδή ο δάσκαλος, σχεδόν τίποτα, απλώς υποστηρίζαμε τις ομάδες να οδηγηθούν μόνες τους ψάχνοντας, καταγράφοντας, απαντώντας σε ερωτήσεις δηλαδή δρούσε ο δάσκαλος υποστηρικτικά σύμφωνα με τις νέες αρχές. Και η αξιολόγηση που έχει και αυτή διάφορες παραμέτρους διαφορετικά από πριν και ελπίζω να το δούμε και στην πράξη να μην υπάρχει «Α, Β, Γ ή 9, 10» δηλαδή να έχουμε μια πιο περιγραφική αξιολόγηση εφόσον αυτή φαίνεται να προκύπτει από το ΠΣ, όλα αυτά είναι μέσα στα νέα ΠΣ, χαρακτηρίζουν τα μαθήματα.

Ερ.: Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα σε Π.Σ. ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματοςμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

Απ.: Δε νομίζω ότι το ένα αποκλείει το άλλο, δε θεωρώ ότι το ένα είναι απαγορευτικό, σίγουρα ισχύει το δεύτερο γιατί όταν μαθαίνει ο μαθητής να διερευνήσει, να αναζητήσει, να ψάξει σίγουρα και στην καθημερινή του ζωή θα του χρησιμεύσει αλλά αυτό δεν εναντιώνεται με την ακαδημαϊκή καριέρα. Νομίζω ότι οι ακαδημαϊκές σπουδές και μετά και στο Πανεπιστήμιο λειτουργούν ψάχνοντας, σημειώνοντας, διερευνώντας τα θέματα. Δε θεωρώ ή το ένα ή το άλλο. Πρέπει να επιλέξω οπωσδήποτε; Δε μπορούν να ισχύουν και τα δύο; Θεωρώ ότι και για τα δύο είναι όπως πρέπει.

Ερ.: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. έχει οργανικά ενσωματώσει τη χρήση των ΤΠΕ; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του βαθμού ενσωμάτωσης των ΤΠΕ)

Απ.: Σε μεγάλο, εμείς όλες οι διδασκαλίες που κάναμε πέρσι, *οι ομάδες μέσω διαδικτύου λειτούργησαν*, δημιουργήθηκαν οι ομάδες και από εκεί έγινε η έρευνα τους, και οπτικοακουστικό υλικό και βιντεάκια κτλ. αλλά και έρευνα σε πηγές, σε ιστότοπους που μπορούσαν να αναζητήσουν πληροφορίες, τις έχει ενσωματώσει σε μεγάλο βαθμό.

Ερ.: Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του Π.Σ ως προς καθένα από τους τρεις στόχους και σχετική τεκμηρίωση).

Απ.: Συμφωνώ, ναι, το έχει επιτύχει, έχει δώσει όντως *ελευθερία*. Υπάρχει κάτι να κάνει ο καθένας, έτσι όπως έχουμε την ομαδοσυνεργατική ή την αναζήτηση σε πηγές, υπάρχει κάτι να κάνει ο καθένας και οι μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες εφόσον εισάγονται και η χρήση των ΤΠΕ τους διευκολύνει πάρα πολύ, μπορούμε ανά πάσα στιγμή να ανατρέξουμε και να συγκρίνουμε και με άλλη χώρα...Μπορούν να ενσωματωθούν όλοι θεωρώ με δραστηριότητες οι οποίες θα σχεδιάζονται για τον καθένα, *όντως βλέπω στοιχεία συμπερίληψης*, ναι.

Ερ.: Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: 1)η διδασκαλία γίνεται με άξονα τον/τη μαθητή, 2)η αξιολόγηση είναι διαρκής και διαμορφωτική και διεξάγεται ατομικά ή ομαδικά, με σκοπό τον περιορισμό της αποστήθισης και της στείρας η μηχανιστικής αναπαραγωγής των ιστορικών πληροφοριών από μέρους του/της μαθητή (αναφορά σε 2-3 χαρακτηριστικά που προκρίνετε ως σημαντικότερα με βάση τις περιγραφές των νέων Π.Σ.). Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ.

(Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;

Απ.: Είναι ορατά σε μέγιστο βαθμό. Συμφωνώ απολύτως με αυτές τις επιλογές αρκεί να μπορέσουν να υλοποιηθούν, εκεί είναι για μένα το ζήτημα.

Ερ.: Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Απ.: Ναι, σκοπεύουμε να το χρησιμοποιήσουμε, το χρησιμοποιούμε ήδη, δεν έχουμε σταματήσει να το χρησιμοποιούμε και αυτή τη στιγμή παρόλο που δεν μας έχουν υποδείξει ενότητες, τουλάχιστον προσωπικά εγώ, έχω ξεκινήσει την Ιστορία της Ε' με το νέο ΠΣ και τις γραμμές και τις κατευθύνσεις αυτές, δηλαδή *πάμε διερευνητικά αυτή τη στιγμή με όλα αυτά που προτείνονται στο νέο ΠΣ, γιατί και οι μαθητές έτσι όπως έγινε πέρσι, τους άρεσε περισσότερο από το κανονικό μάθημα ως επιλογή*, δε θα ήταν εύκολο να τους γυρίσουμε πίσω στο βιβλίο και στο διάβασμα από το κείμενο μόνο, έτσι που συνήθισαν και πέρσι οπότε το χρησιμοποιούμε, το έχουμε εντάξει.

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

Ερ.: Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο Π.Σ και πόσο βοηθητικά είναι στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμού σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες, το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα)

Απ.: Είναι ωραία διατυπωμένα, είναι *καθαρά διατυπωμένα*, ναι, οι στόχοι είναι ξεκάθαροι απλά σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να υπάρχουν πολλά παραπάνω από ότι μπορεί να.... το θέμα είναι η *ανισορροπία 45λεπτου – προσδοκώμενων*, εκεί είναι το βασικό πρόβλημα. Σε ένα 45λεπτο, αποκλείεται να επιτευχθούν πολλές φορές οι στόχοι και να εφαρμοστούν οι καινοτομίες του νέου ΠΣ, δηλαδή ομαδοσυνεργατική, διερευνητική, αποκλείεται αυτό το σετ να γίνει μέσα σε 45 λεπτά, που δεν είναι και 45,

είναι 40 γιατί θα πουν και κάτι άλλο, παιδιά είναι, οπότε δεν επιτυγχάνεται στην ενότητα αυτό στο χρόνο, δηλαδή όλες οι διδασκαλίες είναι δώρες μπορεί και τρίωρες με τις καινοτομίες του νέου ΠΣ. Ούτε τα παιχνίδια ρόλων, οι αναζητήσεις σε χάρτες, σε πηγές μπορούν να γίνουν σε ένα 45λεπτο από την ομάδα. *Οι χρόνοι δεν ταιριάζουν.*

Ερ.: Πως κρίνετε το περιεχόμενο (ύλη) που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)

Απ.: Είναι η ύλη που έχουν τα προηγούμενα βιβλία, δεν έχει αλλάξει από το προηγούμενο, δηλαδή η ύλη που προτείνεται είναι η ίδια, η ένστασή μου είναι ότι είναι πολλές οι ενότητες, αυτό που είπα και πριν. Πέρσι που εφαρμόσαμε, όλοι οι συνάδελφοι, οι διδασκαλίες που κάνανε από όλη την Ελλάδα οι διδασκαλίες ήταν δώρες και τρίωρες σε κάθε ενότητα, δεν είναι δυνατόν σε 45 λεπτά να γίνει ομαδοσυνεργατική, διερευνητική μάθηση, δηλαδή θα έπρεπε να μειωθεί η ύλη, οι ενότητες, να παρθεί ένα κεφάλαιο ας πούμε και αντί να έχει 15 ενότητες να έχει 5 ή 6. Εδώ πρέπει να γίνει οπωσδήποτε παρέμβαση. Από εκεί και πέρα αν όντως παραμείνει αυτή η ύλη δε νομίζω ότι είναι εύκολο να εφαρμοστεί, γιατί κι εγώ αυτή τη στιγμή που λέω ότι το εφαρμόζω, οι συνάδελφοι που πάνε κανονικά με την αποστήθιση στα άλλα σχολεία είναι πολύ πιο μπροστά από μένα. Εγώ αναγκάζομαι να μένω πίσω για να δουλέψω κάθε ενότητα διερευνητικά. Αυτό πώς σκέφτονται ας πούμε οι δημιουργοί να το αντιμετωπίσουν; *Οι στόχοι είναι αρκετοί για να επιτευχθούν σε κάποια μαθήματα σε 45 λεπτά.* Από την εμπειρία μου μιας και είμαι 21 χρόνια δασκάλα βλέπω ότι σε κάποια θέματα ας πούμε ίσως είναι λίγο πρόωρα για τους μαθητές, δηλαδή εγώ, τη βυζαντινή αυτοκρατορία ή κάποια κεφάλαια από αυτήν, βλέπω ότι η Ε' τάξη και όσες Ε' πέρασαν από τα χέρια μου τόσα χρόνια ουδέποτε μπορούσαν να τις κατανοήσουν με οποιοδήποτε τρόπο. *Ίσως είναι κάποια κεφάλαια τα οποία θα έπρεπε να περάσουν στο Γυμνάσιο, κάποια τμήματα της Ιστορίας ίσως είναι καταλληλότερα για μεγαλύτερες τάξεις,* δεν ξέρω κατά πόσον σε αυτή την ηλικία μπορούν να.... μέχρι τον Μέγα Αλέξανδρο καταλαβαίνουν από εκεί και πέρα έχουμε κάποιες δυσκολίες και σίγουρα αν παραμείνουν τα βυζαντινά χρόνια πρέπει να εξορθολογιστούν πάρα πολύ, τα κεφάλαια είναι πυκνογραμμένα, η Ιστορία της Ε' είναι ακατάλληλη. Αυτή τη στιγμή έτσι

όπως είναι γραμμένο το βιβλίο είναι ακατάλληλο. Με μία νέα οργάνωση της ύλης σύμφωνα με τις επιταγές του νέου ΠΣ μπορεί να έχουμε ένα καλύτερο αποτέλεσμα αλλά τις ενότητες δεν σκοπεύουν να τις αλλάξουν, αυτή την ενημέρωση είχαμε.

Ερ.: Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται από τάξη σε τάξη; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;

Απ.: Στην Ιστορία δεν έχει αλλάξει κάτι.

Ερ.: Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα; (αξιολόγηση της κοινωνικο-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)

Απ.: Η συμπερίληψη ναι... όσον αφορά τα υπόλοιπα από τη στιγμή που διδάσκει την Ιστορία μιας χώρας πας λίγο περισσότερο στη χώρα κλείνεσαι, δεν βλέπω να έχει μπει κάτι... έχει βέβαια τους γείτονες του Βυζαντίου στην Ιστορία της Ε', αλλά δεν ξέρω... θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί, ας πούμε πέρσι που είχα Δ' τάξη και είχαμε τα ταξίδια κτλ., όντως είναι ένα άνοιγμα αλλά και πάλι για να γίνει αυτό το άνοιγμα θα επαναλάβω, γιατί εμείς δοκιμάσαμε να κάνουμε το άνοιγμα δηλαδή να πάμε στις χώρες που πέρασαν να τις δούμε μία προς μία κτλ., θέλει χρόνο, δεν μπορεί να γίνει αυτό σε 45λεπτά, επαναλαμβάνω όλα θα καταλήξουν στο 45λεπτο.

Ερ.: Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται για τη διδασκαλία του μαθήματος; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων)

Απ.: Η προσέγγιση σου δίνει τη δυνατότητα όντως μέσα από την Ιστορία να ασχοληθείς με τους πολιτισμούς που αναφέρονται, να γίνει όντως ένα πιο ανοιχτό μάθημα αλλά δε θα γίνει όταν υπάρχουν 45 λεπτά για να δεις το ταξίδι της Αργοναυτικής εκστρατείας.

Εμείς κάναμε 4 ώρες για να το δείξουμε, να πάνε στους υπολογιστές, να ερευνήσουν τους χάρτες, να δουν τις πηγές, δεν θα γίνει αυτό σε 45 λεπτά, τίποτα από αυτά δε θα γίνει, συζητάμε στον αέρα. Στα 45 λεπτά το μόνο που προλαβαίνουμε είναι να πει ο δάσκαλος το μάθημα και οι μαθητές να το ακούνε, να πουν τις άγνωστες λέξεις και να φύγουν. Εάν δεν γίνει *εξορθολογισμός της ποσότητας των ενοτήτων, θεωρώ ότι έχουμε φρούδες ελπίδες. Ο αριθμός των ενοτήτων συνεχίζει να είναι μεγάλος.* Αυτό τέθηκε και στην επιμόρφωση, ότι δεν γίνεται. Τι να πω, δεν ξέρω, αν κάποιος μπορεί να το κάνει, μπορούμε εμείς να παρακολουθήσουμε. Θα θέλαμε πάρα πολύ οι εκπαιδευτικοί να παρακολουθήσουμε κάποιον σε 45 λεπτά να κάνει ομαδοσυνεργατική διδασκαλία με χρήση πηγών, παιχνίδι ρόλων και όλα αυτά.

Ερ.: Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους ενοτήτων; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση ενοτήτων στο Π.Σ.)

Απ.: Θα μπορούσε να συμπτυχθούν κάπως πιο συνολικά, να γίνουν πιο συνολικές προσεγγίσεις με φύλλα εργασίας ίσως... π.χ. οι ήρωες της μυθολογίας, να τους σπάσει ή να γίνει επιλογή ανάμεσα στους ήρωες να δουλέψεις τον Ηρακλή μόνο ή τους Αργοναύτες, βέβαια εκεί δεν είναι τόσο απαραίτητο να γίνουν τα πάντα, δηλαδή ο δάσκαλος μπορεί να επιλέξει στη Μυθολογία μέχρι εκεί. Θα μπορούσαν να περάσουν ως πούμε τα πρώτα κεφάλαια της Ιστορίας της Γ' να περάσουν στην Δ', γιατί ούτως η άλλως η Γ' δεν είναι σε θέση να τα καταλάβει. Η νέα ελληνική ιστορία θα μπορούσε να μεταφερθεί στο Γυμνάσιο, θα μου πείτε να μην ξέρουν οι μαθητές της Στ' μέχρι τη νέα ελληνική ιστορία; Είμαστε σίγουροι ότι αφομοιώνουν όλα αυτά που έχει το βιβλίο της Στ' ; Η Ιστορία της Ε' περιγράφει 1500 χρόνια... αποκλείεται οι μαθητές όλα αυτά να τα καταλάβουν ή να τα αφομοιώσουν και αμφιβάλλω αν τα ακούνε κιόλας. Θεωρώ ότι ίσως κάποια πράγματα θα μπορούσαν να περάσουν σε μεγαλύτερες τάξεις, τα βυζαντινά, τα νεότερα χρόνια να δουλεύονται στο Γυμνάσιο και να μείνουμε μέχρι τις κατακτήσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου και εκεί να γνωρίσεις και χώρες και πολιτισμό κτλ. Δεν ξέρω έτσι μια ιδέα θα ήταν αυτή.

Ερ.: Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική ισχυριζόμενοι ότι: «Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό

συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής». Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);

Απ.: Διαπνέεται συμφωνώ, σε όλα συμφωνώ, τα εξήγησα νομίζω και προηγουμένως.

Ερ.: Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Απ.: Ναι, βεβαίως είναι *εξαιρετική η προσέγγιση, δηλαδή εφόσον έχεις την άνεση χρόνου να την ακολουθείς είναι εξαιρετική.*

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

Ερ.: Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητας σας το νέο ΠΣ;

Απ.: Νομίζω ότι πάνω κάτω και ακούγοντας και πέρσι την επιμόρφωση και τους συναδέλφους όλοι συμφωνούν ότι είναι μια *φρέσκια πνοή* ότι αυτά που περνάει χρησιμοποιούνται από τους δασκάλους αλλά όχι από όλους και όχι καθολικά, ήταν εθελοντικά, κάποιοι έτσι κάποιοι αλλιώς γιατί σας είπα ότι υπάρχουν και πολλοί που ακολουθούν το παλιό της αποστήθισης. Αν πραγματικά εφαρμοστεί γενικά είναι πάρα πολύ ωραίο το ΠΣ, προσφέρει πολλά στα παιδιά και στη συνεργασία και στην ανάπτυξη και στην αναζήτηση της πληροφορίας και τους αρέσει και θυμούνται, γιατί εγώ δοκίμασα να τους κάνω και γραπτές δοκιμασίες χωρίς δηλαδή να ζητήσω να μάθουν και μόνο από την έρευνα στο πεδίο και από τις σημειώσεις που κράτησαν, τα κείμενα που δημιούργησαν μετά τους έβαλα και γραπτές δοκιμασίες στις οποίες πήγαν πάρα πολύ καλά, δηλαδή γράψανε 10αρια, *γράψανε να καθίσουν να μελετήσουν το κεφάλαιο, μέσα από τη διαδικασία αυτή, άρα είναι και αποδοτικό, όντως οι μαθητές μαθαίνουν χωρίς να χρειαστεί να αποστηθίσουν.*

Ερ.: Λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων, τις υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)

Απ.: Πολλές. Αυτό που εξήγησα πριν, ότι υπάρχει μια γενική τάση ότι η Ιστορία πρέπει να μαθαίνεται απ' έξω και πρέπει να τη λέμε και να κρατάει η μαμά το βιβλίο και αν δε γίνεται οι γονείς φέρνουν αντίρρηση: «μα δεν πρέπει να μαθαίνει απ' έξω την Ιστορία ή δεν κάνετε τίποτα», και πέρσι που κάναμε τα διερευνητικά σχέδια: «μα τι κάνετε, δεν κάνετε Ιστορία;», δηλαδή άμα δεν έχουν μάθημα στο σπίτι να μάθουν, δεν κάνουμε Ιστορία, αυτή είναι η αίσθηση που κυκλοφορεί. Πρέπει να αλλάξει καθολικά γιατί «στα άλλα σχολεία κάνουν Ιστορία, κάνουν επανάληψη και γράφουν τεστ». Θεωρώ ότι *θα υπάρξουν δυσκολίες στην εφαρμογή και δεν θα εφαρμοστεί εύκολα από τους εκπαιδευτικούς. Κατ' αρχάς θέλει κόπο και προετοιμασία από τον εκπαιδευτικό, εκτός αν σχεδιαστούν βιβλία που δίνουν κατευθείαν στους εκπαιδευτικούς τι να κάνουν, να είναι έτοιμα φύλλα εργασίας για τους μαθητές, διαφορετικά αυτές που σχεδιάζουμε εμείς εξ αρχής θέλουν κόπο και προετοιμασία και υπάρχει πάντα ο βραχνάς του χρόνου και των πολλών ενοτήτων. Η απάντηση θα είναι «μα έτσι ούτε το μισό βιβλίο δε θα βγει».* Τα προβλήματα είναι αυτά, *οι παγιωμένες αντιλήψεις και η πληθώρα των ενοτήτων.*

Ερ.: Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα σημαντικότερα θετικά στοιχεία του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά στις σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)

Απ.: Στην πράξη διαπίστωσα ότι τα θετικά στοιχεία είναι ότι συμμετέχουν όλοι οι μαθητές, ότι τους αρέσει, *δε βαριούνται, ότι κατανοούν ευκολότερα αυτό το αντικείμενο με το οποίο ασχολούμαστε μέσα από την εικόνα, την πηγή τον ήχο, το κατανοούν, το θυμούνται, δεν το ξεχνούν, είναι ενθουσιασμένοι, το περιμένουν με χαρά.* Θετικά έχω δει, δεν έχω δει αρνητικά, το μόνο αρνητικό επαναλαμβάνω είναι ότι *ο χρόνος δεν επαρκεί, δεν μπορώ να βρω άλλο αρνητικό στο ΠΣ. Στα 45 λεπτά δεν μπορούν να*

εφαρμοστούν οι καινοτομίες του νέου ΠΣ και το γράψαμε και στις παρατηρήσεις όταν παραδώσαμε τα σχέδια μαθήματος. Αυτά που ζητάει δεν γίνονται σε 45 λεπτά.

Ερ.: Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες συγκεκριμένες προτάσεις θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)

Απ.: Να περικόψουν τις ενότητες όπως ήδη είπα. Το νέο ΠΣ είναι πάρα πολύ ωραίο και στη φιλοσοφία του και στη θεωρία του και στις δραστηριότητες που προτείνει και στην ελευθερία που αφήνει στον εκπαιδευτικό. Στα παιδιά είχε όντως πολύ καλά αποτελέσματα και από την πλευρά της ευχαρίστησης και από την πλευρά της μάθησης. Ένα ζήτημα είναι ότι ζητάει από τον εκπαιδευτικό χωρίς να υπάρχουν τα βιβλία, είναι κόπος επιπρόσθετος, γιατί δε γίνεται με τα βιβλία που έχει μπροστά του να δουλέψει διερευνητική μάθηση, όταν θα εξαπλωθεί στα γενικά σχολεία δεν θα καθίσει ο δάσκαλος του γενικού σχολείου να σχεδιάσει διερευνητική μάθηση, πρέπει να έχει μπροστά του ακριβώς το φύλλο εργασίας που πρέπει να δουλέψει, διαφορετικά δε νομίζω ότι είναι πολλοί που θα καθίσουν να το κάνουν. Κάποιοι θα καθίσουν αλλά θα είναι λίγοι. *Θα πρέπει δηλαδή το βιβλίο να έρθει σε αντιστοίχιση με τις δραστηριότητες που προτείνει το ΠΣ και αν εξορθολογιστεί η ποσότητα των ενοτήτων, αυτό να το υπογραμμίσετε.*

Ερ.: Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του ΠΣ; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

Απ.: Νομίζω η επιμόρφωση ήτανε όπως έπρεπε να είναι γιατί σας είπα ότι δεν είχε μεγάλες αποκλίσεις από πριν όπως στα Μαθηματικά, δε μπήκαμε στη λογική να καταλάβουμε κάτι εντελώς νέο. Τώρα αυτό, προσωπικά μιλώντας, γιατί εμείς χρησιμοποιούσαμε, το σχολείο ήταν και παλιότερα πειραματικό, γενικά χρησιμοποιούσαμε αυτές τις καινοτόμες μεθόδους οπότε εμένα με κάλυψε η επιμόρφωση. Τώρα για κάποιον συνάδελφο που δεν έχει χρησιμοποιήσει μαθητοκεντρικές μεθόδους ή διερευνητική μάθηση ίσως θα έπρεπε να γίνει περισσότερο αναλυτικά. *Εξαρτάται σε ποιες ομάδες απευθύνεται η επιμόρφωση, έχουμε*

συνηθίσει να δουλεύουμε έτσι. Φαντάζομαι θα χρειάζονται περισσότερα παραδείγματα, ίσως.

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ 5

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Στοιχεία συνεντευξιαζόμενου

Φύλο: Άνδρας

Ειδικότητα: ΠΕ70

Σπουδές: ΠΜΣ στα Μαθηματικά στην Εκπαίδευση, ετήσια σεμινάρια

Χρόνια Υπηρεσίας: 25 έτη

Χρόνια Υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος:
Διευθυντής σε Γενικό Σχολείο

Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: Επιμορφώμενος

Ερ.: Πως οργανώνεις το καθημερινό σου μάθημα; Σε ποια στοιχεία-υλικά στηρίζεσαι για αυτό;

Απ.: Η ερώτηση αυτή έχει ένα πρόβλημα καθώς είμαι διευθυντής δεν κάνω καθόλου μάθημα, ειδικά φέτος. Ως δάσκαλος *αξιοποιούσα πολύ την τεχνολογία, πάρα πολύ, και αξιοποιούσα πολύ την συνεργατική μάθηση, χώριζα τους μαθητές μου σε ομάδες, τους έδινα θέματα μέσα από το κείμενο που είχαμε να διδάξουμε, τα έβρισκαν οι ίδιοι, παρουσίαζαν τις απαντήσεις κατά ομάδες και στο τέλος κάναμε μια επανάληψη αλλά σε γενικές γραμμές υπήρχε πολλή τεχνολογία μέσα. Εκτός από το ίντερνετ υπήρχε και η χρήση του kahoot, υπήρχε PowerPoint, υπήρχαν ιστοσελίδες που μπορούσαν να κάνουν εικονικές περιηγήσεις κτλ. Ειδικά στην Ιστορία υπήρχε πολύ εικονική περιήγηση.*

Γενικές ερωτήσεις για το νέο πρόγραμμα σπουδών

Ερ.: Ποια είναι η γενική γνώμη σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)

Απ.: *Θεωρητικά φαίνεται πολύ καλό, ξαναλέω θεωρητικά, γιατί η θεωρία με την πράξη απέχουν πάρα πολύ. Δεν ξέρω αν θα φτάνει ο χρόνος. Από ότι μας έχουν ενημερώσει είναι πολύ λιγότερη η ύλη που θα πρέπει να διδαχτεί οπότε φαντάζομαι αυτό θα είναι υπέρ μας, με την έννοια ότι θα έχουμε τη δυνατότητα να καλύψουμε την ύλη αφού θα είναι μικρότερη. Σίγουρα χρειάζεται τεχνολογία με τα νέα βιβλία, υπάρχει πολλαπλή επιλογή στην ύλη, μπορείς να βρεις την ύλη από διάφορες πηγές που είναι επίσης πολύ καλό και το γεγονός ότι και οι ίδιοι οι μαθητές μπορούν να βρουν την ύλη κι αυτόν είναι εξαιρετικό. Μπορούμε να αξιοποιήσουμε την ανεστραμμένη τάξη. Όλα αυτά είναι θετικά αρκεί να μπορούμε να τα εφαρμόσουμε και βέβαια να υπάρχει και ο κατάλληλος τεχνολογικός εξοπλισμός. Εγώ είμαι τυχερός γιατί είμαι σε ένα σχολείο που έχει τη δυνατότητα να έχει τεχνολογική υποστήριξη. Δεν ξέρω αν συμβαίνει το ίδιο με άλλα σχολεία σε υποβαθμισμένες περιοχές.*

Ερ.: Ως προς ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)

Απ.: Καταρχήν είναι λιγότερη η ύλη, πολύ σημαντικό για μένα, δηλαδή δίνουμε περισσότερο βάση στην ποιότητα και όχι στην ποσότητα. Ειδικά το μάθημα της Ιστορίας που εγώ έχω επιμορφωθεί έχει το εξής καλό, ότι η ύλη της Ιστορίας επαναλαμβάνεται και στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο οπότε δε χρειαζόταν από μικρή ηλικία να φορτώνουμε με τόσο μεγάλη ποσότητα τους μαθητές. Η αξιοποίηση τεχνολογικού εξοπλισμού, η δυνατότητα εικονικών περιηγήσεων, να συνεργαστούν όλα αυτά είναι θετικά. Αυτά είναι τα θετικά που μπορεί να αξιοποιήσει ο εκπαιδευτικός για να φτάσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα.

Ερ.: Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του μαθήματος όπως αυτή καθορίζεται από το νέο πρόγραμμα σπουδών

ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά; Που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο Π.Σ; (αναγνώριση των βασικών στοιχείων που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του μαθήματος σύμφωνα με το νέο Π.Σ και τεκμηρίωση των σχετικών απαντήσεων)

Απ.: Η συνεργασία μεταξύ των μαθητών είναι ένα σημαντικό, αξιοποίηση τεχνολογικού εξοπλισμού, ανάπτυξη κριτικής ικανότητας όλα αυτά τα τρία είναι πολύ σημαντικά και υπάρχουν μέσα στα νέα ΠΣ.

Ερ.: Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα σε Π.Σ. ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματισμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

Απ.: Με τη δεύτερη.

Ερ.: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. έχει οργανικά ενσωματώσει τη χρήση των ΤΠΕ; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του βαθμού ενσωμάτωσης των ΤΠΕ)

Απ.: Σε μεγάλο βαθμό, αρκεί ξαναλέω να υπάρχει ο κατάλληλος τεχνολογικός εξοπλισμός στα σχολεία και να σας πω και κάτι ακόμα. Ήμουν σε ένα σχολείο περίπου 20 χρόνια τη Νέα Ιωνία. Μπορεί να είχαν laptop, υπολογιστές κτλ., δεν είχαν ίντερνετ. και να έχεις ίντερνετ τι ταχύτητα έχεις γιατί αν μπαίνουν 10 δάσκαλοι ταυτόχρονα κολλάει. Πρέπει να τα υπολογίσουμε όλα αυτά.

Ερ.: Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να

μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του Π.Σ ως προς καθένα από τους τρεις στόχους και σχετική τεκμηρίωση).

Απ.: Οι κατασκευαστές μπορούν να το πουν αυτό και μπορεί να ισχύει αυτό, όμως το οικογενειακό υπόβαθρο παίζει και αυτό πολύ μεγάλο ρόλο. Δεν βρίσκονται όλα τα παιδιά στο ίδιο σημείο εκκίνησης κι όταν ξεκινάν στην Α' Δημοτικού, αλλιώς θα ξεκινήσει ένα παιδί με α επίπεδο κοινωνικό κι αλλιώς ένα παιδί με β επίπεδο κοινωνικό. Ακόμα κι αν του παρέχουμε την ίδια εκπαίδευση. Επιτρέπει ωστόσο την *αυτενέργεια* του καθηγητή, δεν το συζητάμε αυτό καν. Και όντως παρέχει πολλές δυνατότητες στους μαθητές να *προσεγγίσουν τη γνώση ανάλογα με το επίπεδο που βρίσκεται ο καθένας*.

Ερ.: Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: 1)η διδασκαλία γίνεται με άξονα τον/τη μαθητή, 2)η αξιολόγηση είναι διαρκής και διαμορφωτική και διεξάγεται ατομικά ή ομαδικά, με σκοπό τον περιορισμό της αποστήθισης και της στείρας η μηχανιστικής αναπαραγωγής των ιστορικών πληροφοριών από μέρους του/της μαθητή (αναφορά σε 2-3 χαρακτηριστικά που προκρίνετε ως σημαντικότερα με βάση τις περιγραφές των νέων Π.Σ.). Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ. (Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;

Απ.: Απόλυτα. Το θέμα είναι να είναι κι ο εκπαιδευτικός έτοιμος να τα εφαρμόσει αυτά γιατί ξέρετε θέλει πολλή δουλειά. Ένας εκπαιδευτικός ο οποίος έχει μάθει 15 χρόνια να δουλεύει με ένα σύστημα, ξαφνικά να του πεις σου δίνουμε όλα αυτά τα εργαλεία, κάνε ότι θέλεις και να αντενεργήσεις και να κάνεις εσύ το μάθημα όπως το θέλεις. *Σας πληροφορώ ότι πολλοί φοβούνται να κάνουν το επόμενο βήμα και μπορούν να συνεχίσουν το στυλ της εκπαίδευσης που είχαν. Θέλουν επιμόρφωση οι εκπαιδευτικοί. Πρέπει να τους δώσουμε το κίνητρο να μάθουν αυτό το νέο τρόπο του πολλαπλού βιβλίου και αυτής της μάθησης.*

Ερ.: Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Απ.: Πάρα πολύ γιατί θα του περισσεύει περισσότερος χρόνος, οπότε από τη στιγμή που θα δίνει χρόνο στους μαθητές να προσεγγίσουν κι αυτοί τη ύλη που έχουν να μάθουν και θα αυτενεργούν και οι ίδιοι οι μαθητές και θα προσεγγίζουν από διάφορες οπτικές γωνίες, είναι πολύ σημαντικό αυτό για τον εκπαιδευτικό. Εγώ θα εφάρμοζα την ανεστραμμένη τάξη.

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

Ερ.: Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο Π.Σ και πόσο βοηθητικά είναι στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμού σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες, το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα)

Απ.: Είναι σαφή. Αυτά ισχύουν όπως τα είπατε και για τον εκπαιδευτικό που θέλει πραγματικά να εφαρμόσει θα τον βοηθήσει πάρα πολύ στην οργάνωση της διδασκαλίας του.

Ερ.: Πως κρίνετε το περιεχόμενο (ύλη) που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)

Απ.: Να σας ξαναπώ, τα βιβλία δεν τα έχουμε δει ακόμα, μιλάμε εντελώς θεωρητικά, με αυτά που ξέρω είναι εντάξει αλλά αλλιώς είναι αυτά που ξέρεις αλλιώς αυτά που θα βρεις ένα χρόνο μετά μπροστά σου. Θεωρητικά είναι καλή η ύλη γιατί υποτίθεται έχει μειωθεί σε αρκετά τμήματά της και είναι πιο εύκολο να καλυφθεί.

Ερ.: Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται από τάξη σε τάξη; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;

Απ.: Κοιτάζετε όλα τα μαθήματα αλληλοσυνδέονται. Παλιά είχαμε τη λεγόμενη Ευέλικτη Ζώνη. Το ένα μάθημα αλληλοσυνδέεται με το άλλο, εκεί που κάνεις Ιστορία μπορεί να κάνεις και Γλώσσα και Μαθηματικά, όλο αυτό είναι πολύ ωραίο, αρκεί να το αξιοποιήσεις. Στα καινούρια βιβλία υπάρχει αυτή η δυνατότητα και από τη στιγμή που μπορείς και να αυτενεργείς και να χωρίζεις σε ομάδες τους μαθητές, μπορείς να προσφέρεις λοιπόν τη δυνατότητα σε κάποια ομάδα να κάνει μια προσέγγιση της ύλης από μια διαφορετική οπτική γωνία.

Ερ.: Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα; (αξιολόγηση της κοινωνικο-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)

Απ.: Το είπαμε και πριν αλληλοσυνδέονται, *το ένα συμπληρώνει το άλλο, η κοινωνία μας δε θέλει έναν άνθρωπο προσανατολισμένο σε μια συγκεκριμένη γνώση, θέλουμε ευρύτητα απόψεων*, θέλουμε τον άνθρωπο που κοιτάει το περιβάλλον, θέλει τον άνθρωπο που ενδιαφέρεται για την εκπαίδευση, για την κοινωνία, θέλουμε ένα άνθρωπο πολυπράγμονα, το οποίο είναι καλό και υπάρχει σε αυτά τα βιβλία.

Ερ.: Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται για τη διδασκαλία του μαθήματος; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων)

Απ.: *Εάν ισχύουν αυτά που μας έχουν πει είναι επαρκής ο χρόνος. Δεν θα άλλαζα τίποτα, εάν ξαναλέω, η ύλη έχει μειωθεί τόσο όσο μας έχουν πει, εάν υπάρχει ο κατάλληλος τεχνολογικός εξοπλισμός επαρκεί ο χρόνος για να προσχωρήσουμε.*

Ερ.: Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους ενοτήτων; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση ενοτήτων στο Π.Σ.)

Απ.: Δεν έχω δει τίποτα οπότε δεν μπορώ να απαντήσω σε αυτό.

Ερ.: Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική ισχυριζόμενοι ότι: «Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής». Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);

Απ.: Σε πολύ μεγάλο ποσοστό, όντως ισχύει κάτι τέτοιο, έχουν δίκιο οι κατασκευαστές.

Ερ.: Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Απ.: Βεβαίως, μαθητοκεντρική σημαίνει ο μαθητής στο επίκεντρο και πρέπει να είναι ο μαθητής στο επίκεντρο, όχι ο δάσκαλος, πάνε οι εποχές που είχαμε δασκαλοκεντρική εποχή, τελείωσε αυτό. Ο μαθητής είναι στο επίκεντρο γιατί πρέπει να είναι, αυτός είναι που αγωνιζόμαστε να αποκτήσει τις γνώσεις που πρέπει. Θέλει *συνεργατικότητα*, θέλει *ομαδικότητα*, όλα αυτά θα βοηθήσουν.

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

Ερ.: Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητας σας το νέο ΠΣ;

Απ.: Δεν το ξέρουν καν. Εάν δεν το δουν οι συνάδελφοι να το δουλέψουν δε μπορούν να εκφράσουν γνώμη.

Ερ.: Λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων, τις υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)

Απ.: Εννοείται, εννοείται. Για μένα ένα μαχαίρι που υπάρχει είναι ο συνδικαλισμός. Ο συνδικαλισμός σαν έννοια είναι καλή αλλά όχι να τα βλέπουμε όλα μαύρα. Δε μπορεί τα πάντα να είναι μαύρα, να ψάχνουμε να βρούμε το κακό για να το διορθώσουμε, όχι οτιδήποτε καινούριο εμφανίζεται αμέσως να το κατηγορούμε να το διαγράψουμε και να μη θέλουμε να το εφαρμόσουμε. Δυστυχώς αυτό εφαρμόζεται κατά πολύ στην Ελλάδα. Δεν θέλουμε να προχωρήσουμε στο καινούριο, έχουμε βαλτώσει στο παλιό και έχουμε μείνει στάσιμοι εκεί. Προβάλλουμε διάφορες δικαιολογίες να μην προχωρήσουμε γιατί φοβόμαστε, δεν υπάρχει λόγος να φοβάσαι τίποτα, η επιμόρφωση αν υπάρχει, ο εκπαιδευτικός θα τα φέρει όλα βόλτα.

Ερ.: Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα σημαντικότερα θετικά στοιχεία του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά στις σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)

Απ.: Με βάση αυτά που σας έχω πει, να υπάρχει τεχνολογικός εξοπλισμός, κατάλληλη υποδομή κι όλα όσα προείπαμε. Δεν υπάρχει κάτι άλλο γιατί δεν το έχουμε δουλέψει, δεν μπορώ να πω κάτι άλλο.

Ερ.: Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες συγκεκριμένες προτάσεις θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)

Απ.: Θα το δουλέψουμε και μετά θα κάνουμε τις προτάσεις μας.

Ερ.: Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του ΠΣ; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

Απ.: Ήταν πολύ καλός ο επιμορφωτής, θα μπορούσε να υπάρχει μια εξειδίκευση, δηλαδή, εμείς που κάναμε την Ιστορία να είχαμε περισσότερα παραδείγματα για την Ιστορία της Γ', Δ', Ε' και Στ'. ήταν κάπως γενικό το πλαίσιο, θέλαμε συγκεκριμένα παραδείγματα. Αυτό θα ζητούσα ως συμπλήρωση στην επιμόρφωση.

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ 6

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Στοιχεία συνεντευξιαζόμενου

Φύλο: Άνδρας

Ειδικότητα: ΠΕ70

Σπουδές :ΠΜΣ στην Διδακτική της Ιστορίας στο ΕΚΠΑ

Χρόνια Υπηρεσίας: 35 έτη, Διευθυντής σε Γενικό Σχολείο

Χρόνια Υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος:

Επιμορφωμένος

Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: -

Ερ.: Πως οργανώνεις το καθημερινό σου μάθημα; Σε ποια στοιχεία-υλικά στηρίζεσαι για αυτό;

Απ.: Αυτό που προσπαθώ να κάνω στο μάθημα της Ιστορίας είναι να το κάνω πιο ενδιαφέρον για τα παιδιά γιατί είναι δύσκολο μάθημα και αρκετά βαρετό έτσι όπως είναι δομημένο στα βιβλία. Προσπαθώ λοιπόν, να τους κεντρίσω το ενδιαφέρον στηριζόμενος στις προϋπάρχουσες γνώσεις και το κάνω αυτό κυρίως ή με πηγές ή με κάποιο βίντεο, ώστε να τους προκαλέσω το ενδιαφέρον για να μπω μετά στο μάθημα. Συνήθως, όχι πάντα, δουλεύω ομαδοσυνεργατικά γιατί πιστεύω ότι έτσι τα παιδιά

παραμένουν προσηλωμένα και τους κερδίζει το ενδιαφέρον. Συνήθως φτιάχνω ένα *PowerPoint*, με τα βασικά σημεία του μαθήματος ή μπορεί να χρησιμοποιήσω κάποια έτοιμη παρουσίαση από το διαδίκτυο και με αφορμή αυτό, περνάμε μετά στο μάθημα με εργασίες κυρίως και στηρίζομαι πάρα πολύ στις πηγές. Αξιοποιώ και τις πηγές του βιβλίου και αυτές που υπάρχουν εκτός βιβλίου. Αρκετές φορές χρησιμοποιώ και πηγές από το Φωτόδεντρο κι έχω επιχειρήσει και 2-3 φορές να κάνω το μάθημα ένα βίντεο, να το δουν τα παιδιά σπίτι και στη συνέχεια να κάνω εγώ τη διδασκαλία στο σχολείο.

Γενικές ερωτήσεις για το νέο πρόγραμμα σπουδών

Ερ.: Ποια είναι η γενική γνώμη σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)

Απ.: Στις γραμμές στις οποίες κινείται τις θεωρώ πολύ θετικές, όπως μας παρουσιάστηκε, υπάρχει ένας *εξορθολογισμός της ύλης* που είναι βασικό για το μάθημα της Ιστορίας. Μας είπαν ότι η ύλη θα είναι πιο περιεκτική στα νέα βιβλία άρα θα μπορεί να διδαχτεί πιο εύκολα. Θα υπάρχει πολυμορφικό για να το χρησιμοποιήσουμε. Ο στόχος είναι η αξιολόγηση να είναι περισσότερο διαμορφωτική έτσι ώστε να αποφύγουμε και τη διαδικασία της αποστήθισης κάτι που θεωρώ πολύ σημαντικό. Επίσης, η στόχευση του νέου ΠΣ είναι πιο *μαθητοκεντρική*, κι αυτό θα έλεγα είναι από τα πιο ενδιαφέροντα, καθώς τα μαθησιακά αποτελέσματα είναι στο επίκεντρο του νέου ΠΣ και όχι το πώς θα επιτευχθούν αυτά, οπότε ο εκπαιδευτικός πρέπει να βρει τον τρόπο να το πετύχει, με όποιον τρόπο νομίζει πιο αποτελεσματικό. Οπότε ο στόχος είναι να αυξηθεί η *ενεργός συμμετοχή των μαθητών με μελέτη πηγών, με εργασία σε ομάδες, με χρήση ΤΠΕ* γιατί υπάρχει πάρα πολύ υλικό και βέβαια κάτι το οποίο είναι παραμελημένο, το να γίνει και η Ιστορία εκτός σχολείου δηλαδή σε κάποια βιβλιοθήκη, σε κάποιο μουσείο κτλ. Το κάναμε αυτό αλλά αποσπασματικά, τώρα θα πρέπει να γίνει με μεγαλύτερη ακρίβεια αυτό και να ασχοληθούμε περισσότερο.

Ερ.: Ως προς ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση

πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)

Απ.: Εκεί που προανέφερα, στα μαθησιακά αποτελέσματα. Τώρα είναι αφετηρία, ενώ πρώτα ήταν ένας στόχος να πετύχουμε κάποια αποτελέσματα, δηλαδή τώρα θα πρέπει ο μαθητής να κατανοεί, να μπορεί να εφαρμόζει τα πράγματα, οπότε θεωρώ ότι η έμφαση πηγαίνει από το γνωστικό αντικείμενο στα αποτελέσματα της μάθησης. Θα έλεγα ότι αποτελεί μια αντίστροφη πορεία σε σχέση με αυτά που κάναμε μέχρι τώρα, χωρίς να αλλάξει η ύλη, γιατί η ύλη στο Δημοτικό τουλάχιστον δεν αλλάζει, η δομή της είναι ίδια απ' ότι είδα τα μαθήματα, θα αλλάξει μόνο ως προς την ποσότητα, γιατί μετά το βιβλίο της Ρεπούση που αποσύρθηκε, το κράτος προσπάθησε να ικανοποιήσει όλες τις πλευρές, και τον Μικρασιατικό Ελληνισμό και τους Πόντιους και την Εκκλησία, οπότε αυτή τη στιγμή το βιβλίο τουλάχιστον της Στ τάξης είναι ένα πολύ δύσκολο διδασκόμενο βιβλίο και πολύ πυκνογραμμένο. Όταν επιχειρήσα να κάνω αναλυτικά τα πρώτα 2 κεφάλαια της Αναγέννησης και της Γαλλικής Επανάστασης, χάθηκα. Έμεινα 1 μήνα σε αυτά τα 2 κεφάλαια. Δε βγαίνει αυτό το πράγμα, όσο και να το συμμαζέψεις, κάθε παράγραφος ήταν και μια ολόκληρη ενότητα. Θεωρώ ότι τώρα θα κινηθούμε ως προς *πιο θετική κατεύθυνση*. Θα το δούμε αυτό βέβαια και με τη συγγραφή των βιβλίων. Τα βιβλία θα είναι υποχρεωμένα να ακολουθήσουν το πρόγραμμα αλλά αν δε δεις και το εγχειρίδιο που θα χρησιμοποιήσεις δε μπορείς να έχεις και ξεκάθαρη άποψη. Πάντως η φιλοσοφία είναι αυτή, τα μαθησιακά... οπότε θα κινηθούμε *πιο μαθητοκεντρικά*. Το θεωρώ σημαντικό, το θεωρώ μια αλλαγή.

Ερ.: Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του μαθήματος όπως αυτή καθορίζεται από το νέο πρόγραμμα σπουδών ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά; Που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο Π.Σ; (αναγνώριση των βασικών στοιχείων που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του μαθήματος σύμφωνα με το νέο Π.Σ και τεκμηρίωση των σχετικών απαντήσεων)

Απ.: Θεωρώ ότι το να *αυξηθεί η ενεργός συμμετοχή των μαθητών με τα ποικίλα αυτά τεχνολογικά μέσα και εργαλεία* δηλαδή με το να γίνει η μελέτη των πηγών να γίνει πιο στοχευμένη και οργανωμένη και όχι αποσπασματικά, με το να είναι τα παιδιά σε ομάδες να κάνουν μια ερευνητική εργασία, να στηριχθούμε σε χάρτες. Τα χρησιμοποιούσαμε αυτά, αλλά θεωρώ ότι τώρα θα είναι αναπόσπαστο κομμάτι και όχι

αποσπασματικό, εκεί εντοπίζω τη διαφορά. Πάντα υπήρχαν χρονολογικοί χάρτες, πάντα μπορεί να δίνουμε ένα project αλλά τώρα νομίζω θα περάσει πιο φυσικά μέσα στη ροή του μαθήματος. *Θα αξιοποιηθούν περισσότερο τα εποπτικά και οπτικοακουστικά μέσα, θα χρησιμοποιηθούν έντυπα και ηλεκτρονικά και η πραγματοποίηση διδακτικών επισκέψεων να υπάρχει πιο πολύ μέσα στο πρόγραμμα.* Αυτά θεωρώ ότι θα διαφοροποιήσουν σε μεγάλο βαθμό το μάθημα της Ιστορίας.

Ερ.: Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα σε Π.Σ. ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματισμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

Απ.: Το δεύτερο, σαφώς το δεύτερο γιατί προανέφερα ότι ο στόχος είναι τα παιδιά να *αποκτήσουν δεξιότητες, να αποκτήσουν ικανότητα κριτικής σκέψης.* Για να γίνει αυτό δε μας ενδιαφέρει η γνώση, η στείρα γνώση δεν κάνει τίποτα ούτε έχει ωφελήσει μέχρι τώρα. 35 χρόνια τα παιδιά μπερδεύουν γεγονότα, στιγμές. Δεν είναι το θέμα να μάθουν όλη την Ιστορία, *το θέμα είναι να μπορεί να αξιοποιεί τις πηγές να αξιολογεί τα δεδομένα, να αποκτήσει μια κριτική σκέψη ώστε να δει τι είναι το υπερβολικό όσο μπορεί ένα παιδί του Δημοτικού.* Μπορεί όμως σε μεγάλο βαθμό να το κάνει. Εγώ πολλές φορές τα βάζω σε αυτό το δίλημμα, δηλαδή έγινε η Μικρασιατική Καταστροφή, τι θα κάνατε εσείς, ποια απόφαση θα παίρνατε κι είναι εύκολο σε αυτές τις συνθήκες να πάρεις μια απόφαση... όταν το παιδί μπει στο πετσί του ρόλου, το δει αυτό ως μια δραματοποίηση, μια ταινία, γιατί αυτά τα παιδιά είναι παιδιά των υπολογιστών, του διαδικτύου. Άρα λοιπόν αν το δει έτσι σαν ένα θεατρικό δρώμενο, πάρει θέση, αυτό δεν πρόκειται να το ξεχάσει ποτέ, αν γίνει βίωμα. Η γνώση η ιστορική θεωρώ ότι είναι κάτι δευτερεύον, ανέκαθεν το θεωρούσα. Θεωρώ ότι τώρα με το νέο ΠΣ θα αναγκαστούν και πολλοί συνάδελφοι να αλλάξει το περιβάλλον κι αυτό είναι σημαντικό. Μια νέα νοοτροπία, μια αλλαγή, μπορεί στην αρχή να φανεί παράξενη, μπορεί να μην υλοποιηθεί, γιατί το σχολείο είναι ένας δυσκίνητος οργανισμός σε αλλαγές αλλά πιστεύω ότι είναι ένα

εργαλείο, είναι ένα μέσο. Τουλάχιστον εγώ όταν επιμορφώσω, αυτό θα πω. Κάντε την Ιστορία ένα μάθημα ενδιαφέρον γιατί αυτή τη στιγμή ακούνε Ιστορία και βγάζουν σπυριά τα παιδιά.

Ερ.: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. έχει οργανικά ενσωματώσει τη χρήση των ΤΠΕ; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του βαθμού ενσωμάτωσης των ΤΠΕ)

Απ.: Η φιλοσοφία είναι να αποτελέσουν οι νέες τεχνολογίες ένα βασικό εργαλείο και όχι ένα περιστασιακό εργαλείο, μια φορά στο τόσο. Έτσι όπως μα ενημέρωσαν ότι ανά μάθημα θα υπάρχουν υποχρεωτικά πηγές και θα υπάρχει υποχρεωτικά διασύνδεση με το διαδίκτυο κτλ., θα αναγκάσει τον δάσκαλο κάτι να χρησιμοποιήσει από αυτά, όσο και να μη το θέλει, γιατί όταν αυτό υπάρχει έτοιμο.. ξέρετε ο φόρτος εργασίας είναι μεγάλος. Ένας εκπαιδευτικός δε μπορεί να το κάνει αυτό και στη Φυσική και στα Μαθηματικά και στη Γλώσσα, άρα λοιπόν αν το εγχειρίδιο του δίνει τις δυνατότητες, θα τις χρησιμοποιήσει, είναι πολύ πιο απλό. Υπάρχουν οι δυνατότητες αυτές αν ψάξει κάποιος αλλά δεν είναι εύκολο να μπει στη διαδικασία. Θεωρώ λοιπόν, ότι σύμφωνα με το νέο ΠΣ αυτά θα είναι εργαλείο υποχρεωτικό πια της δουλειάς για να γίνει το μάθημα της Ιστορίας και το θεωρώ σημαντικό.

Ερ.: Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του Π.Σ ως προς καθένα από τους τρεις στόχους και σχετική τεκμηρίωση).

Απ.: Αυτός ο στόχος συνάδει με τον προγραμματισμό τους, δηλαδή όταν μιλάνε για νέες τεχνολογίες για project κτλ., συνάδει με το να γίνει η *διαφοροποίηση* της διδασκαλίας σύμφωνα με τις ανάγκες των μαθητών. Συμφωνώ σε αυτό. Βέβαια και με τα τωρινά δεδομένα ένας εκπαιδευτικός μπορεί να κάνει διαφοροποίηση της διδασκαλίας, αλλά φαντάζομαι με τα νέα βιβλία αυτό θα γίνει σε μεγαλύτερη έκταση,

θα υπάρξουν περισσότερες ευκαιρίες, περισσότερες δυνατότητες. Όπως είναι δομημένο το νέο ΠΣ προωθεί την αυτενέργεια και τη διαφοροποίηση της διδασκαλίας.

Ερ.: Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: 1)η διδασκαλία γίνεται με άξονα τον/τη μαθητή, 2)η αξιολόγηση είναι διαρκής και διαμορφωτική και διεξάγεται ατομικά ή ομαδικά, με σκοπό τον περιορισμό της αποστήθισης και της στείρας η μηχανιστικής αναπαραγωγής των ιστορικών πληροφοριών από μέρους του/της μαθητή (αναφορά σε 2-3 χαρακτηριστικά που προκρίνετε ως σημαντικότερα με βάση τις περιγραφές των νέων Π.Σ.). Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ. (Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;

Απ.: Ναι γιατί αυτές οι δεξιότητες είναι απαραίτητες να περάσουν στα παιδιά, αυτό λέει η παιδαγωγική, αυτό λένε οι νέες αρχές. Πιστεύω ότι μπορεί να επιτευχθεί εάν ακολουθηθεί αυτή η γραμμή και στα βιβλία που πιστεύω θα γίνει. Ξαναλέω όμως ότι ακόμα και το καλύτερο εργαλείο να έχει κάποιος, το θέμα είναι πώς θα το χρησιμοποιήσει, δηλαδή αν ο εκπαιδευτικός δεν θέλει να ανοίξει τα φτερά των παιδιών και διαδραστικό υλικό να του δώσεις θα βγει λάθος το αποτέλεσμα. *Παίξει λοιπόν πολύ μεγάλο ρόλο και το πως θα χρησιμοποιηθεί αυτό το υλικό.* Δε φτάνει μόνο να υπάρχει. Άρα λοιπόν εδώ παίζει ρόλο η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, να καταλάβουν ότι κάτι αλλάζει και να βάλει ο καθένας ένα λιθαράκι στην αλλαγή, είναι σημαντικό.

Ερ.: Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Απ.: Εάν το νέο ΠΣ πετύχει, δηλαδή τα βιβλία πετύχουν έναν εξορθολογισμό της ύλης, πετύχουν οι πηγές τους να ακουμπάνε τα ενδιαφέροντα των παιδιών, να είναι κατανοητές, προσιτές και αν η σύνδεση με την τεχνολογία είναι αυτή που θα κεντρίσει το ενδιαφέρον των παιδιών, πιστεύω ναί ότι θα πετύχουν. Δηλαδή το θεωρητικό κομμάτι είναι θετικό, υπάρχει η φιλοσοφία. Παίξει ρόλο το υλικό που θα χρησιμοποιηθεί. *Η Ιστορία επειδή είναι ένα εννοιολογικό μάθημα όπου παίζει ρόλο η*

γλώσσα, εάν η γλώσσα μιας πηγής δεν είναι προσιτή και κατανοητή στο παιδί, η πηγή θα αποτύχει, όσο ενδιαφέρουσα και να είναι. Εάν το πετύχουν αυτό, θα επιτευχθεί ο στόχος.

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

Ερ.: Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο Π.Σ και πόσο βοηθητικά είναι στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμού σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες, το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα)

Απ.: Θεωρώ ότι υπάρχουν δραστηριότητες οι οποίες μπορούν να πετύχουν τα μαθησιακά αποτελέσματα, είναι βοηθητικές. Εγώ στην επιμόρφωση ασχολήθηκα με τον Καποδίστρια ο οποίος υπάρχει και στο βιβλίο το παλιό και στο καινούριο Π.Σ. Θεωρώ λοιπόν ότι η επικέντρωση των δραστηριοτήτων στην προσωπικότητα και το έργο του είναι βοηθητικές.

Ερ.: Πως κρίνετε το περιεχόμενο (ύλη) που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)

Απ.: Η ύλη δεν έχει κάποια διαφορά, ακολουθούμε τα ίδια. Το θέμα είναι να δούμε την ποσότητα της ύλης, δηλαδή στη 1 σελίδα οι 50 σειρές θα γίνουν 30 , 20; Θα έχουν ενδιαφέρον αυτές οι 20 σειρές; Ή θα είναι πάλι τόσο πυκνογραμμένο που να μη διδάσκεται; Εγώ σαν μαθήματα δεν είδα κάποια διαφορά τουλάχιστον με την Στ' που ασχολήθηκα, οι ενότητες είναι οι ίδιες. Τώρα εάν κάτι μειωθεί γιατί δεν είναι εύκολο στο Δημοτικό να μειωθεί και κάτι, ίσως τα πολεμικά γεγονότα της Επανάστασης, ίσως περιοριστούν που θα έπρεπε.

Ερ.: Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται από τάξη σε τάξη; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;

Απ.: Αυτό δεν το γνωρίζω αλλά στην Ιστορία από όσο γνωρίζω η δομή δεν αλλάζει.

Ερ.: Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα; (αξιολόγηση της κοινωνικο-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)

Απ.: Σε πολύ μεγάλο βαθμό.

Ερ.: Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται για τη διδασκαλία του μαθήματος; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων)

Απ.: Ναι, πρέπει να γίνουν αλλαγές, για παράδειγμα ο Καποδίστριας που σας έλεγα τον έχει σαν 1 διδακτική ώρα. Δε γίνεται αυτό. Αλλά και τώρα μπορεί να το κάνει ο εκπαιδευτικός απλώς πρέπει να είναι γνώστης, εκεί χρειάζεται μια επιμόρφωση γιατί δεν την έχουν όλοι. Εγώ ασχολήθηκα με την Ιστορία κι έχω ένα ενδιαφέρον, δε σημαίνει ότι το έχουν όλοι αυτό. Άρα λοιπόν πρέπει να του πεις ότι κάπου θα δώσεις βάρος, κάπου θα το αφήσεις, θα το περάσεις πιο γρήγορα, αλλά το τι θα περάσει κάποιος πιο γρήγορα ή τι θα δώσει βάρος οφείλεται στην ιδιοσυγκρασία του, στο background που έχει. Αυτός που βγάζει το ΠΣ βάζει έναν ενδεικτικό χρόνο, δε μπορεί αυτός να είναι υποχρεωτικός, δε γίνεται με τίποτα.

Ερ.: Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους ενοτήτων; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση ενοτήτων στο Π.Σ.)

Απ.: Νομίζω ότι όπως σας λέω το είδα της Στ' τάξης που περιορίζει την πολεμική ιστορία η οποία είναι λίγο παρωχημένη καθώς ο στόχος πλέον είναι η δημιουργία ενός οικουμενικού πολίτη, οπότε θεωρώ ότι είναι αναγκαίος αυτός ο περιορισμός και περισσότερο η διάχυση σε πολιτικά και κοινωνικά γεγονότα. Πιστεύω ότι τα νέα βιβλία θα είναι προς αυτή την κατεύθυνση, είναι υποχρεωμένα τουλάχιστον.

Ερ.: Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική ισχυριζόμενοι ότι: «Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής». Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);

Απ.: Θεωρώ ότι διαπνέεται από αυτή, ναι, δηλαδή ο στόχος είναι να οδηγηθούμε σε *αυτενέργεια των παιδιών μέσω των project*, μέσω των διαθεματικών δραστηριοτήτων, της ομαδοσυνεργατικής, ο στόχος είναι αυτός, ναι.

Ερ.: Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Απ.: Είναι υποχρεωτική όχι απλώς κατάλληλη, δηλαδή η Ιστορία πρέπει να ξεκινήσει από τα βιώματα των παιδιών και με την αυτενέργειά τους και την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία να πάμε στο να βγάλουν κάποια συμπεράσματα και στο να αποκτήσουν μια κριτική σκέψη. Για να γίνει αυτό *θα πρέπει να ξεκινάμε από τα ενδιαφέροντα τους κι από τα βιώματά τους* και επιτυγχάνεται αυτό.

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

Ερ.: Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητάς σας το νέο ΠΣ;

Απ.: Αυτό δεν το γνωρίζω ακόμα.

Ερ.: Λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων, τις υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)

Απ.: Ναι, *μπορεί να ανακύψουν δυσκολίες π.χ. ως προς την υλικοτεχνική υποδομή. Αν δε υπάρχει δηλαδή ο τεχνολογικός εξοπλισμός, ένας προτζέκτορας, ένας υπολογιστής, θα είναι δύσκολο να γίνει διασύνδεση με τις νέες τεχνολογίες. Αλλά, νομίζω ότι μετά την περίοδο της καραντίνας και από τη στιγμή που και η ανεστραμμένη τάξη σαν μέθοδος έχει μπει δειλά-δειλά στα σχολεία, νομίζω ότι οι αντιστάσεις θα αμβλυνθούν και σήμερα θεωρώ ότι είναι λίγα τα σχολεία που δεν έχουν έστω έναν προτζέκτορα. Αν θέλει ο δάσκαλος της Ιστορίας να κάνει ένα μάθημα μπορεί στο κάτω – κάτω να πάει και στην αίθουσα της Πληροφορικής κάποια φορά, δεν μπορεί αυτό να είναι τροχοπέδη, αλλά ότι θα υπάρξουν δυσκολίες, θα υπάρξουν ή ότι θα υπάρξουν κάποιες παρωχημένες λογικές ότι «τι μου λες εμένα, εγώ το βιβλίο θα διδάξω, σιγά μην κάτσω...»*, θα υπάρξουν, σίγουρα.

Ερ.: Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα σημαντικότερα θετικά στοιχεία του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά στις σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)

Απ.: Το θετικό είναι ότι τα παιδιά θα πρέπει μέσω της δράσης τους μέσω της αυτενέργειάς τους να κατακτήσουν τις *βασικές δεξιότητες, να αναπτύξουν μια επίλυση προβλημάτων, διερευνητική μάθηση* δηλαδή να αρχίσουν να ψάχνουν και μόνα τους τα παιδιά. Η δυσκολία που υπάρχει στο μάθημα είναι κατά πόσο *το λεκτικό επίπεδο θα είναι προσιτό στα παιδιά, κατά πόσο η ύλη θα είναι και το πως θα γίνεται το μάθημα ενδιαφέρον για τα παιδιά και το πως ο δάσκαλος όλα αυτά θα μπορέσει να τα υλοποιήσει προς όφελος των παιδιών.*

Ερ.: Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες συγκεκριμένες προτάσεις θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)

Απ.: Όχι, θεωρώ ότι καλύπτουν. Αυτό που δεν υπάρχει στα νέα ΠΣ είναι η έννοια της *ανεστραμμένης τάξης*. Αυτό θα μπορούσε να υπάρχει δηλαδή κάποια πιλοτικά μαθήματα να χρησιμοποιηθούν με την μέθοδο αυτή που την έχω χρησιμοποιήσει και θεωρώ ότι είναι ενδιαφέρουσα για τα παιδιά. Δηλαδή να υπάρχει το υλικό, γιατί για να γίνει το μάθημα με την ανεστραμμένη τάξη θα πρέπει να υπάρχει ένα υλικό το οποίο το παιδί να το δει στο σπίτι. Αυτό τώρα να το φτιάξει ο δάσκαλος είναι δύσκολο. Αν λοιπόν υπήρχαν 2-3 μαθήματα με αυτή τη δυνατότητα στα νέα βιβλία θα θεωρούσα ότι ως ποικιλία και ως ενδιαφέρον θα προσέγγιζε, γιατί δε μπορεί να γίνουν όλα τα μαθήματα έτσι. Κάποια όμως θα μπορούσαν να έχουν αυτή την προσέγγιση, θεωρώ.

Ερ.: Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του ΠΣ; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

Απ.: Ναι, θεωρώ ότι επειδή δεν υπάρχουν τα βιβλία ήταν λίγο περισσότερο στο θεωρητικό, δηλαδή «θα είναι έτσι...», όταν δεν έχεις το υλικό με το οποίο θα δουλέψεις, όσο και φιλότιμη προσπάθεια να κάνει ο επιμορφωτής είναι *θεωρητικό*, ενώ αν έχεις το εργαλείο θα μπορούσε να πάμε το *the point*. Δηλαδή, αυτό λέει το ΠΣ , κοιτάζτε το σε αυτό το μάθημα, γιατί μην ξεχνάμε ότι είμαστε παιδαγωγοί πάνω από όλα, επομένως αυτό έλειπε από την επιμόρφωση. Τώρα ο επιμορφωτής έκανε φιλότιμες προσπάθειες, από τον άνθρωπο δεν έχω κάποιο παράπονο ιδιαίτερο αλλά το πως έγινε η επιμόρφωση, ναι, ήταν περισσότερο σε θεωρητικό επίπεδο και τα πιο πολλά από αυτά τα είδαμε και τα δουλέψαμε περισσότερο στο σενάριο που φτιάξαμε. Αυτό θα έλεγα ότι είχε πιο πολύ ενδιαφέρον γιατί προσπαθήσαμε να υλοποιήσουμε μέσω του σεναρίου αυτό που λένε τα ΠΣ, οπότε αυτό έγινε πράξη κι αυτό ήταν το πιο ενδιαφέρον κομμάτι κι αυτό θεωρώ ότι θα είναι και στο επόμενο βήμα, δηλαδή το να διαβάσει κάποιος το τι λένε τα νέα ΠΣ μέσω του ΙΕΠ μπορεί να το κάνει και μόνος του, δε χρειάζεται εγώ να του πω τι θα διαβάσει. Αυτό που ενδιαφέρει είναι να δοθούν οι κατευθυντήριες γραμμές, οι γενικές οδηγίες, η φιλοσοφία και από εκεί και πέρα να δουλέψουν είτε σε ομάδες είτε ο καθένας μόνος του ως προς το σενάριο για να συζητήσουμε πάνω σε αυτό, εάν υλοποιήθηκαν αυτά που πρεσβεύουν τα νέα ΠΣ και

τι θα μπορούσε άλλο να γίνει. Εκεί είναι το πιο ενδιαφέρον κομμάτι που εστιάζω εγώ στην επιμόρφωση.

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ 7

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Στοιχεία συνεντευξιαζόμενου

Φύλο: Άνδρας

Ειδικότητα: ΠΕ70

Σπουδές: Διδακτορικό

Χρόνια Υπηρεσίας: 22

Χρόνια Υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: -

Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: Επιμορφωμένος

Ερ.: Πως οργανώνεις το καθημερινό σου μάθημα; Σε ποια στοιχεία-υλικά στηρίζεσαι για αυτό;

Απ.: Τα στοιχεία είναι ποικίλα, εξαρτάται από το μάθημα, από το ακροατήριο από τους στόχους που θέλω να πετύχω και από τα υλικά που έχω στη διάθεσή μου. Ανάλογα με όλους αυτούς τους παράγοντες μπορεί να είναι μια κλασικά μετωπική διδασκαλία στην οποία χρησιμοποιώ τον πίνακα τους μαρκαδόρους και τους μαθητές. Αν έχω πράγματα στη διάθεση, είναι πιο πολύπλοκοι οι στόχοι, πιο απαιτητικό το μάθημα φτάνουμε και στην ανεστραμμένη τάξη.

Γενικές ερωτήσεις για το νέο πρόγραμμα σπουδών

Ερ.: Ποια είναι η γενική γνώμη σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)

Απ.: Είναι προς τη σωστή κατεύθυνση. Έχει γίνει καλή δουλειά, δεν ξέρω όμως στην πράξη γιατί στα γραπτά και γενικότερα στη θεωρία είμαστε πολύ καλοί, αλλά δεν ξέρω αυτά όλα που περιγράφονται στο νέο ΠΣ απαιτούν λεφτά, χρόνο και συνέπεια, κάτι το οποίο αυτή τη στιγμή στο ελληνικό σύστημα δεν υφίσταται.

Ερ.: Ως προς ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)

Απ.: Προσπαθούν να το κάνουν πιο ανοιχτό, να δώσουν συμμετοχή στο μαθητή, κάτι το οποίο είναι πάρα πολύ σωστό, δεν ξέρω όμως πως θα εξασφαλίσουν αυτή τη συμμετοχή και την ελευθερία που θέλουν και την κριτική σκέψη και τη διαφοροποιημένη μάθηση και τη διαφορετική προσέγγιση της ύλης, πώς θα εξασφαλίσουν αυτό το πράγμα με τις εξετάσεις. Διότι όπως ξέρετε οι εξετάσεις θα είναι δοσμένες απαντήσεις και θα καταλήξουμε πάλι στην παπαγαλία.

Ερ.: Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του μαθήματος όπως αυτή καθορίζεται από το νέο πρόγραμμα σπουδών ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά; Που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο Π.Σ; (αναγνώριση των βασικών στοιχείων που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του μαθήματος σύμφωνα με το νέο Π.Σ και τεκμηρίωση των σχετικών απαντήσεων)

Απ.: Είναι ότι προσπαθούν να εμπλέξουν ενεργά το παιδί να τον κάνουν ερευνητή. Βέβαια δεν ξέρω κατά πόσο αυτό είναι εφικτό μέσα στα στενά χρονικά πλαίσια τα οποία υπάρχουν, δηλαδή πρέπει να βγάλουμε συγκεκριμένη ύλη σε συγκεκριμένο χρόνο. Δίνει πολλές δυνατότητες το νέο ΠΣ αλλά δεν ξέρω κατά πόσο αυτό θα μπορεί να το εκμεταλλευτεί στην καθημερινή πράξη. Η καθημερινότητα είναι αυτή που θα μας καθορίσει αν το νέο ΠΣ πέτυχε ή όχι.

Ερ.: Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα σε Π.Σ. ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματισμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

Απ.: Με καμία από τις 2. Δεν μπορώ από τώρα να υποστηρίξω καμία θέση γιατί δεν έχω δει τα αποτελέσματα του νέου ΠΣ, δεν ξέρω πως θα δουλέψει. Θεωρητικά θα υποστήριζα τη δεύτερη αλλά δεν ξέρω αν όλα αυτά είναι εφαρμόσιμα, αν όλα αυτά υποστηριχτούν από συγκεκριμένες χρηματοδοτήσεις ή αν όλα αυτά πάλι καταλήξουν να είναι ένα μεγάλος χαρτοπόλεμος.

Ερ.: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. έχει οργανικά ενσωματώσει τη χρήση των ΤΠΕ; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του βαθμού ενσωμάτωσης των ΤΠΕ)

Απ.: Σε πολύ μεγάλο βαθμό, δηλαδή το νέο ΠΣ υποστηρίζει την έρευνα και η έρευνα σήμερα είναι σχεδόν ταυτόσημη με τα ΤΠΕ, με τις διάφορες πλατφόρμες εκμάθησης που μπορείς να χρησιμοποιήσεις για να φτιάξεις ασκήσεις, δράσεις, διαδραστικότητα κτλ.

Ερ.: Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του Π.Σ ως προς καθένα από τους τρεις στόχους και σχετική τεκμηρίωση).

Απ.: Θεωρητικά πάντα επιτυγχάνεται. Αλλά δεν ξέρω που εδράζει αυτή η σιγουριά των κατασκευαστών. Δεν ξέρω. Δηλαδή, είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα, όταν ο δάσκαλος κάθε μέρα έχει να κάνει συγκεκριμένα πράγματα, να διδάξει το βιβλίο της

Ιστορίας, το Υπουργείο θα του πει «θα πρέπει να βγάλεις τόση ύλη, θα πρέπει να βάλεις αυτό το διαγώνισμα, θα πρέπει να δημιουργήσεις αυτά τα θέματα», εκεί μετά έχει χαθεί η μπάλα.

Ερ.: Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: 1)η διδασκαλία γίνεται με άξονα τον/τη μαθητή, 2)η αξιολόγηση είναι διαρκής και διαμορφωτική και διεξάγεται ατομικά ή ομαδικά, με σκοπό τον περιορισμό της αποστήθισης και της στείρας η μηχανιστικής αναπαραγωγής των ιστορικών πληροφοριών από μέρους του/της μαθητή (αναφορά σε 2-3 χαρακτηριστικά που προκρίνετε ως σημαντικότερα με βάση τις περιγραφές των νέων Π.Σ.). Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ. (Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;

Απ.: Κοιτάζτε και πάλι τα ίδια, με τα σημερινά αναλυτικά προγράμματα άξονα το μαθητή έχει. *Ο δάσκαλος είναι αυτός που θα κάνει το μαθητή άξονα και επίκεντρο του μαθήματός του και δε θα χρησιμοποιήσει τη μετωπική διδασκαλία και τη διάλεξη.* Από εκεί και πέρα η αξιολόγηση έτσι όπως είναι δεν ξέρω αν π.χ. στην Ε' που πρέπει να βγει ο σημαιοφόρος ο οποίος θα βγει με το βαθμό, δεν θα υπάρχει πρόβλημα και ο δάσκαλος θα αναγκαστεί να βάλει ένα δύσκολο τεστ και θα πρέπει να μετρήσει το 9, 8 με το 9,9 για να δει αν θα βάλει 10 ή 9, γιατί εκεί θα καταλήξουμε πάλι. Όλα είναι θέμα πράξης, δηλαδή σας είπα είναι πάρα πολύ καλό το πρόγραμμα θεωρητικά, κι αυτό που έχουμε είναι πάρα πολύ καλό, έχει πολλές δυνατότητες. Γιατί τα βιβλία δεν είναι καλά; Δεν έχουν πηγές μέσα, δε δίνουν τη δυνατότητα να ψάξει κάποιος, να κάνει πράγματα άμα θέλει, δεν του απαγόρευσε ποτέ κανένας. *Η καθημερινότητα όμως είναι αυτή που μας πιέζει και μας κάνει να κάνουμε πράγματα με τον τρόπο που τα κάνουμε.*

Ερ.: Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Απ.: Νομίζω ότι το νέο Π.Σ. θα με βοηθήσει γιατί προσπαθεί να είναι ανοιχτό.

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

Ερ.: Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο Π.Σ και πόσο βοηθητικά είναι στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμού σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες, το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα)

Απ.: Όχι, δεν είναι καλά διατυπωμένα, είναι ήξεις αφίξεις, δηλαδή ότι και να κάνεις να είσαι μέσα. Βέβαια αυτό μας συμφέρει σαν εκπαιδευτικούς που κάθε μέρα είμαστε μέσα στην τάξη γιατί πετυχαίνουμε πιο εύκολα και σε μεγαλύτερο βαθμό τους στόχους μας. Από εκεί και πέρα *περίμενα μεγαλύτερη σαφήνεια και πιο συγκεκριμένα πράγματα.* Χρησιμοποιούν με πολύ επιδέξιο τρόπο την ελληνική γλώσσα και *περιγράφουν γενικότητες.*

Ερ.: Πως κρίνετε το περιεχόμενο (ύλη) που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)

Απ.: Είναι μια χαρά, η ύλη δεν ήτανε ποτέ το πρόβλημα. Θεωρείτε την έκταση της ύλης ή το περιεχόμενο;

Ερ.: Το περιεχόμενο.

Απ.: Αυτό πάλι αν είναι κατάλληλη ή όχι η ύλη *εξαρτάται τι επιδιώκουμε.* Αν επιδιώκουμε μια ουμανιστική προσέγγιση όπου όλοι θα είμαστε φίλοι κτλ., δε νομίζω. Δεν ξέρω ποιο είναι το πρόβλημα με τις έννοιες έθνος κτλ., και γιατί δε μπορούμε να πούμε ευθαρσώς ότι ναι αυτό είναι το εθνικό μας συμφέρον κτλ. Από εκεί και πέρα είναι θέμα τι περιεχόμενο θα δώσεις σε όλα αυτά και ανάλογα με το περιεχόμενο είναι κατάλληλη ή όχι η ύλη.

Ερ.: Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται από τάξη σε τάξη; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;

Απ.: *Δε βλέπω πουθενά την καινοτομία.* Το σπειροειδές ή ότι επαναλαμβάνονται με μεγαλύτερο βαθμό και με μεγαλύτερη λεπτομέρεια συγκεκριμένα θέματα δεν είναι κάτι καινούριο. Υπάρχει, το έχουμε ξαναδεί, αλλά αυτό εξαρτάται από το δάσκαλο πως θα το εφαρμόσει.

Ερ.: Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα; (αξιολόγηση της κοινωνικο-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)

Απ.: Δε νομίζω ότι απαντά. Δε μπορώ να καταλάβω πως αυτό μπορεί να απαντά στην πολυπολιτισμικότητα, γιατί γι' αυτό *θα έπρεπε να έχουμε την άποψη των άλλων εθνών για τα γεγονότα που συνέβησαν στην Ελλάδα, αλλά αυτό δεν υπάρχει μέσα στο νέο Π.Σ.*

Ερ.: Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται για τη διδασκαλία του μαθήματος; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων)

Απ.: Αυτό πάλι εξαρτάται από την πράξη. Μπορεί να λέει ο άλλος για τις Θερμοπύλες έχεις 2 ώρες, μπορεί όμως ο δάσκαλος να το θεωρεί κομβικό σημείο και να θέλει να αφιερώσει 4 ώρες. *Είναι ένας οδηγός, δεν είναι δεσμευτικό έτσι κι αλλιώς.* Ο κάθε εκπαιδευτικός *ανάλογα με την τάξη που έχεις, τα ενδιαφέροντα των μαθητών,* μπορεί να έχεις ένα τμήμα το οποίο σε εισαγωγικά «δεν τραβάει», δεν μπορείς να αφιερώσεις πάρα πολύ χρόνο γιατί θέλεις να κάνεις άλλα πράγματα ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στην Ιστορία, γιατί φαντάζομαι ότι για να μην τραβάει θα υπάρχουν κι άλλα προβλήματα.

Ερ.: Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους ενοτήτων; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση ενοτήτων στο Π.Σ.)

Απ.: Εδώ πέρα βέβαια θα έπρεπε να δώσουμε τα εύσημα και σε αυτούς που το φτιάχνουν, γιατί όταν είσαι έξω από το χορό εύκολα λες διάφορα κι έχεις κι άποψη. Το να έχεις όμως την ευθύνη και να πρέπει να αποφασίσεις τι θα μπει και τι δε θα μπει μέσα είναι ένα σοβαρό και μεγάλο κομμάτι. Τώρα εγώ προσωπικά δε θα πείραζα τίποτα. Γιατί δεν έχω ασχοληθεί, ούτε έχω τις γνώσεις και δεν έχω τη μεγάλη εικόνα, τι θέλουμε ακριβώς να πετύχουμε. Θα πρέπει να είμαι μέσα στο σχεδιασμό τι θέλει να κάνει το Υπουργείο για να μπορώ προσθέσω ή να αφαιρέσω κάτι ή να οργανώσω κάτι διαφορετικά.

Ερ.: Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική ισχυριζόμενοι ότι: «Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής». Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);

Απ.: Και βεβαίως διαπνέεται, αλλά και πάλι γίνομαι κουραστικός, αυτά όλα μπορεί να τα ανατρέψει ο δάσκαλος μέσα στην τάξη «μάθημα σελ. 37, μάθετέ το απ' έξω ή να βάλει 4 ερωτήσεις και να τελειώσει σε 10 λεπτά». Που είναι η αυτενέργεια του παιδιού; Η αυτενέργεια θα ήταν να οργανώσει μια ανεστραμμένη τάξη, να ζητήσει έρευνα, να γίνει μια παρουσίαση, τα οποία πώς θα τα κάνει αν δεν υπάρχουν υπολογιστές στο σχολείο.

Ερ.: Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Απ.: Είναι κατάλληλη, αλλά όλα σας είπα εξαρτάται πως θα εφαρμοστεί.

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

Ερ.: Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητας σας το νέο ΠΣ;

Απ.: Με τους εκπαιδευτικούς που είμαστε στο σχολείο έχω μια καλή εικόνα. *Κάθε καινούριο είναι ευπρόσδεκτο, γιατί αλλάζει κάτι, είναι καλό να αλλάζει κάτι χωρίς βιασύνες.* Έγινε αργά, έγινε διαβούλευση, το είδαν το ξαναείδαν, το σκεφτήκαν, δεν είναι κακή δουλειά από εκεί και πέρα όμως σας είπα ότι θα τα δούμε πως είναι στην πράξη κι εύχομαι σε 5 χρόνια να μην είμαστε πάλι στα ίδια.

Ερ.: Λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων, τις υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)

Απ.: Όχι, εγώ σε αυτό το πεδίο έχω την εξής άποψη: *ο Έλληνας εκπαιδευτικός ξεπερνάει καθημερινά χίλιες δυο δυσκολίες και προσπαθεί να κρατήσει ένα πολύ υψηλό επίπεδο μέσα στην τάξη.* Το έχει δείξει με τον COVID, που χωρίς καμία επιμόρφωση μέσα σε 2 εβδομάδες μάθαμε ό,τι πρόγραμμα υπήρχε, ανακαλύψαμε ένα σωρό freeware για να κάνουμε το μάθημα πιο διασκεδαστικό κάποιο αποτελεσματικό. Πολλοί συνάδελφοι σπαταλάνε πολλές ώρες για παιχνίδια, διαδραστικές ασκήσεις, να έρθουν σε επαφή με τους μαθητές για να τους κρατήσουν κοντά και πιστεύω ότι αυτό κάνει κάθε μέρα γιατί με ελάχιστα μέσα που διαθέτουμε, με πολλή τσιγκουνιά εκ μέρους της πολιτείας προσπαθούμε και κρατάμε μια ποιότητα που νομίζω ότι είναι σε ένα πολύ καλό επίπεδο, άσχετα με Pisa και άλλα προγράμματα προσπαθούν να μας πείσουν ότι δε γίνεται δουλειά. Γίνεται πολύ καλή δουλειά. Τώρα οι εξαιρέσεις πάντα θα υπάρχουν, πάντα θα υπάρχουν αυτοί που βαριούνται που δε θέλουν ... από εκεί και πέρα εγώ έχω την εντύπωση ότι ο εκπαιδευτικός και μαθαίνει και ό,τι εργαλείο του δώσουν το εντάσσει αλλά σας είπα όλα τελειώνουν στις εξετάσεις. Στο Λύκειο τι θα γίνει; Δεν θα πάει πάλι αν ξέχασε ή δεν ξέχασε το κόμμα; Γιατί εκεί που θα κριθεί θα είναι η εισαγωγή στην Ιατρική. 19,800 περνάς, 19, 700 κοιτάς απ' έξω κι είσαι άχρηστος.

Ερ.: Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα σημαντικότερα θετικά στοιχεία του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά στις σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)

Απ.: Δεν αντιμετωπίσαμε κανένα πρόβλημα, ήτανε πολύ καλά οργανωμένο, υπήρχε πολύ καλή διάθεση και να βοηθηθούμε και να μάθουμε. Προσπαθήσανε να κάνουνε ρεαλιστικά σενάρια, να τα δούμε με πολύ καλή διάθεση τα πάντα και νομίζω ότι αποκτήσαμε και καινούριες εμπειρίες, δηλαδή ότι η *Ιστορία εξαρτάται από ποια οπτική γωνία την κοιτάζει κανείς*. Τώρα εμείς που τη διδάσκουμε είμαστε αυτοί που θα καθορίσουμε την οπτική γωνία και ανάλογα με την οπτική γωνία που θα δώσουμε εμείς στον μαθητή θα αποκτήσει και διαφορετικό περιεχόμενο το μάθημα το οποίο θα κάνουμε.

Ερ.: Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες συγκεκριμένες προτάσεις θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)

Απ.: *Χρηματοδότηση για να έχουμε υλικά να δουλέψουμε.*

Ερ.: Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του ΠΣ; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

Απ.: *Ήταν αποτελεσματική, δε χρειαζόταν κάτι περισσότερο. Ήμασταν όλοι οι συνάδελφοι με αρκετά έτη προϋπηρεσίας, δεν θα μας έδειχνε ο επιμορφωτής πώς θα διδάξουμε, θα μας έβαζε όμως στο τρυπάκι να δώσουμε κάτι παραπάνω και να εφαρμόσουμε στην πράξη θεωρητικές προσεγγίσεις τις οποίες δεν είχαμε τη δυνατότητα μες στην τάξη και στην καθημερινότητα που μας χαρακτηρίζει σαν ελληνικό σχολείο να τη χρησιμοποιήσουμε, γιατί στο σενάριο π.χ. που φτιάξαμε, χρησιμοποιήσαμε την ανεστραμμένη τάξη. Όλων ο ενδιαυσμός ήτανε « έχουν όλα τα παιδιά υπολογιστές στο σχολείο και γρήγορο ίντερνετ; Θα έχεις υπολογιστές μέσα στην τάξη για να μπορούν να δουλέψουν αν δυάδες ή τριάδες; Υπάρχουν σχολεία που έχουν τον εξοπλισμό και δε χρειάζεται 1 ώρα να το στήσουμε, αλλά αν υπάρχει έτοιμο κάτι μέσα σε 5 λεπτά να μπορεί αν ανταποκριθεί ο εξοπλισμός και να το χρησιμοποιήσεις.*

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ 8

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Στοιχεία συνεντευξιαζόμενου

Φύλο: Γυναίκα

Ειδικότητα: ΠΕ70

Σπουδές: ΠΜΣ Διδακτική της Ιστορίας

Χρόνια Υπηρεσίας: 40

Χρόνια Υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος:
Επιμορφωμένη

Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: -

Ερ.: Πως οργανώνεις το καθημερινό σου μάθημα; Σε ποια στοιχεία-υλικά στηρίζεσαι για αυτό;

Απ.: Ο χρόνος για την Ιστορία είναι πολύ μικρός, δεν επαρκεί, οπότε δυστυχώς, κοιτάς να χρησιμοποιήσεις κάποιο από το υλικό του μαθήματος από το βιβλίο και να δείξεις παράλληλα ένα βιντεάκι, να προβληματίσεις λίγο τα παιδιά αλλά υπάρχει θέμα με το χρόνο και υπάρχει θέμα και με τη γλώσσα, δηλαδή θέλουμε να πιστεύουμε ότι τα παιδιά έχουν κατακτήσει το γλωσσικό επίπεδο που αναμένεται σύμφωνα με το πώς είναι γραμμένα τα βιβλία από την Α' δημοτικού που είναι γραμμένα σε γλώσσα δύσκολη. Δεν είναι έτσι, τα παιδιά δυσκολεύονται στη γλώσσα, πρέπει να αφιερώνεις χρόνο για να ερμηνεύεις και λέξεις. Υποχρεωτικά βασιζόμαστε στο εγχειρίδιο γιατί δεν υπάρχει ένας άλλος φάκελος υλικού που να είναι έγκυρος, όχι να βρίσκει ο καθένας πληροφορίες από το Διαδίκτυο που δεν ξέρει πως τις έχει αξιολογήσει κτλ., αλλά τα βίντεο είναι σε μεγάλη χρήση, δηλαδή διαδικτυακό υλικό πραγματικά χρησιμοποιείται, όταν δηλαδή δεν απέχει πολύ από αυτά που ξέρουμε οπότε θεωρούμε ότι είναι έγκυρο... κάπως έτσι. Λαμβάνουμε υπόψη το χρόνο που έχουμε, το υλικό και τον μαθητή, δηλαδή τι μπορεί να κάνει, ποιος θα ανταποκριθεί, ποια ομάδα.

Γενικές ερωτήσεις για το νέο πρόγραμμα σπουδών

Ερ.: Ποια είναι η γενική γνώμη σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)

Απ.: Μπορώ να στο πω με μια φράση, *δε διαφέρει σε τίποτα με το προηγούμενο επί της ουσίας αλλά μόνο και μόνο κάποιες λέξεις, δηλαδή ο τρόπος*, ό,τι ίσχυε στο παρελθόν σαν καινοτομία, αυτό προβάλλεται και τώρα σαν νέο, ενώ δεν είναι νέο είναι παλιό, δηλαδή τα βιωματικά π.χ. κομμάτια, η διάσταση του πολυαισθητηριακού, αυτά είναι αρκετά παλιά, είναι γνώσεις που μπήκαν τα τελευταία 20 χρόνια ΠΣ. *Δεν είναι καινούρια πράγματα, ωστόσο μπορεί τώρα να λέγονται λίγο διαφορετικά αλλά η παιδαγωγική είναι πάντα ίδια και η διδακτική*, τα τελευταία 20 χρόνια δεν υπάρχουν μεγάλες αλλαγές, δεν έχει γίνει κάποιο «μπαμ». Ακούγονται λέξεις όπως η συμπερίληψη που θα νόμισε κανείς ότι είναι νέα, ε δεν είναι ακριβώς νέα γιατί η συζήτηση πάνω σε αυτό είναι παλιά.

Ερ.: Ως προς ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)

Απ.: Είπες μια λέξη που έχει σημασία, γιατί μιλούν τώρα πιο καθαρά για *διαφοροποιημένη διδασκαλία*. Αυτό πράγματι πριν δε μπορούσε να ονομαστεί έτσι γιατί δεν είχαν έρθει στην Ελλάδα αυτές οι τάσεις και δεν είχαν συζητηθεί τόσο αλλά τώρα γίνεται λόγος πράγματι για συμπερίληψη, για διαφοροποιημένη διδασκαλία.

Ερ.: Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του μαθήματος όπως αυτή καθορίζεται από το νέο πρόγραμμα σπουδών ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά; Που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο Π.Σ; (αναγνώριση των βασικών στοιχείων που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του μαθήματος σύμφωνα με το νέο Π.Σ και τεκμηρίωση των σχετικών απαντήσεων)

Απ.: Δεν μπορώ να απαντήσω ακριβώς γιατί είναι κάτι που δεν το θυμάμαι καλά, είναι κάτι με το οποίο ασχοληθήκαμε πριν από ένα χρόνο. Δεν είμαι μέσα στην τάξη αυτό το χρόνο, είμαι αποσπασμένη στην Περιφερειακή Διεύθυνση, αλλά θυμάμαι αυτό, είναι τα κομμάτια που έχουν να κάνουν με τη στοχοθεσία. *Δεν τα θυμάμαι καλά αλλά αυτά ήταν και στα προηγούμενα, γι' αυτό σου λέω έχουν αλλάξει οι λέξεις αλλά τα πράγματα δεν έχουν αλλάξει επί της ουσίας.*

Ερ.: Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα σε Π.Σ. ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματισμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

Απ.: Εγώ θα ήθελα να υποστηρίξω το 2ο αλλά το ΠΣ δεν είναι αυτό που καθορίζει το πως θα διδάξεις, το πως θα εφαρμοστεί, *δηλαδή το ίδιο το ΠΣ δε σε παραπέμπει στον τρόπο εφαρμογής του είναι το βιβλίο, τα υλικά που θα παραχθούν σύμφωνα με αυτό το ΠΣ που θα παίζουν ρόλο.* Η αλήθεια είναι ότι αυτή τη στιγμή πιο πολύ σου δίνει θεωρητικές γνώσεις έτσι όπως φαίνεται. Αν δεν το δεις να υλοποιείται μέσα από ένα εγχειρίδιο, από ένα διδακτικό πακέτο, δε μπορείς να πεις με βεβαιότητα ότι θα οδηγήσεις το παιδί στο να αποκτήσει πραγματικά δεξιότητες. Πρέπει να δεις με τι τρόπο θα υλοποιηθεί αυτό, τι μορφή θα πάρει.

Ερ.: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. έχει οργανικά ενσωματώσει τη χρήση των ΤΠΕ; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του βαθμού ενσωμάτωσης των ΤΠΕ)

Απ.: Δε νομίζω πως υπάρχει πρόβλημα με αυτό. Έχουν ποντάρει εκεί, ναι.

Ερ.: Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του

εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του Π.Σ ως προς καθένα από τους τρεις στόχους και σχετική τεκμηρίωση).

Απ.: Ναι έτσι είναι, είναι αρκετά ανοιχτό, γι' αυτό και θέλουμε να δούμε πως θα γίνει, τι είδους βιβλία θα γραφτούν, ή θα έχουμε ένα πακέτο, ένα υλικό που θα έχει μέσα πολλά και διάφορα πράγματα για να μπορέσει να καταστρώσει το σχέδιό του ο εκπαιδευτικός.

Ερ.: Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: 1)η διδασκαλία γίνεται με άξονα τον/τη μαθητή, 2)η αξιολόγηση είναι διαρκής και διαμορφωτική και διεξάγεται ατομικά ή ομαδικά, με σκοπό τον περιορισμό της αποστήθισης και της στείρας η μηχανιστικής αναπαραγωγής των ιστορικών πληροφοριών από μέρος του/της μαθητή (αναφορά σε 2-3 χαρακτηριστικά που προκρίνετε ως σημαντικότερα με βάση τις περιγραφές των νέων Π.Σ.). Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ. (Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;

Απ.: *Ορατά είναι αλλά πάντα περιορίζονται στο να αποτυπώνουν προθέσεις. Ποτέ δεν ξέρεις μέσα στην τάξη αν ο αυτό θα γίνει πραγματικότητα.* Εξαρτάται πολύ από τον εκπαιδευτικό, από τον σύμβουλο εκπαίδευσης, από την υλικοτεχνική υποδομή του σχολείου.

Ερ.: Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Απ.: Το ΠΣ όλοι το συμβουλευόμαστε πάντα αλλά το τι κάνουμε μετά, δε μπορεί να πει κανείς ότι εγγυάται το ΠΣ για το τι θα ακολουθήσει. *Είναι πολύ σημαντικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού, δεν ξέρεις ποτέ ένας εκπαιδευτικός πόση σημασία θα του δώσει, τι είδους πρακτικές εφαρμόζει μέσα στην τάξη, ποιες τεχνικές, αν τον ενδιαφέρει η ποικιλία των τεχνικών, δεν το ξέρεις αυτό ποτέ.* Προσωπικά, διαβάζω πάντα τα ΠΣ και μετά,

όντως, κάθε τρίμηνο κάνω ένα σχεδιασμό πολύ συγκεκριμένο. Γενικώς τα ΠΣ βοηθούν στην προετοιμασία αλλά εξαρτάται πάρα πολύ από τον εκπαιδευτικό. Πιο πολύ από το ΠΣ θα με βοηθούσε ένα διδακτικό πακέτο.

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

Ερ.: Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο Π.Σ και πόσο βοηθητικά είναι στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμού σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες, το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα)

Απ.: Δεν το θυμάμαι. Δεν θυμάμαι αν είναι αρκετά συγκεκριμένα ή κάπως γενικόλογα, αυτό δεν θυμάμαι. Γενικά όταν το διάβαζα δεν υπήρχαν πολλά αρνητικά σημεία, δε μου έκανε αρνητική εντύπωση απλά σκεφτόμουν ότι η λογική είναι η ίδια και οι τάσεις. Συνδέεται με τις δεξιότητες του 21ου αιώνα, σε αυτό συμφωνώ.

Ερ.: Πως κρίνετε το περιεχόμενο (ύλη) που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)

Απ.: Επειδή συγκεκριμένη μορφή δεν έχει πάρει ακριβώς ακόμη αλλά ξέρουμε ότι έχουν διδαχτεί και αντικείμενα που είναι πολύ ευρεία, δεν είναι η Ιστορία με τη στενή έννοια, και το ότι έχει ενταχθεί η τοπική ιστορία, η ιστορία της οικογένειας, αυτά έχουν πολύ ενδιαφέρον. Επίσης ότι ξεκινάει από την προϊστορία για να έρθει στο σήμερα και φαίνεται έτσι η συνέχεια, πολύ θετικά κομμάτια αυτά ως προς το περιεχόμενο.

Ερ.: Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται από τάξη σε τάξη; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;

Απ.: Ακολουθεί την ίδια ιστορική γραμμή. Θα θέλαμε να υπήρχαν συντάκτες κάπως πιο ευρηματικοί, να μη μένουμε σε αυτή τη γραμμή αλλά να το βλέπουμε και λίγο αλλιώς κάποτε είχε γίνει λόγος για τις δομές, δηλαδή ξεκινάς και συζητάς ένα θέμα και το βλέπεις πως εξελίσσεται. Ίσως θα μπορούσε στο Γυμνάσιο να έχει μια άλλη δομή η Ιστορία να μην επαναλαμβάνονται τα ίδια πράγματα. Βέβαια οι εκπαιδευτικοί είναι πάντα λίγο, πως να το πω, επηρεάζονται πολύ από τις οικογένειες και θα ήθελαν ο μαθητής να μπορεί να αποστηθίζει, παρόλο που η αποστήθιση υποτίθεται έχει φύγει τελείως από το λεξιλόγιό μας. Παρ' όλα αυτά θέλουν πολύ, είναι ευχαριστημένοι όταν και οι γονείς είναι ευχαριστημένοι που το παιδί τους μαθαίνει εύκολα, γιατί οι γονείς όταν λένε μαθαίνει, εννοούν την αποστήθιση. Εγώ πιστεύω ότι αυτή η συνέχεια θα μπορούσε να έχει μια άλλη ποικιλία και να δίνεται έμφαση σε άλλα σημεία, όχι πάντα στην εξιστόρηση με ευαισθησία, να βλέπεις τον κόσμο από πάνω, από την οπτική κάποιου άλλου.

Ερ.: Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα; (αξιολόγηση της κοινωνικο-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)

Απ.: Φαίνεται ότι θα ήθελε να τα συμπεριλάβει όλα, αλλά αφήνει πρωτοβουλία και στον εκπαιδευτικό.

Ερ.: Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται για τη διδασκαλία του μαθήματος; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων)

Απ.: Πρέπει να γίνουν μεγάλες αλλαγές στα ωρολόγια προγράμματα, δεν επαρκούν οι 2 ώρες Ιστορίας.

Ερ.: Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους ενοτήτων; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση ενοτήτων στο Π.Σ.)

Απ.: Νομίζω ότι την ελευθερία αυτή την έχει πάντα ο εκπαιδευτικός. Εμένα με απασχολεί πολύ τι διδακτικό υλικό θα παραχθεί, είναι πολύ σημαντικό γιατί μη νομίζετε ότι όλοι οι εκπαιδευτικοί έχουμε καλή πληροφόρηση. Έχει πολύ ενδιαφέρον να υπάρξει ένα υλικό και ωραίο αισθητικά και ποικίλο ώστε να μπορεί να κάνει τις επιλογές του.

Ερ.: Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική ισχυριζόμενοι ότι: «Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής». Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);

Απ.: Σε αρκετό βαθμό όπως και τα προηγούμενα προγράμματα, αυτό δεν είναι κάτι νέο αλλά είπαμε ότι δεν αρκεί να τα υποστηρίζει ένα ΠΣ. Οι παράγοντες που διαμεσολαβούν για να δοθεί αυτό που θα επιθυμούσαν οι κατασκευαστές, σαν αποτέλεσμα, είναι άλλοι. Είναι ο εκπαιδευτικός, είναι διάφορα πράγματα. Αυτό με τη συνεργατική μάθηση, επίσης, είναι σημαντικό γιατί πολλές τάξεις δεν μπορούν να οργανωθούν σε ομάδες. Ξεκινούν από το νηπιαγωγείο, μαθαίνουν στην ομάδα, έρχονται στην Α', διαλύεται αυτό, δεν ασχολούνται με ομάδες οι εκπαιδευτικοί, το ξεχνάνε, μπαίνουν σε άλλες νοοτροπίες και φτάνουμε πολλές φορές σε μεγάλες τάξεις να μη μπορείς να διδάξεις σε ομάδες γιατί δεν ξέρεις και βασικά κλειδιά, δεν ξέρεις πως να αναθέσεις ρόλους, πως να το κάνεις καθημερινό βίωμα. Μακάρι, η ομάδα έχει πάρα πολλά θετικά, αλλά βλέπω ότι δε μπορεί σε κάθε τάξη να εφαρμοστεί εύκολα.

Ερ.: Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Απ.: Είναι. Δεν είναι εργαλείο, είναι ο σκοπός αυτός να είναι δηλαδή πρωταγωνιστής ο μαθητής και να βιώνει τη διδασκαλία σαν κάτι ζωντανό.

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

Ερ.: Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητας σας το νέο ΠΣ;

Απ.: Αρνητικές απόψεις δεν υπάρχουν, αλλά *όλοι αναμένουν το διδακτικό πακέτο.*

Ερ.: Λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων, τις υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)

Απ.: Προβλήματα υπάρχουν γιατί *χρειάζεται εκπαίδευση στην ομαδοσυνεργατική.* Πρέπει δηλαδή οι σύμβουλοι εκπαίδευσης ή το ίδιο το σχολείο πρέπει να ασχοληθούν λίγο, πρέπει να συζητήσουν σε σύλλογο πως κάνουμε σωστά ομάδες, εννοώ χωρίς προβλήματα, να υπάρξει μια ανταλλαγή πληροφόρησης, να δοθούν συγκεκριμένα παραδείγματα, ίσως. Να βοηθούσε κάποιος που γνωρίζει κι έναν συνάδελφο που δεν ξέρει. Επειδή είναι βασικό αυτό για την Ιστορία, το να κάθονται να σκέφτονται πάνω από ένα υλικό όλοι μαζί, να λένε γνώμες, διαπραγματεύεσαι τεκμήρια, πρέπει να προβληματίζεσαι, αλλιώς Ιστορία δεν υπάρχει. Ελπίζουμε πως όλα τα σχολεία μπορούν να έχουν υπολογιστές μέσα στην τάξη ή διαδραστικό πίνακα επίσης. Τουλάχιστον να μπορείς να επεμβαίνεις πάνω στο κείμενο και να το βλέπουν όλοι.

Ερ.: Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα σημαντικότερα θετικά στοιχεία του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά στις σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)

Απ.: Αδυναμίες δε μπορώ να πω τώρα. Σε γενικές γραμμές *τηρεί αρχές που όπως είπαμε είναι σύγχρονες*. Δε μπορώ να μιλήσω για αδυναμίες, αλλά θα τα δούμε αυτά όταν εφαρμοστούν και θα ήταν σημαντικό να γίνει αποδεκτό να αξιολογηθούν από τον πρώτο χρόνο και να γίνουν αλλαγές. Δεν είναι σημαντικό να διορθώνονται από τον πρώτο χρόνο κάποια πράγματα και να παίρνουν μια μορφή πιο ταιριαστή; Θα διευκόλυνε τους πάντες. Θα έδειχνε και μια σοβαρότητα, από την άποψη του Υπουργείου στον σχεδιασμό. *Τα θετικά είναι ότι βασίζεται πολύ στην επιστήμη, στις πηγές και ότι είναι αρκετά ανοιχτό σαν ΠΣ και δίνει προτεραιότητα στον μαθητή.*

Ερ.: Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες συγκεκριμένες προτάσεις θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)

Απ.: Έχει πάντα να κάνει με τη γλώσσα, σε όλα τα διδακτικά αντικείμενα όχι μόνο στην Ιστορία, με κάποιον τρόπο πρέπει να δοθεί μια προτεραιότητα δηλαδή μικρές ασκήσεις για να δούμε αν *οι λέξεις του κειμένου ερμηνεύονται σωστά από το παιδί*, με πολλαπλής επιλογής ας πούμε. Φαντάζεσαι να βρεις ότι η μισή σου τάξη καταλαβαίνει λάθος την τάδε λέξη;

Ερ.: Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του ΠΣ; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

Απ.: Η επιμόρφωση *ήταν πλήρης*. Όλοι ήμασταν ευχαριστημένοι γιατί όταν έχεις και την άνεση να επικοινωνείς, δεν ήταν κλειστή επιμόρφωση, *αλληλοεπιδρούσαμε*, ήταν πολύ αποτελεσματικό το πρόγραμμα.